לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', כ"ו באייר תשמ"ח, 13 במאי 1988 / שנה מ"ח מס' 13647 / המחיר –.2 ש"ח כולל מע"מ

המודיעין האמריקני: סבירות גבוהה שהטילים הסעודים יצוידו בראשי חץ גרעיניים

דליה רפאל (ארה"ב)

ושינגטון. — פקידים במחלקת המדינה ובפנטגון מודאגים ממימצאי דו"חות מודיעין המצביעים על סבירות גבוהה שהטילים, שרכשה סעודיה בסין, ישאו ראשי חץ גרעיניים, כימיים או ביולוגיים מסר אתמול העיתון „וואשינגטון טיימס". מן הדו"חות עולה שלטילים רמת דיוק נמוכה מאוד כך שרק שימוש בראשי חץ גרעיניים בא בחשבון. עוד מציינים הדו"חות, כי הסעודים בונים מתקני איחסון גרעיניים. הדו"חות מציינים, שגם הסינים וגם הסעודים הנו בעבר את הממשל האמריקני.

הנציג הסובייטי הבכיר לאינטרנציונל בראיון ל„על המשמר"

זוטוב: אי־אפשר לכפות פתרון, מטרת הוועידה הבי"ל לעודד מו"מ

עוד אמר הנציג הסובייטי לכתבתנו: אין כוונה לכלוא את הצדדים בכלוב, כל אחד יוכל לסרב להצעות, או לקום ולעזוב; אני אישית מאמין שהערבים זקוקים לוועידה כדי שתיצור אווירת הידברות – בכל מקרה הצעות המעצמות יהיו הצעות בלבד ● עוד אמר כי רעיון השלבים הוא הגיוני וכי צריך ליצור קודם הבסיס הטריטוריאלי לפני שניתן לדבר על הגשמת זכויות הפלשתינים ● הנציגים הסובייטים נפגשו עם סניורה ואבו־רחמה

דפנה ורדי (ספרד)

מדריד.— הנציג הסובייטי לאינטרנציונל הסוציאליסטי, אלכסנדר זוטוב, אמר אתמול ל„על המשמר" כי חשוב לו לפרט את עמדת ברית־המועצות בעניין הוועידה הבינלאומית כיוון שבישראל נוצרה תדמית שלילית לעצם רעיון הוועידה. הוא ציין כי בכך הוא מקווה שיוסר האיום מפני הוועידה שכן הצדדים יבינו שמטרתה של הוועידה היא להעניק את האווירה המתאימה למשא־ומתן, ולא לכפות פתרונות.

„טכנית", אמר זוטוב, „אי־אפשר לכפות פתרונות על אף אחד מהצדדים, שכן לאיש אין כוונה לכלוא אותם בכלוב. כל אחד מהם יוכל לסרב לפתרונות המוצעים, או פשוט לקום ולעזוב את הוועידה". הוא הסביר כי הסיבה העיקרית לתמיכתו בוועידה היא שנראה לו שהצדדים, ובעיקר הערבים, זקוקים לגיבוי של הקהילייה הבינלאומית ולוועידה כדי להתקדם לקראת מציאת פתרון. „אם הישראלים והערבים היו יכולים לעשות זאת לבד, לא היה צורך בוועידה". אבל, זה לא קורה. „אני אישית"

(המשך בעמוד 2)

אליפות לא בקלות

מכבי ת"א זכתה אמש בפעם ה־29, ה־19 ברציפות, באליפות המדינה בכדורסל כשניצחה בגמר השלישי בפליי־אוף את הפועל ת"א – 91:99, לעיני רבבת צופים בהיכל־הספורט ביד־אליהו. מיקי ברקוביץ, קפטן מכבי ת"א הנראה בתמונה חותך את רשת הסל, ידע להחמיא ליריב מהפועל ת"א: „בפעם הראשונה שהאליפות היתה קשה יותר מגביע־אירופה". ידיעה במדור הספורט (צילום: י. קנפר)

רופאי המדינה וקופ"ח יתאמו המאבק ● עמוד 24

סא"ל בתפקיד בכיר נהרג בתאונה ● עמוד 24

ישראל תפסיד בגדול בבוררות על טאבה ● עמוד 2

לוי: נשברה ההסכמה ב„חרות"

נטש בזעם ישיבת המזכירות בעקבות הכוונה למנות את וניצקי ליו"ר ועדת הבחירות ● וניצקי היה מי שחשף לפני שנתיים אי־סדרים במחנה לוי בוועידה

שלמה סלוצקי

משבר חמור פרץ אמש בתנועת „החרות" בעקבות נטישה הפגנתית של דוד לוי את ישיבת מזכירות התנועה.

הרקע לעזיבתו של דוד לוי היתה פנייתו לאב בית־הדין של התנועה, אליהו לנקין כדי לשכנעו שיחליף את נציג בית־הדין של „חרות" בוועדת הבחירות.

ועדת הבחירות של „חרות" מורכבת מנציגים של ארבעת מנהיגי „חרות", וכן של נציג בית־הדין של התנועה המשמש כיושב־ראש.

פוסל את וניצקי

לתפקיד זה בחר אליהו לנקין את אלחנן וניצקי. דוד לוי טען שוניצקי לא יכול לשמש כיושב ראש מאחר שהוא לא היה יושב־ראש נייטראלי, כיוון שבעבר פסל חברים רבים בתנועת „החרות" מלבחור ולהבחר במרכזו לפני שנתיים.

השר ארנס השיב לדוד לוי שאין זה על פי הסדר הטוב, שהרשות המבצעת תקבע לרשות השופטת את נציגיה, ולכן אין לאפשר לאיש להתערב בהחלטתו של בית־הדין התנועתי.

נשברה ההסכמה

דוד לוי לא קיבל את ההסבר המנומק של פרופסור ארנס, ועזב את הישיבה בהפגנתיות, תוך כדי הכרזה בקול רם: „נשברה ההסכמה

(המשך בעמוד 21)

המפכ"ל: נפעל בעוצמה להשליט סדר בהר־הבית

נפצע קצין מג"ב ● צה"ל סגר את רצועת עזה

עזרא אבירן, עתי"ם

מפכ"ל המשטרה רב־ניצב דוק קראוס אמר אתמול כי אם יהיו הפרות סדר בהר־הבית בסוף השבוע בארועי תום צום הרמדאן תפעל המשטרה באומן מיידי ובעוצמה מספקת כדי למנוע הסלמה.

(המשך בעמוד 21)

ג'ואן באאז תשיר את „יורים ובוכים"

שירה של סי היימן שנפסל לשידור ישובץ בקונצרט למען „שלום עכשיו" ● ארה"ב מגנה מעצר העתונאים מאל־פג'ר

בצלאל עמיקם, מנחם ענברי

הזמרת ג'ואן באאז תתרום את הכנסותיה מהופעתה המוזמנת בתל־אביב למען תנועת „שלום עכשיו". הקונצרט החגיגי יערך ביום ראשון בהיכל התרבות.

אתמול נערך מיפגש רעים עם ג'ואן באאז כשהמארחים היו אנשי „שלום עכשיו" ופעילי התנועה.

(המשך בעמוד 21)

ח"כ צבן יוזם דיון דחוף בתאונת הברום

כתב „על המשמר"

„בעקבות תאונת הברום יש להקים לאלתר רשות־על לאיכות הסביבה, ולמניעת סיכונים המוניים, כדי להתגבר על הסכך הנורא של פיצול סמכויות בעניין זה בין תשעה משרדים ממשלתיים וגופים נוספים". תביעה זו העלה אמש יאיר צבן (מפ"ם) המשמש כיו"ר ועדת משנה של ועדת ביקורת המדינה לענייני חומרים רעילים וסיכונים המוניים. ח"כ צבן ייכנס את הועדה ביום ג' הקרוב לישיבה מיוחדת לדיון בפרשת תאונת הברום בהשתתפות מבקר המדינה וכל הגורמים הנוגעים לנושא. צבן אומר כי שוב מתקבל הרושם שהמערכת הממלכתית אינה ערוכה לטפל באסונות המוניים וקצב התארגנות בה איטי. שקיים חשש כבד שעלולים להקלע לאסונות קשים ביותר מבלי שהמערכת המופקדת על כך תוכל להתמודד עמם.

למנוע את האסון הבא

אסון המכולה בערבה שייך למקרים המצערים שלאחר התרחשותם נזכרים הכל בדרכים שאפשר היה למנוע אותם. אחד ממנהלי רמת־חובב אמר שזהו האסון הראשון זה שלושים שנה הקשור במערך הייצור של החברה אך אין בכך צידוק למקרה. שימוש בחומרים רעילים, יצורם והעברתם צריכים להעשות בצורה שתמנע באופן הרמטי אפשרות של דליפה. האירוע ברמת־חובב אינו מעניק את התחושה שאכן נעשה הכל למנוע אסון.

מקרה המכולה מתקשר למקרה חוות הגז לפני כמה חודשים. בשני המקרים נתגלה חוסר מחשבה תחילה בנושאים הקשורים לחומרים המסכנים חיי אדם. גם מבקר המדינה עמד על מחדלים שונים בתחום האקולוגי. מדינת־ישראל עסוקה בבעיות יסוד של קיומה: השגת שלום וביטחון ויציבות כלכלית. ואולם, אם תזניח שאלות משניות לכאורה כמו איכות הסביבה, נמצא את עצמנו, לאחר שיושגו הפתרונות המיוחלים לבעיות היסוד, בתוך ענן עשן ואוויר אפוף רעלים.

פרס על אש קטנה

שמעון פרס סיים את שהותו במדריד במסגרת האינטרנציונאל הסוציאליסטי, ועומד לצאת לוואשינגטון. פעילותו הדיפלומטית של שר־החוץ אינה מתנהלת חיום באותה תחושת שליחות וביטחון עצמי שנעשתה בתקופה שקדמה ליוזמת שולץ. פרס בזבז את כל תחמושתו, והמהלכים האחרונים הם בעיקרם הפגנת נוכחות ושמירת מערכות יחסים על אש קטנה. עם זה יש חשיבות רבה לכל מהלך של חיזוק הקשרים עם חוגש המזרחי. יהיו הצהרותיו של שמיר תקיפות וסרבניות ככל שיהיו, ברית־המועצות תהיה מעורבת בדרך זו או אחרת בתהליך השלום. דבריו של הנציג זוטוב בראיון הניתן בגליון זה לכתבת „על משמר" מחזקים את התחושה, שאם יתרחש התהליך וברית־המועצת תהיה מעורבת בו, תהיה זו מעורבות חיובית ונכונה.

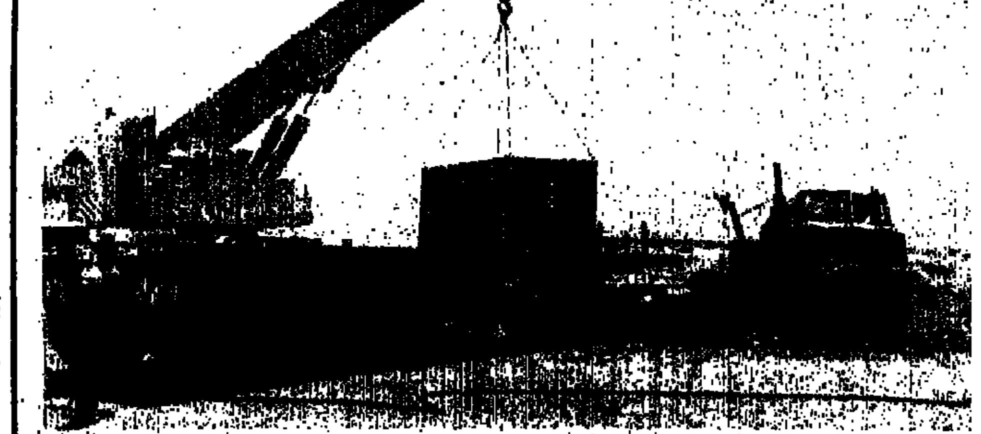

מנוף חילוץ פורק את מכולת הברום מהמשאית התהפכה בכביש הערבה. (צילום: ברק / „חדשות")

משאית ברום התהפכה בכביש הערבה ● מושב חצבה פונה מיושביו ● הנהג נפטר משאיפת גז ● מומחים לאיכות הסביבה:

אסון כבד היה עלול להתרחש לו ארעה התאונה ביישוב עירוני

שלי והושוביץ

משאית נושאת ברום התהפכה אתמול בכביש הערבה, נוהגה, ישראל טייב מדימונה נהרג. עשרות אנשים נפצעו ויישוב חצבה פונה מיושביו. היום לתנועה. נפתח מחדש אמש.

אתמול, סמוך לשעה 6 בבוקר התהפכה משאית נושאת ברום שהיתה בדרכה מאילת לאשדוד. הנהג, ישראל טייב, איבד כפי הנראה את השליטה על המשאית. והתהפכות אירעה קילומטרים

(המשך בעמוד 21)

ציורמצב

בשטח / שבוע הילד

סיוטי כתיבה

כשיגאל מוסינזון מדבר על ספרות לילדים, זה נשמע מאוד רציני. אולי, כי יש לו על הראש מפלגה שלמה של קשישים. אולי, כי גם ילדי „חסמבה" שלו עברו אחרי 40 כרכים שיצאו עד היום, את ימי ילדותם. אולי. בכל מקרה, אתמול הוא דיבר בבית אריאלה בתל־אביב על ספרות ילדים במסגרת שבוע הילד. אבל לא רק הוא.

הסופרים פוצ'ו ודבורה עומר

במפגש מסורתי, ילדים יוצרים מול סופרים, סיפרו הסופרים, כלומר ד"ר דורית אורגד, הרצליה רז, דבורה עומר ופוצ'ו, בעיקר על חוויית הכתיבה וזה נשמע יותר כסיוט כתיבה. הרצליה רז למשל יכולה לכתוב רק בלילה, דקה אחרי שהאיש שאיתה מתחיל לנחור ואז בין נהימה לנהימה היא חולצת מתוך עצמה אל הנייר סיפור לילדים פנטזיה. הוא חולם, היא חולבת.

אם תשאלו את פוצ'ו איזה ספר היה לוקח איתו לאי בודד, הוא ישיב על השניה „ימי ציקלג" של ס. יזהר, „אולי על אי בודד הייתי גומר אותו". אין להם עצות מיוחדות לכותבים הצעירים. ודבורה רק קצת הפחידה אותם מהמו"ל. יש לה בבית, במסגרת, ביקורת קטלנית על ספר ששלחה לאיזה מו"ל (לא רוצה לומר מי). ששלח לה תשובה על סף הקללה ובסוף גם זכה לראות אותה מקבלת פרס על הספר. והיא עוד כתבה על הקללה לילה, אולי שניים.

הילדים באולם באמת מזוהים עם הקטע וזה פחות או יותר מה שניתן להם לעשות. ואני עוד ציפיתי לשמוע סיפורי ילדים של הילדים עצמם, שהרי הם נבחרו כמוכשרים ביותר. נו באמת, לתת פתח לקולגות פוטנציאליים? בחלומות...

אלישבע איילון

הקיבוץ הארצי | השומר הצעיר | הועד הפועל

ישיבת הועד הפועל תתקיים

ביום ראשון, 15.5.88, בשעה 8.30 בגבעת חביבה

על סדר היום:

1. סיכום ועדת השלמות.
2. הערכות הקיבוץ הארצי לקראת בחירות 88'.
3. מינויים.

מוזמנים רכזי ועדות פוליטיות

* נא לדייק!!! מזכירות הקיבוץ הארצי

עוקץ על המשמר

שטיפת־מוח / אבטיחים

אדום מזועזע

מזה מספר שנים מכשר זן חדש של אבטיח את הקיץ, מלווה בפרסומת אגרסיבית. אך דא־עקא — האדום־האדום־הזה מכשר גם את כלימתו של החרוז העברי מעל גבי מודעות ענק בחוצות:

נאהו!

מי, מי ה„קופירייטר" שעמל על השירה הצרופה הזו? חרוז אחר נכון היה גואל אולי את האבטיח הנפלא הזה מהציפורנים הקלוקלות אליהם נפל.

אבטיח חצבה מלך השכונה

יש שימחה - מושב חצבה

יש שמחה / אבטיח חצבה!!
עוד מצטמרר העור חידודיך־חידודין, וכבר מתפרץ עלינו יוסי גרבר ברדיו בפרולוג תיאטרלי א־לה־שלונסקי, ורק החרוז, החרוז...
אין כמוהו בכל הממלכה / אבטיח חצבה!!
ואחריו מתרים־מחויקים ומרי הקמראן:
א־ב־טיח חצבה / מ־לך השכו־

למשל — עשה אהבה / עם אבטיח חצבה!!
חוזר־בתשובה / עם אבטיח חצבה!!
או —
ארוחת־בוקר טובה / תשמח הקיבה!/
אבטיח חצבה / עם גבינה צהובה.

דוביק רוזנטל

רק רקע / נשים בשחמט

לא הזמינו אותנו

אמש הסתיימה אליפות ישראל בשחמט ונבחרה אלופת הנשים לובה קריסטול. מדוע אליפות לנשים בלבד? ז'וז'ה, סופיה ויהודית פולגאר, הן שלוש אחיות יהודיות מהונגריה, המשחקות בהצלחה רבה בתחרויות בין־לאומיות בשחמט, אך בשום פנים ואופן אינן מוכנות לשחק בתחרויות שחמט לנשים בלבד. כאשר הוחלט לצרף את ז'וז'ה, שהיא כיום בת 19, לנבחרת הנשים של הונגריה בשחמט, היא סרבה. לעומת זאת השתתפה ז'וז'ה באליפות הונגריה „לגברים" וזכתה במקום השלישי - הישג מרשים.

„לגברים" במרכאות — מכיוון שבכל העולם אין תחרויות שחמט לגברים בלבד. לעומת זאת, יש תחרויות לנשים בלבד. בכל תחרות וכאיות, בהתאם לתקנות, לשחק גם נשים, אם כי לא תמיד הן מוזמנות. לעיתים הן אף משחקות בתחרות שרוב משתתפיה גברים כמו במקרה שלאחיות פולגאר.

בניגוד לאחיות פולגאר, הכרתי גם שחמטאית מעולה שראתה את האתגר שלה בהתמודדות עם נשים בלבד, אם כי שיחקה גם בהצלחה נגד גברים.

ובכן, מדוע יש תחרויות לנשים בלבד? סיבה עיקרית לכך היא, שנשים לא הצליחו להגיע לרמת משחקם של הגברים, הסבר מדויק לכך קשה לתת. אולי בגלל — כפי שהזכרתי קודם — שהן לא הוזמנו לתחרויות.

מאיה צ'יבורדאנידזה, אלופת העולם בשחמט לנשים, השתתפה לאחרונה בתחרות שכל שאר מתחריה היו גברים, מהטובים ביותר בעולם, וסיימה במקום האחרון. המדובר הוא בשחמטאית שכבר זכתה בנצחונות על שחמטאים ידועי־שם. יש גם מי שטוען שלאשה יש פחות סבלנות — אך זו טענה שוביניסטית שאינה עומדת במבחן האינטליגנציה.

אבי אמיר

רעל / גמר־סל

אדום בעיניים

לכב' הֶחָבֵר לִינְטוֹן טָאוּנְס
לכב' הֶחָבֵר קָארְל אֵיימוֹס
לכב' הֶחָבֵר ג'וֹנָתָן דָלְזָל
לכב' הֶחָבֵר הָארְוִי לָאטוֹף
לכב' הֶחָבֵר עָמוֹס פְּרִישְׁמַן
לכב' הֶחָבֵר־הַמְאַמֵּן וְהַחֲבֵרִים הָאֲחֵרִים
מַאֲגֻדַּת הַפּוֹעֵל תֵּל־אָבִיב.

אָמְנָם נָכוֹן, הַשֵּׁם הַזֶּה, „הַפּוֹעֵל" תֵּל־אָבִיב
לֹא מִתְקַשֵּׁר כְּבָר עִם אִידֵיאָה וְעִם קוֹלֶקְטִיב
וְלוּ זִקָּה מוּעֶטֶת לַתְּנוּעָה הַפּוֹעֲלִית
וְהִתְקַשְּׁרוּת בִּקְבוּצָה לָרֹב הִיא בְּאַנְגְּלִית.
אַךְ מִי בִּכְלָל נוֹתֵן הַדַּעַת עַל זוּטוֹת הַיּוֹם
הֲרֵי אִם פַּעַם לֵב אָדֹם – הַלֵּב תָּמִיד אָדֹם.
לָכֵן הַיּוֹם כְּשֶׁיִּקָּפֵץ כַּדּוּר הַבֵּינַיִם
תֵּלְכוּ עָלָיו חָזָק, בְּאָדֹם בָּעֵינַיִם.

נָכוֹן שֶׁהַקְּבוּצָה הַזֹּאת הָיְתָה חַסְרַת מַזָּל
מָתַי שֶׁהוּא תָּמִיד בַּסּוֹף, הָיָה חָסֵר לָהּ סַל
שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָאוֹהֲדִים שֶׁלָּהּ סָבְלוּ
אֲבָל הָעֶרֶב אַלְפֵי יִשְׁכְּחוּ וְיִמְחֲלוּ
אִם תּוֹאִילוּ לְנַצֵּחַ בַּחֲצִי נְקֻדָּה
יִהְיוּ הַרְבֵּה מְאֹד אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָכֶם תּוֹדָה.

אָז שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וַחֲמִשָּׁה אֲמֶרִיקָנִים,
תְּנוּ לָנוּ קְצָת נַחַת וְאָדֹם בָּעֵינַיִם.
בְּהַצְלָחָה,

קובי לוריא

אזמל / תעודות־זהות

אנחנו אנשי בסדר

עד אתמול העלינו חיוך כשציטטנו את גנדי וביטלנו בהינף יד את כהנא. לא אנחנו, לא במדינת היהודים. טרנספריסטים משונים אמנם חיים ונואמים בינינו, אך מכאן ועד לרגע שמשאיות יעצרו בלב עזה, יעמיסו תושבים ויסעו לירדן — המרחק רב.

אך לא עלה בדעתנו שהמות היהודי הוא לא מות של נהג משאית. חס וחלילה, לא ירדנו לרמתם. אנחנו אנשי חוק וסדר, אנחנו אנשי בסדר. לכן אין צורך שניתן להם, על חשבון משלם המיסים שלנו, משאיות ודלק והוצאות נסיעה עד לירדן. אצלנו התהליכים

סדר ברצועה. כולם מתאספים ומקבלים זהות חדשה (צילום: אלכס ליבק / „חדשות")

מסודרים. אתה קובע כלל והיוצא מן הכלל מוצא מן הכלל (או מן האיזור).

„מי שלא יחליף תעודתו הירוקה לכתומה, יצטרך לרדת למחתרת או לעזוב את עזה", נאמר לכתב „הארץ", איתן רבין, אמש בעזה. מה זאת אומרת „מחוץ לעזה"? האם הוא יקבל מברק בהול משר הפנים, אליו מצורפת תעודת־זהות כחולה, ישראלית למהדרין, יחד עם זכאות לדירה ממשרד השיכון? או אולי הוא יקבל אוהל קטן מחוץ לגבולות הרצועה ויהפוך פליט של מחנה פליטים?

מהי המשמעות החוקית, הממלכתית, האמיתית, של החלפת התעודה? האם מישהו מצפה שעם החלפת התעודה תוחלף גם הזהות? שאלות מסובכות אלו ואחרות לא מנקרות, כנראה, במוחו של מי שהחליט בעצם לחסוך את המשאיות. הלה פתר את הבעיה וזרק אותה למגרשם של נוסעי המשאיות. כשימצאו הם את עצמם מחוץ לעזה, יצטרכו לחפש היכן הם נמצאים וממי עליהם לבקש תעודת זהות.

איתי לנדסברג

עורך „עמוד־אחורי": אפי לנדאו

מצרים מוכנה לנסיונות פשרה במקביל לבוררות של טאבה

מקורות בירושלים: ישראל הולכת להפסיד בגדול בבוררות

דליה שחורי

לאחר פנייתה השבוע לבית הדין לבוררות בז'נווה בבקשה כי יסיים את הליך הבוררות על טאבה, הודיעה מצרים שלשום לישראל, כי היא מוכנה להמשך הנסיונות להשגת פשרה, אך זאת בצד המשך הבוררות ולא תוך הפסקתה.

מצרים היתנתה את נכונותה להמשך נסיונות הפשרה בהצהרת ישראל, כי נסיונות אלה נערכים על בסיס העברת טאבה לריבונות מצרית והשארת הניהול המעשי של מיתקני התיירות בידי ישראל.

מצרים תיאמה את פנייתה לישראל עם ארה"ב. על פי ההצעה המצרית, אם תושג פשרה — היא תוצג בפני הבוררים.

ישראל עומדת להפסיד

כזכור, הליך הפישור נפסק בשבוע שעבר עקב כשלון שליחות התיווך של היועץ המשפטי של מחלקת המדינה האמריקנית אברהם סופר. התיווך נכשל מאחר שישראל („פורום ראשי הממשלה") ביקשה מהשופט סופר לקבל את הסכמת מצרים להפסקת הבוררות כדי להתפנות לנסיונות פשרה — מבלי שהתייחסה כלל להצעת הפשרה האמריקנית. הצעה זו בנויה על ההנחה שטאבה תוחזר לריבונות מצרית. מצריים דחתה את ההצעה הישראלית על הסף.

חוגים מדיניים בירושלים ציינו אתמול, כי על פי המידע שבידי ישראל על מהלך דיוני בית־הדין הבוררים בז'נווה, עומדת ישראל להפסיד בבוררות. „אנו הולכים לקראת כשלון טוטאלי", אמר אתמול מקור בכיר בבירה.

הסכמה לפשרה

נראה, כי עם שובו של שר החוץ שמעון פרס לישראל ייערך דיון בהשתתפות ראש הממשלה יצחק שמיר, שר הבטחון יצחק רבין ושמעון פרס, כדי להחליט על כניסה לדיון על פשרה עם מצרים בסוגיית טאבה, על בסיס ההצעה האמריקנית.

אי־אפשר לכפות

(סוף מעמוד ראשון)

אמר, „מאמין שהצדדים המעורבים זקוקים לאווירה של הוועידה". זוטוב חזר והדגיש כי „הלחץ" היחיד יהיה בעצם אווירת הוועידה אשר תהווה גורם שידרבן הצדדים להתקדם ולהמשיך במאמצים למציאת פתרון, אך לא לקבל פתרון זה או אחר.

באשר לחלקן של המעצמות, הבהיר זוטוב שהוא רואה אותן רק כגורמים מייעצים. „בתוכנית שולץ", אמר, „יש מקום להמלצות והצעות מצד המעצמות. אנחנו יכולים להביא הצעות משלנו, או הצעות משותפות, עליהן נחליט יחד עם האמריקנים, אבל בכל מקרה הם יהיו בגדר של הצעות בלבד". באשר לשאלת הייצוג הפלשתיני ציין זוטוב כי „מגיעה להם הזמנה נפרדת" והוסיף „הם הראו גמישות" והוא שמע מהם שיהיו מוכנים להיות חלק ממשלחת משותפת. עם זאת, הוא הוסיף כי יש בעייה בעניין זה שכן במצב החדש „ירדן נראית פחות כמייצגת של הפלשתינים ותפקידה מצטמצם והולך". אבל, אמר, יש דרכים אחרות ואפשרויות שונות.

רעיון הפתרון בשלבים, אותו העלה זוטוב בנאומו בוועידת המוה"ח, הוא לדבריו מאוד הגיוני, שכן „צריך להיות בסיס טריטוריאלי כדי שאפשר יהיה לדבר על הגשמת זכויות לאומיות".

בריה"מ מוכנה להסדרי פירוז

דליה שחורי

בריה"מ סבורה כי הסדרי פירוז יוכלו להיות מרכיב מרכזי בפתרון המדיני שיידון במסגרת ועידה בינלאומית. עוד סבורה בריה"מ כי בפתרון הבעיה הפלשתינית יש קודם־כל לטפל בהיבט הטריטוריאלי ורק לאחר מכן בהיבטים הלאומיים האחרים. יתר עם זאת, בריה"מ ערה לשיקולי הבטחון של ישראל והיא לא תיתן יד להסדר שלום אשר יערער על בטחון ישראל — זאת הבהיר הנציג הסובייטי אלכסנדר זוטוב לשר החוץ שמעון פרס, במהלך שלוש הפגישות שקיימו במדריד, על פי הדיווח על פגישות אלה שהתקבל בירושלים.

מן הדיווח עולה עוד, כי בריה"מ סבורה שהוועידה הבינלאומית לא תכפה הסדר, והליכת ישראל לקראת ועידה בינלאומית תהיה מלווה בשיפור שיחול ביחסי ישראל־בריה"מ, עד לנורמליזציה מליאה. עם זאת, בריה"מ רואה בוועידה הבינלאומית מסגרת מתמשכת ולא פתיחה חד־פעמית. עיקר הדיונים בוועידה, אמר זוטוב, יהיו במסגרת מו"מ ישיר בוועדות גיאוגרפיות דו־צדדיות.

מטוסי ח"א תקפו עמדות מחבלים בשוף

מאת כתבנו הצבאי

מטוסי חיל האוויר תקפו אתמול מטרות מחבלים באזור הרי השוף שבשליטת הדרוזים. מקורות בצידון מסרו, כי שישה מטוסים מדגם אפ־16 סי תקפו בסיסים של ארגון החזית העממית לשחרור פלשתין, המפקדה הכללית, במרג' ברג'ה מדרום מזרח לבירות.

עדי ראיה מסרו, כי ענני עשן התמרו מעל האזור בשעה שאמבולנסים ומכוניות כיבוי מיהרו למקום. זו היתה התקפה השניה על עמדות החזית העממית בהרי השוף בשלושת השבועות האחרונים. דובר צה"ל מסר, כי הטייסים דיווחו על פגיעות טובות במטרות וכל מטוסינו שבו בשלום.

הקיבוצים מכרו מניותיהם בבנק הספנות תמורת 4.2 מליון דולר

אודי נחשון

קבוצת משקיעי חוץ רכשה מהתנועות הקיבוציות את מניותיהן בבנק הספנות, תמורת כ־4.2 מיליון דולר. בהסכם שנחתם אתמול עם קבוצת משקיעי החוץ, שמיוצגת על־ידי עו"ד אמנון עברון, מכרה „א.ש.ת" 36.4 אחוז מהון המניות של בנק הספנות, המקנות 34.8 אחוז בהצבעה. „א.ש.ת" היא חברה שנמצאת בידי התנועות הקיבוציות, והסכם זה כפוף לקבלת היתר של נגיד בנק ישראל והיתר של המפקח על מטבע חוץ.

ספיחי פרשת בלאס

האחזקות במניות בנק הספנות עברו לתנועות הקיבוציות בעקבות פרשת בלאס, לפני כשנתיים, וכבר אז הן הודיעו כי בכוונתן למכור את המניות, כיוון שלתנועות הקיבוציות אין כוונה לשלוט בבנק כלשהו. נודע כי המו"מ עם קבוצת המשקיעים שעימה נחתם ההסכם אתמול, החל לפני זמן קצר. גורמים בתנועה הקיבוצית ציינו, כי המחיר שהושג היה המקסימלי בתנאים הקיימים, אולם הם הודו כי זהו מחיר נמוך שאינו משקף את שווי הבנק. בניגוד לרמת הרווחיות הגבוהה של מערכת הבנקאות ב־87, סיים בנק הספנות את השנה שעברה ברווח של 314 אלף ש"ח בלבד. את הרבעון הראשון של 88 סיים הבנק ברווח של 182 אלף ש"ח והמאזן שלו ירד ב־6.6 אחוזים והסתכם בסוף מארס ב־181 מיליון ש"ח. ההון העצמי הגיע ל־24.3 מיליון ש"ח.

מעצב האופנה קלוין קליין אושפז לצורך גמילה מסמים

חנה איש־הורביץ

מעצב האופנה הידוע קלווין קליין מניו־יורק, אושפז במוסד גמילה, עקב צריכה מופרזת של סמים ואלכוהול.

המעצב בן ה־45, העומד בראש תעשייה הנושאת את שמו, שמחזור העסקים השנתי שלה מגיע למיליארד דולר, התאשפז לפני שבועיים במרכז היזלדן במינסוטה, לצורך טיפול.

טיפול בתא לחץ במכון לרפואה ימית — הציל את עספור סברין מכפר סילוואן

יואב אביב

ידיה ורגליה של תינוקת בת ארבעה חודשים, ניצלו מקטיעה בעקבות טיפול של המכון לרפואה ימית של חיל־הים בחיפה. התינוקת עספור סברין, מהכפר סילוואן, הובאה לבית־החולים ביקור־חולים בירושלים במצב קשה לאחר שחיידק שנכנס לדמה גרם לזיהום שתוצאתו היתה חסימת כלי דם בגופה. בעקבות זאת החלו ידיה ורגליה של התינוקת נמקות. רופא מחלקת הילדים בבית־החולים ביקור־חולים, שידע כי קיימת אפשרות לטפל בנמק בתא הלחץ של חיל־הים, המיועד לטיפול בנפגעי תאונות צלילה, פנה לסגן־אלוף ד"ר יהודה מלמד מפקד המכון של חיל־הים בחיפה, וזה הסכים לקלוט את התינוקת ולנסות לטפל בה.

בתום שמונה טיפולים חזר הדם לזרום בגופה של התינוקת וידיה ורגליה ניצלו מקטיעה. לדברי ד"ר זוהר נחום, מזלה של התינוקת היה שמישהו מרופאי בית־החולים ביקור־חולים שמע על מקרה דומה שאירע בארץ לפני שש שנים ואשר טופל במכון בחיפה. ד"ר יהודה מלמד אמר כי הדיווח האחרון שנתקבל על מצבה של הילדה מורה כי אין יותר סימנים בגופה לנמק. כתבה מורחבת בנושא במוסף לשבת.

וייטהאד רומז: ישראל רצחה את אבו־ג'יהאד

רויטר, סי־ינ

תוניס. — סגן שר החוץ של ארה"ב, ג'ון וייטהאד, אמר אתמול כי ארה"ב רואה ברציחתו של אבו־ג'יהאד בטוניס פעולה ישראלית „ראויה לגינוי".

היה זה הרמז הראשון לכך, כי ארה"ב מאשימה את ישראל בביצוע הרצח. במסיבת עיתונאים בטוניס אמר וייטהאד, כי הבהיר את דעתה של ארה"ב בנושא זה בשיחותיו עם מנהיגי טוניסיה.

„חזרנו והדגשנו כי ארה"ב מצטערת צער רב על תקרית זו, ורואה בה פעולה ראויה לגינוי מצד ישראל. כן הבהרנו כי לא היה בידינו מידע כלשהו על התקרית, ואף לא נטלנו חלק בה", הוסיף הדיפלומט האמריקאי.

כאשר ניתבקש על־ידי עיתונאים לאשר, כי ארה"ב מאשימה בגלוי את ישראל בביצוע הרצח, השיב וייטהאד: „בכך, כמובן אף אחד מאיתנו לא יודע זאת בוודאות, אולם לא שמענו שום הכחשות, ולכן אנו יכולים רק להניח."

לאחר עיכובים פוליטיים — אושרה ההנפקה ל„תכן"

כתב „על המשמר"

לאחר חודשיים של עיכובים על רקע פוליטי, אישרה ועדת הכספים של הכנסת לחברת „תכן" (הקיבוץ הארצי) הנפקת אגרות חוב לציבור. יו"ר ועדת הכספים של הכנסת, ח"כ אברהם שפירא, נמנע בהצבעה, ח"כ יוסף אורידור הודיע שאיננו משתתף בהצבעה ורק ח"כ יהושע מצא (חרות) הצביע נגד. חמישה חברים בוועדה תמכו באישור ההנפקה: סולודר, עמר, ארצי, צבן ווינשטיין. הנפקת אגרות החוב של „תכן", בסכום כולל של 30 מיליון ש"ח, תתבצע תוך 10 ימים. את ההנפקה ינהל בנק לאומי ובהתחתמות ישתתפו בנוסף לבל"ל גם בנק דיסקונט ובנק הפועלים. יעוד ההנפקה הוא לשיפור מבנה ההון של קיבוצי השומר־הצעיר, ועל־פי תנאי התשקיף אף אחד מהקיבוצים לא יקבל יותר מ־3 אחוזים מתמורת ההנפקה.

„שלום עכשיו" מתכננת פעולה רחבה בשטחים בתחילת יוני

שלמה סלוצקי

ראשי תנועת „שלום עכשיו" מתכננים בימים אלו פעולה רחבת היקף בשטחים בסוף מאי, או תחילת יוני, כנראה ימים מספר לפני בואו של שולץ למזרח התיכון. הפעולה שנדונה בכינוסי התנועה, עשויה לכלול כינוס לדיאלוג ישראלי־פלשתיני, שבו ישתתפו מנהיגים מהשטחים.

לשאלת כתבנו, השיב עמירם גולדבלום, דובר „שלום עכשיו", שבפגישה שקיימו ראשי התנועה עם שר־הביטחון בכנסת יצחק רבין, שלא ימנע הפגנות וכנסים לא־אלימים של תושבי השטחים, אם יבקשו עבורם אישורים.

יצויין שבמספר אירועים בהם דיבר שר הביטחון אתמול, אמר רבין שהוא מוכן לדבר עם גורמים פלשתינים מהשטחים, אשר „לא ידבקו באמנה הפלשתינית, יקבלו את ההחלטות 338 ו־242 כבסיס למו"מ, וכן יימנעו מטרור ופעולות אלימות". הגדרה זו עשויה להכשיר את האישור לחנא סניורה, סרי נוסייבה ומבארק עוואד להשתתף בכנס האמור.

● קורס סמלי משטרה יוצא דופן הסתיים אתמול במסדר חגיגי בהיכל התרבות „יד שיטרית" בטבריה.

● פצוע נוסף מנפגעי הקרב על הכפר מיידון שבלבנון שהובא לבית־החולים רמב"ם בחיפה במצב קשה שוחרר אתמול לביתו.

„חופש המחשבה אין לו גבולות" — בירך נבון את זוכי פרס וולף

יצחק שור

נשיא המדינה חיים הרצוג העניק אתמול את פרסי קרן וולף לתריסר מדענים בתחומי החקלאות, הכימיה, המתמטיקה, הרפואה, הפיסיקה והאדריכלות. הטקס נערך בטרקלין שגאל בכנסת בנוכחות ראש הממשלה יצחק שמיר, סגן רה"מ ושר החינוך והתרבות יצחק נבון, ומאות מאנשי הקהיליה המדעית בישראל.

שני אנשים ריתקו את תשומת לב הקהל: פרופ' סטיפן ו. האוקינס מבריטניה, משותק ונטול יכולת דיבור, היושב על כסא גלגלים, אך מוחו צלול ומשקיף למרחקים, בפיענוח הפיסיקה של „האזורים השחורים" ביקום.

השני הוא מדען היהודי־סובייטי, ישראל גלפנר, שזכה בפרס לפני עשר שנים, אך השלטונות הסובייטיים לא התירו בואו, עד היום.

פרס וולף הוא בגובה של 100,000 דולר, לכל זוכה, אלא שהפעם הוא חולק ל־6 זוגות חוקרים, וכל אחד מהם קיבל 50,000 דולר. עשרים אחוזים מן הזוכים בפרסי קרן וולף זכו מאוחר יותר בפרס נובל.

יתרון הרוח על החומר

השר יצחק נבון הזכיר בדבריו ח"כ אחר (ורדיגר) שתבע לא לקיים את הטקס משום שאחד המדענים, האוקינס, אינו מאמין באלוהים. „חופש המחשבה," אמר נבון, „אין לו גבולות ואין לו זמנים". להאוקינס אמר נבון: „אנו מעריכים מאוד את נוכחותך בטקס זה, אתה מסמל את יתרון הרוח על החומר ואת משמעותו של כוח הרצון, אני מבקשך לקבל מאתנו איחולים מקרב לב, שהבורא, כפי שאתה מאמין בו, יהיה עמך, וכי תוכל להמשיך ולעסוק בעבודתך הכבירה". כן בירך השר את שני הישראלים שזכו בפרסי קרן וולף, הכימאים פרופ' וורטנר ותלמידו פרופ' לוין.

אנו מודיעים בצער רב
על מות חברתנו היקרה
תחיה גרסטנפלד ז"ל
ההלוויה תתקיים היום, יום שישי, 13.5.88, בשעה 14.00
המשפחה
וקיבוץ מרחביה

ביום שני, כ"ט באייר תשמ"ח, 16.5.88,
במלאת 21 שנה למלחמת ששת הימים
נתייחד עם זכרם של בנינו
יהושע שחורי ז"ל
דוד ברוך ז"ל
נעלה לקברם בשעה 16.00 בבית העלמין ביד־מרדכי
המשפחות
וקיבוץ יד מרדכי

לחיים שטנגר ולכל המשפחה
אנו משתתפים בצערכם על מות
האם והסבתא
אסתר ז"ל
ההלויה היום, יום שישי, 13.5.88, בשעה 14.00
קיבוץ כפר מסריק

„על המשמר" עתון יומי
המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר (בחופשה)
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 4—43560—5
המען למכתבים: שירות שקידואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנטר חדרים 102—121, טל' 233161—3. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' מכנור 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

רבין מציע: דיאלוג עם פלשתינים מתונים לקראת פתרון־ביניים

התנאים: אינם דבקים באמנה הפלשתינית, מקבלים את החלטות 242:338 ומוכנים לשלום ■ ויצמן: אם לא נלך לקראת שלום — אנו צועדים למלחמה

שלמה סלוצקי, אשר שילוני

בהופיעו אמש בוועדה המדינית של מפלגת העבודה אמר שר הבטחון יצחק רבין כי קיימת „מגמה של רגיעה" בשטחים. הוא הביע דאגה מ„הנסיגה של חוסיין בעמדותיו, שהובעה בהכרזותיו האחרונות, שבהן הצהיר על המנעותו מליטול שוב אחריות למו"מ על גורל הפלשתינאים. לדעת השר רבין, הסכנה מהתקוממות בשטחים איננה בטחונית בעיקרה, אלא מדינית. „המטרה של הפעולות האלימות בשטחים היא מדינית, אך הקו המנחה שלנו חייב להמשיך להיות, שבאלימות לא יפתרו דבר". רבין התייחס ליוזמת שולץ ולהערכתו היא נמצאת כעת „בשלב של נחיתה".

רבין הציע לחפש דרך למציאת מודוס ויוונדי עם הפלשתינים לתקופת מעבר, „עד שירדן תהיה בעמדה מובילה" ביחד עם פלשתינים תושבי השטחים, אשר „אינם דבקים באמנה הפלשתינאית" מתנגדים לטרור ומקבלים את החלטות 242 ו־338, ומוכנים לשלום עם ישראל.

הצהרה זו השמיע רבין לפחות שלוש פעמים ביממה אחת, ויש בה חידוש משום שהיא פונה ומציעה דיאלוג עם גורמים פלשתינאים המזוהים עם אש"ף, אך בפועל — התומכים בהקמת מדינה פלשתינאית לצד מדינת ישראל, וממלאים את התנאי של רבין „שאינם דבקים באמנה פלשתינאית". החזרה שלוש פעמים ביום אחד עשוייה להיות מסר עקיף להנהגה הפלשתינאית בשטחים ולאישים כמו סרי נוסייבה וחנא סניורה.

רבין אף שיבח את הפלשתינים „על דבקותם בקרקע, על השקעותיהם בבנייה, על המוטיבציה הגדולה שלהם להלחם בעד האידיאלים עם פחות בכי עצמי מאשר אצל היהודים..." והוסיף ש„לישראלים יש מה ללמוד מהם".

המתנחלים רוצים תבערה

בסיום דבריו נפתח דיון בו לקחו חלק רבים מחברי הועדה המדינית של מפלגת העבודה. בלטו במיוחד דבריו של ד"ר אפרים סנה, אשר תיאר את המתנחלים כקטליזטור לאלימות בשטחים.

אפרים סנה אמר שאין זו בעיה של בטחון שוטף, אלא בעיה מדינית שיש להתייחס אליה בכובד ראש: „המתנחלים הפכו להיות מעין משמר קדמי של הימין של ישראל. יש לו מכנה משותף פוליטי, אינטרס פוליטי, והוא איננו רוצה להקהות את העוקץ אלא שהוא מעוניין — בפירוש — בהגברת העימות בין יהודים וערבים בשטחים, וזאת לצורך מימוש הכוונות שלהם.

ויצמן: צועדים לקראת מלחמה

השר בלי תיק עזר ויצמן מוכן לשבת עם כל גורם פלשתינאי, כולל ערפאת עצמו, בתנאי שהוא כר־סמכא להכיר במדינת־ישראל, להפסיק את האינתיפאדה ושהפסקה זאת תימשך, והמכיר בהחלטות האו"ם 242 ו־338. ויצמן השמיע הצהרה זו ב„פורום בת־ים" שהתקיים אתמול באולמי מגדלי הים־התיכון בהנחייתו של דובר העירייה שמחה מורצקי. ויצמן היה אתמול אורח העירייה והסב עם ראש העיר אהוד קינמון.

השר, שופע הומור כהרגלו, ציטט את ראש הממשלה לשעבר מנחם בגין שאמר שאין אויב ניצחי. אם לא נלך לקראת שלום נצעד לקראת מלחמה — הצהיר ויצמן.

אברהם שוחט חה"כ חטרי בחברת המזכ"ל ברעם אתמול, בכנס באמפל (תצלום: מאיר פרטוש)

שמיר בחברון: שבו בשקט וצה"ל יחדל ללחוץ עליכם

פנחס ענברי

ראש הממשלה יצחק שמיר ביקר אתמול בחברון וביקש מן המתנחלים לשתף פעולה עם שלטונות הבטחון, ולפלשתינים אמר, כי אם ישמרו על השקט יחדל הצבא ללחוץ עליהם. אל ראש הממשלה נילוו הרמטכ"ל רב־אלוף דן שומרון, אלוף פיקוד המרכז האלוף עמרם מיצנע, מנכ"ל משרד ראש הממשלה יוסי בן־אהרון ומתאם הפעולות בשטחים שמואל גורן.

תחילה סייר ראש הממשלה בשכונת תל־רומיידה, בלי להכנס להתנחלות, ואחר־כך סייר בסימטאות השוק הערבי, ושוחח עם סוחרים וכן ערך ביקור חטוף בישיבת שבי־חברון שבבית־רומנו. גולת הכותרת של ביקורו היה שיחה עם חיילים במערת המכפלה. בשיחה הדגיש את דביקותה של ישראל בשלום, האשים את הטרור הערבי בהתקוממות בשטחים, והדגיש באוזני החיילים, כי בעבודתם בשטחים הם מגינים על בטחון ישראל, וגם מפלסים את הדרך אל השלום. מחברון יצא ראש הממשלה לבקר בכמה התנחלויות בהר חברון.

„הבעיות" של המתנחלים

דין ודברים חריף בשולי ביקורו של שמיר בחברון, בין שניים מראשי המתנחלים נועם ארנון וזאב פרידמן, מנאשמי המחתרת, לבין הרמטכ"ל רב־אלוף דן שומרון ומפקד פיקוד מרכז האלוף עמרם מיצנע סביב טיול שהמתנחלים מבקשים לערוך בימים הקרובים בחברון ובחלחול.

שני המתנחלים התרעמו באוזני מפקדי הצבא „הבעיות" סביב הטיול הזה, אשר לדבריהם אושר בידי השלטונות. הרמטכ"ל ואלוף הפיקוד הבהירו למתנחלים כי הטיול הזה לא נדון ולא אושר, כיוון שאיש לא ביקש אישור מהצבא.

שני המתנחלים טענו כי מנהל מתנ"ס של קרית־ארבע אישר את הטיול. המפקדים אמרו, כי מנהל המתנ"ס אינו מוסמך לאשר טיולים. מכל מקום צה"ל לא יאשר טיולים בתוך ערים ערביות. בשלב זה אמרו המתנחלים לאלוף מיצנע למה אתם אומרים לא לטיול מדוע זה צריך להוביל להתכתשות.

נשב עליו

זאב פרידמן שירטט מסלול שיעקוף את חלחול ואת חברון אבל הרמטכ"ל הבהיר, כי אין הצבא מתחייב לאשר מסלול כלשהו. סוכם כי עניין הטיול יבוא לדיון.

שר־החוץ המצרי יוצא למוסקווה

אורי הורוביץ

שר־החוץ המצרי הצהיר אתמול בקהיר שהוא עומד לצאת לביקור רשמי במוסקווה ב־19 למאי, ובמהלך ביקורו ימסור אגרת מהנשיא מובארק למנהיג ברית־המועצות גורבאצ'וב. מובארק הצהיר שארצו דוגלת בחיזוק הקשרים עם ברית־המועצות וששתי המדינות מסכימות שיש צורך בכינוס ועידה בין־לאומית, על מנת להביא שלום למזרח התיכון.

פירושו של דבר פנחס ענברי

הסוחר ברח — אין עם מי לדבר

ביקורו של ראש הממשלה בחברון חשף את אוזלת היד של מדיניות ישראל בשטחים ואת המבוי הסתום שבו היא תקועה ביחסיה עם הפלשתינים, ועם המתנחלים. מן הבחינה הפלשתינית, לא היה בר־שיח בעל שיעור קומה שעמו יכול היה ראש הממשלה לשוחח, הרמת המגעים עם התושבים הפלשתינים איננה אלא דין ודברים סתמי עם סוחרים בשוק. היתה סמליות רבה בכך שהסוחר הראשון שאליו פנה ראש הממשלה ברח בבהלה מן הפמליה הישראלית, וביקש להימלט, ורק דברי הרגעה של קצינים בכירים הפיסו את דעתו, והיה מוכן להחליף עם ראש הממשלה כמה משפטים בעניין הצורך בשלום. צעיר אחד צעק לעברו „אנו רוצים מדינה איסלמית, אנו רוצים את יפו וירושלים". — הוא סולק מן המקום ע"י קצין צה"ל.

לכבוד ביקורו של ראש הממשלה איפשר אתמול המימשל הצבאי לסוחרים לפתוח את חנויותיהם, לאחר שבימים שקדמו לביקור אילץ הצבא את הסוחרים לסגור את חנויותיהם כיוון שהם נשמעים להוראות ההתקוממות. לאחר שהלך ראש הממשלה, הגיעה שעת הסגירה על פי הוראות הכרוזים שבו החנויות ונסגרו. סוחרים שעמם שוחח כתב „על המשמר" אחר־כך אמרו כי ראש הממשלה בא להפגין את נצחונה של ישראל נגד האינתיפאדה, אבל לדעתם שוגה ישראל אם היא סבורה כך.

רה"מ סיכם את ביקורו: „התרשמתי כי אנו שולטים במצב"...

ימי שבועות בשפיים
„ניחוחי קציר"
של התנועה הקיבוצית
בימים 20 — 23 במאי 1988
בתוכנית:
יום שישי — 20.5, בשעה 21.00
להקת המחול הקיבוצית — בהנחלת יהודית ארנון
★ „מטען חורג" — כוריאוגרפיה — ניר בן גל, ליאת דרור. מוסיקה — ווים מרטינז.
★ „מחולות קונצרטנטיים" — מוסיקה סטרווינסקי. כוריאוגרפיה — רמי באר.
★ „תזמורת בני הנעורים" — מוסיקה — בריטן, כוריאוגרפיה — רמי באר.
יום שבת — 21.5, בשעה 21.00
★ מועדון זמר אזורי — „ניחוחי קציר" — יוצרים ואמנים מהתנועה הקיבוצית. מנחה — גיל אלדמע, בהשתתפות „להקת העוגב" ואמיר גינת
יום ראשון — שבועות — 22.5
„טקס הבאת הביכורים"
★ הצגה לילדים של בימת הקיבוץ „כמו סיפורים" — מאת עודד בורלא.
יום שני — 23.5, בשעה 21.00
★ קונצרט של התזמורת הקאמרית הקיבוצית — בניצוח לאור שמבדל.
סולנים — סילביה מרקוביצ'י ודיאגו פאגין — כינור
בתוכנית: באך, מוצרט, סטרווינסקי.
כרטיסים: בקופת אולם התרבות בשפיים — ביום המופע. להזמנת כרטיסים: טלק 052-523539.
בסיוע ההסתדרות הכללית בארץ ישראל — המרכז לתרבות ולחינוך

כמה?

קיסר משוחח עם פועלת ייצור במפעל „תפוד" בשדרות — משמאל עמיר פרץ, ראש המועצה

קיסר בשדרות: השתתפות הממשלה בבריאות ירדה מ־30% ל־1% מהתקציב

עזרא אבירן

מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר אמר אתמול בביקור שערך בשדרות, כי ישנה הידרדרות חמורה במערכת הבריאות ויש לשאול את הממשלה עד מתי היא תשב אדישה נוכח המתרחש. „אם הממשלה כולה לא תראה עצמה אחראית למצב ותנסה למצוא פתרון יסודי בעזרת ההסתדרות והשתתפותה — אני רואה שחורות לכל מערכת הבריאות. החולים הם קורבן בשנים האחרונות לזעזועים במערכת הבריאות".

המזכ"ל ביקר במפעלי תעשיה, נפגש עם ראש המועצה המקומית עמיר פרץ ונציגי העובדים, ואף השתתף בהנחת אבן פינה לבית הכנסת לעולי תימן בעיירה זו. עוד אמר, שהאוצר השתחרר כליל מאחריותו לגבי תקציב מערכת הבריאות וצימצם השתתפותו מ־30 אחוז מהתקציב לאחוז אחד בלבד. כן ציין, כי להסתדרות מאבק קשה עם הממשלה על השכר, על המעבר לחמישה ימי עבודה בשבוע ומאבק על תוספת היוקר.

מרכז תיעוד וחקר של השומר הצעיר
ע"ש מאיר יערי — גבעת חביבה
ההנהגה הראשית של השומר הצעיר
יום עיון ודיון בנושא:
תנועת הנוער הישראלית לאן?
חדוברים: מוני אלון, ד"ר יובל דרור,
ראשי תנועות הנוער החלוציות
יתקיים ביום ג' 17.5.88 בגבעת חביבה
באולם „גולן".
הפתיחה — בשעה 9.00.

מכללת הדסה ירושלים
מודיעה על הרשמה
לשנת הלימודים
תשמ"ט 1988/89
מועד א' של ההרשמה יסתיים ב־31.5.88
1. **אלקטרואופטיקה** — שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי שני בין השעות 10.30–12.00.
2. **לימודי המחשב** — שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בין השעות 12.00–13.00.
3. **טכנולוגיה של הדפוס** — שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בין השעות 12.30–13.30.
4. **צילום טכני מדעי** — שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בין השעות 11.00–12.00.
5. **עובדי מעבדה במדעי הרפואה** — שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי שני בין השעות 8.30–9.30.
6. **טכנאות שיניים** — שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בין השעות 09.00–10.00.
דיקן לענייני הוראה — ייעוץ כללי
שעות ייעוץ עם הדיקן לענייני הוראה מתקיימות בימי שני בין השעות 08.30–10.00 בימי רביעי בין השעות 11.30–12.30.
מעטפת הרשמה הכוללת חוברת מידע וטפסי הרשמה ניתן לרכוש במזכירות המכללה בימים א'–ה' בשעות 09.00–12.00 בלבד, או באמצעות הדואר על־ידי משלוח סך של 10.– שקלים, לפי הכתובת: מכללת הדסה, רחוב הנביאים 37 ירושלים, מיקוד 91010.

לאן מתגלגלת „הקוביה של כור"

פני גרוב, יו"ר ועד עובדי את"א לשעבר משוחח עם אחד המפגינים ומעליהם הקוביה שנוסתה בדגלים (תצלום: כפיר מאיר)

בגילוי מקורי של סולידריות עם עובדי „אליאנס", עטפו אתמול בשעות הבוקר המוקדמות, נציגי „ועד 1" — מועצת ועדי העובדים ליד מפ"ם את הקוביה בחזית בנין „כור" בת"א, בדגלים אדומים ובדגלי הלאום. „האדום — לתזכורת כי חברת העובדים היא של העובדים בה. דגלי הלאום — לתזכורת לממשלה ולהסתדרות על מהותה של הציונות שאינה נמדדת רק דרך ה„חור שבגרוש", כדברי המפגינים.

בהפגנה לקחו חלק ראשי ועדים המייצגים רבבות עובדים: מספנות, וולקן, תדיראן, אגד ועוד.

תיק אונגר ראש ועד בתדיראן אמר: „באתי להזדהות עם עובדי אליאנס בשם כל עובדי תדיראן איש אינו אשם בבעיות שלנו. אנחנו האשמים שהלכנו להיות פועלים. עצוב וכואב לי היום. המפעלים היצרניים במדינה הולכים ונסגרים בזה אחר זה. היום זה אצלכם — מחר אצלנו".

שמואל בירן (מספנות ישראל, לשעבר יו"ר ועד): מי כמוני יכול להבין אתכם, אתם קורבן לשיטת כונס הנכסים. אני אתכם במאבקכם הצודק, המחווה סמל, כיצד צריך להאבק למען זכויות עובדים. אריה עירן (וולקן יציקה, לשעבר יו"ר ועד) „הבנין מאחורינו (כור) מחווה גיבנת על גבם של העובדים. גבינת של פקידים ומתווכים בכח האדם. קיסר! הוצא את הפרזיטים מבנין זה" צדיקה ינאי (ועד עובדי הקבת"א): „באני להפגין על מנת לחזק. להחזיר את ההסתדרות לדרך הנכונה. אני קורא להסתדרות לחזור לעקרונותיה.

יוסי „האדום" סולומין (מזכיר ועד 1 ויוזם הרעיון): „זו הפגנה סמלית בשם כל הוועדים שהצטרפו אלינו כאן: חיזקו ואימצו והצליחו במאבקיכם" פיני גרוב (את"א): „צריך לשבור למפרק את העצמות... אסור שפרשה כמו את"א תחזור אי פעם...

התעשייה האווירית תשפץ מטוסי מיראז' של ספרד

מרייצ

מדריד. — התעשיה האווירית פתחה נציגות במדריד — נמסר אתמול משגרירות ישראל בספרד.

התעשייה האווירית מתכוונת לשכלל מטוסי „מיראז' 3" שבידי ספרד — גילה העיתון „אל פאיס" היוצא לאור במדריד.

החברה הישראלית תספק לחברה האווירונאוטית הספרדית „צ'סלסה" צוותי אלקטרונאים שישפצו מטוסי „מיראז' 3" מציין העיתון. בינתיים טענה חברה ספרדית אחרת „קאסא", שאף היא תשתתף בשיפוץ המטוסים, כי השתתפותה של ישראל במבצע עלולה להזיק למכירותיה של ספרד בעולם הערבי.

„אל־פאיס" מגלה, כי התעשיה האווירית תקבל תמורת העבודה כ־3 מיליון דולר.

● סגן רה"מ ושר־החינוך־והתרבות, יצחק נבון, הודיע, כי הוא יוזם הכנת מגילה שתגדיר את זכויות וחובות התלמידים.

דרושים
בני משקים לעבודה בתעשיה
נא להתקשר לטלפון
051-872701
או בערב
051-872628

דרוש
לקיבוץ
בעמק הירדן
רפתן
נא להתקשר לטלפון:
06-755213
במשך היום

תיקון טעות

בתוכניות הרדיו להיום נפעיה תמונתו של המלחין רוד עזרי, ולא של מעגה קדישמן, ואת יצירתו 7x7 תוכלו לשמוע בקול המוסיקה בשעה 15.00. עם רוד הסליחה.
מערכת „דורות"

רפול: אלטשולד נבחר למזכ"ל „צומת" בעזרת קולות מזוייפים

שלמה סלוצקי

ח"כ רפאל איתן (רפול) פרסם את הממצאים שהעלתה „ועדת חקירה פנימית", ואשר לטענתו מוכיחים שהבחירות הפנימיות שהתקיימו לפני שבועיים במהלך הוועידה הראשונה של „צומת" היו מסולפות. עיקר החיצים הופנו נגד גדעון אלטשולר שהיה ממונה על הארגון בתנועה עד הוועידה ונבחר למזכ"ל באותן בחירות.

רפול האשים את אלטשולר במתן אישור הצבעה לאנשי שלומו, שאינם חברי התנועה ושבכך השיג את תפקידו. לדברי רפול, ל־18 אחוז מהמשתתפים לא היתה זכות הצבעה.

בתגובה אמר אלטשולר שהוא „מעוניין לדעת היכן מסתיר רפול את שמות חברי הוועדה הבודקת, ועל אילו ממצאים הם מתבססים." לדבריו, כלל לא נשאל ע"י שום חבר ועדה על הליך הבחירות ותוצאותיהן, ומכאן הוא מסיק שהוועדה היתה ועדה מטעמו של רפול. רפול רצה בבחירתו של שי הורב „היאס מן" שלו, אמר אלטשולר. „אם בחירתי אינה חוקית, אזי גם בחירתו שלו אינה חוקית ועליו להתפטר מייד".

הקרע בין אלטשולר לרפול מאיים על קיומה של „צומת", משום שקבוצה גדולה ממפעילי העליה לשעבר בבריה"מ (שלהם 20% במזכירות התנועה) שהיו בין התקוות האלקטורליות הגדולות של צומת — פרשו מהתנועה.

כן פרשה קבוצה של פעילים צעירים בתנועה, על רקע דרישתם הנחרצת שרפול יכריז על תמיכתו ב„טרנספר". כל אלה מפחיתים את סיכוייה של צומת להופיע בבחירות כסיעה עצמאית וגם את אפשרות הצטרפותה כסיעה לליכוד.

אלטשולר המזכ"ל הנבחר (!) של צומת

עיריית ירושלים
הוועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965 (להלן החוק)

בנ/81/617

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי הב' מעוגות ובנין בע"מ הגישה לוועדה המקומית לתכנון ולבניה (להלן הוועדה) בקשה להתרת שמוש חורג בנכס גוש 72 חלקה 136, 129 ברחוב יוסף הסורים בירושלים והיינו: שמוש חורג מהיתר הבניה דהיינו 5 קומות מסחרי במקום 5 קומות מגורים.

את ההתנגדויות להתרת שמוש חורג הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו לוועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 21, ירושלים.

ניתן לעיין בתכנית המוצעה במשרד זה בכל יום פרט ליום ששי, בין השעות 12.00—14.00.

אברהם כהילה, מ"מ ראש העיר
יו"ר הוועדה המקומית לתכנון ולבניה

צוותא לתרבות מתקדמת

מאמי
מנגנוויזירוק עם מי סון, אחוד בנאי ואריה מוסקונה מוצ"ש, 14.5 ב־21.00 בהיכל־התרבות, באר־שבע; ביום ג', 17.5 ב־21.00 בקולנוע „הוד", נהריה; במצאיר־שבעות, 22.5 ב־20.30 וב־23.30, צוותא, ת"א.

תיאטרון
„רכוש נטוש" — מוצ"ש, 14.5 ב־19.00 וב־21.15
„סולמות" — א', 15.5 ב־20.30
„ברוורס" — ב', 16.5 ב־20.30
„קידוש" — ד', 18.5 וה', 19.5 ב־20.30

בידור
סי היימן ו„לחקות מקומית" — הערב, 13.5 ב־22.00 ובחצות.
טליה שפירא „אחות העם" — ב', 16.5 ב־23.00
שם־טוב לוי „שוחד" — ג', 17.5 ב־21.00
„מועדון הווידאו בצוותא" בהנחיית יואב קוטנר:
„ראשים מדברים". ה', 19.5 ב־23.00

מוסיקה
שחרית — 11:11 „שלישיית המיתרים הירושלמית" מארחת את אבי דה־קוינט (חליל, חולנד); מיצירות מוצרט, ורוסלי. שבת, 14.5 ב־11.00.

עיון
המדרשה למחשבה סוציאליסטית. צבי טאובר על „אמנות ומהפכה". ג', 17.5 ב־16.30

✦ בצוותא מוצגת תערוכתה של ורד מלדנברג ✦

תעסה גלזר ולימור ליבנת נאבקות על המקום היחיד לנשים ברשימת חרות לכנסת

שלמה סלוצקי

מקומה של האשה היחידה ברשימת חרות לכנסת, הפך לזירת מאבק בין ח"כ מרים תעסה גלזר הוותיקה (58) ולימור ליבנת (38), שהתפרסמה בהיותה יוזמת חוברות התעמולה התוקפנית נגד מפלגת העבודה ושמעון פרס, וזיכו אותה בהר־ציבורי רב בתנועת החרות.

ח"כ תעסה גלזר טוענת נגד ליבנת שזו משתמשת בקשריה עם העיתונות כדי לערוך נגדה מסע השמצה. בלי להזכיר את שמה המפורש של ליבנת, אמרה תעסה גלזר שנבחרת ציבור „חייבת להיות אישיות כנה, עקרונית, נאמנה, אמינה וחברית".

ליבנת לעומתה — מנסה בהצהרותיה להיות לויאלית עד דרגה של הפגנתיות ואומרת שהיא „לא תיכנס לוויכוח אישי". ליבנת „בטוחה שהמרכז יבחר לפי הכישורון והכישורים, ולא ע"פ ריבורים".

תעסה גלזר: „מה שמבדיל בינינו הוא האמינות והיושר האישי".

בסיעת חרות אין מתכוונים להגדיל את ייצוג הנשים ברשימה לכנסת הבאה, ועל כן צפוי שהמאבק בין השתיים יימשך.

מאחורי תעסה לגזר עומד אירגון „נשות חרות", שהיא עומדת בראשו, בעוד שמאחורי לימור ליבנת עומד גוף אחר — „אגף החברות".

שליש הפרלמנט הדני — נשים

עלי כהן (דנמרק)

נשות דנמרק צעדו צעד אחד קדימה בדרך לשוויון זכויות מלא ב„פולקטינג", הפרלמנט של דנמרק שנבחר השבוע. לא פחות מ־55 מושבים מתוך 179 המקומות יאויישו בנשים. גילה של הצעירה בחברות הפרלמנט החדש הוא.. 19 ואילו גילה של המבוגרת ביותר הוא למעלה מ־70.

בפרלמנט הקודם היו 50 נשים, מבחירות לבחירות עולה מספרן. סקנדינוויה תופסת מקום ראשון ושיא עולמי במספר הנשים בעמדות חשובה בבחירות.

אירגון העבודה הבינ"ל: לחדול לקפח זכויות הפועלים מהשטחים

רויטר

זינווה. — ארגון העבודה הבינלאומי קרא אתמול לבטל את אפלייתם של הערבים מן השטחים הכבושים בעבודה.

בדו"ח שהוכן לקראת הכנס השנתי של הארגון שייפתח ב־1 ביוני, נאמר: „יש לנקוט צעדים נמרצים כדי להימנע במציאות מכל אפליה בתעסוקת התושבים".

הדו"ח מתרעם על כך שקיים אי־שוויון בהזדמנויות הפתוחות לפני תושבי השטחים והיחס אליהם בהדרכה מקצועית, ביטחון סוציאלי ושיטת רשיונות העבודה.

שר החוץ של יפן יבקר בישראל בחודש הבא

סי"יצ, רויטר

טוקיו. — שר החוץ של יפן סוסוקה אונו יבוא לישראל בחודש הבא. זה יהיה הביקור הרשמי הראשון של חבר קבינט יפאני בישראל. ליפן קשרים דיפלומטיים עם ישראל מאז 1952, אך עד כה נהגה בזהירות באשר למגעיה הרשמיים עימה, עקב תלותה בנפט הערבי והחרם הערבי המופעל נגד חברות המנהלות עסקים עם ישראל.

מועצת הפירות (ייצור ושיווק)

למגדלי אפרסקים ונקטרינות

מועצת הפירות (ייצור ושיווק) מודיעה בזה לציבור מגדלי האפרסקים והנקטרינות ולמשווקי הפירות הוראות הסטנדרט לשיווק, החל מה־15 במאי 1988.

גודל הפרי המינימאלי המותר לשיווק בזנים אלמוג, ספרינגטיים וסך־רייז מגודל 50 מ"מ ומעלה.
גודל 45 מ"מ ייקלט ע"י המועצה באיזורי הגידול.

בזני אמצע העונה כמו בבקוק, סוולינג, רד־הייבן, הרמוזה, סאמרסט, פלורידה וכל יותר זני הנקטרינות (למעט הזן סך־רד), הגודל המותר לשיווק מ־55 מ"מ ומעלה.
גודל 50 מ"מ ייקלט ע"י המועצה באיזורי הגידול.

הזן סך־רד יותר לשיווק מגודל 45 מ"מ.
גודל 40 מ"מ ייקלט ע"י המועצה באיזורי הגידול.

המועצה תנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותה לאכיפת ההוראות הרשומות לעיל.

עזרא מאיר
מנכ"ל
מועצת הפירות (ייצור ושיווק)

מוסף □ שבת

עורכת: עדה סער עריכה: שולה כ'קלוריא עיצוב גראפי: רחל דביר

פגישות עם הנציג הסובייטי

שמעון פרס ואלכסנדר זוטוב — „פתיחות, אבל לא פתיחות מספקת"

„ה מצב באזור השתנה. במצב החדש ירדן פחות מייצגת את הפלשתינים, ותפקידה מצטמק". כך אמר במדריד הנציג הסובייטי אלכסנדר זוטוב. זוטוב נפגש מספר פעמים עם נציגים ישראלים, וערך שתי פגישות עם ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, בשלושת ימי שהותו במדריד.

זוטוב ניצל את הפגישות כדי להציג את עמדתה המפורסמת של בריה"מ בענין ועידה בינלאומית. הוא הרגיש, כי העמדה שהוא מייצג תואמה עם דוברינין במוסקווה. גורמים בפמלייתו של פרס אמרו על כך, כי העמדה שהציג הפעם היתה גמישה יותר מזו שהוצגה על-ידי הסובייטים בעבר.

בנאומו בפני מליאת המועצה אמר שמעון פרס כי בפגישותיו עם הנציגים הסובייטיים מצא „פתיחות, אבל לא פתיחות מספיקה". הוא ציין כי הרגיש בפניהם את הרחיפות בזירוז בתהליך השלום, בעיקר עכשיו, כאשר סין העממית מוכרת טילי קרקע-קרקע לערב הסעודית ולמדינות נוספות.

אלכסנדר זוטוב הציע בוועידת האינטרנציונל כי מזכיר האו"ם יוציא הזמנות לחמש החברות הקבועות במועצת הבטחון ולכל הצדדים הנוגעים בסכסוך. „לפלשתינים מגיעה הזמנה נפרדת", אמר בראיון ל„על המשמר", „הם הוכיחו לאחרונה גמישות". זוטוב הוסיף כי שמע מהפלשתינים שהם יהיו מוכנים להיות חלק ממשלחת משותפת, אך ציין, כי עדיין קיימת בעיה בעניין זה.

הנציג הסובייטי ציין כי כינוסה של הוועידה יהיה לפי בקשת הצדדים. הוא אמר דברים אלה לאחר ששר החוץ שמעון פרס הביע דאגה מהאפשרות שמליאת הוועידה תכונס לעיתים תכופות מדי, „מה שיהפוך אותה למסיבת עתונאים עם חדשות רעות".

האפשרות של התקדמות בשלבים הועלתה גם היא על-ידי הנציג הסובייטי, אשר אמר שאפשרות כזו מקובלת עליו. זוטוב ציין כי ההגיון מחייב שהאלמנט הטריטוריאלי ייפתר לפני שתיפתר בעיית ההגדרה העצמית של הפלשתינים. הוא אמר על כך, כי אי-אפשר לדבר על הגדרה עצמית לאומית לפני שיש בסיס טריטוריאלי. בנושא זה יש לציין, כי לא בנאומו הרשמי, ולא בשיחות רשמיות עם עתונאים ישראלים, לא דיבר זוטוב על מדינה פלשתינית ולא הזכיר את אש"ף. נראה, שהיה חשוב לו להראות שהסובייטים מעוניינים בהשגת התקדמות וכי הם מנסים להבין את הבעיות העומדות בפני ישראל ואת הגורמים לחששותיה.

בשיחה עם כתבת „על המשמר" חזר זוטוב והרגיש, כי נראה לו שעצם הרעיון של ועידה בינלאומית הפך בישראל למיתוס. הוא ציין כי החשש מפני ועידה, אשר תכפה החלטות, חסר כל בסיס, שכן באופן מעשי מבחינה טכנית אין אפשרות כזו. „כל אחד מהצדדים יוכל לסרב לקבל את ההצעות שיועלו, ואפילו יוכל לקום ולעזוב את הוועידה", אמר.

בפמליית שר החוץ שררה ההרגשה שהשיחות עם זוטוב היו מועילות מאד ואיפשרו לשני הצדדים להבין את הלך המחשבה העומד מאחורי הדרישות הספציפיות. הנציגים הישראלים במדריד אמרו כי זוטוב התייחס ברצינות לטיעוני הנגד ולהצעות החילופין שהועלו על-ידינו והן יועברו למוסקווה.

בשיחות עם זוטוב עלה גם נושא המשלחת הישראלית למוסקווה. זוטוב הבהיר כי החלטה על קיומה של משלחת ישראלית במוסקווה כבר התקבלה בחודש ינואר. „זו שאלה טכנית שבין משרדי החוץ", הבהיר. „האישור העקרוני קיים, ודבר לא השתנה".

דפנה ורדי

תמיכה, גינוי, דאגה

ועידת האינטרנציונל הסוציאליסטי, שננעלה אתמול במדריד, הביעה דאגה עמוקה מהידרדרות המצב במזרח התיכון

דפנה ורדי, מדריד

ועידת האינטרנציונל הסוציאליסטי, אשר העמידה במרכז דיוניה את נושא המזרח התיכון, ננעלה אתמול במדריד. מליאת הוועידה קיבלה פה אחד החלטה המביעה תמיכה מלאה בשתי המפלגות הישראליות החברות בה, מפ"ם ומפלגת העבודה, במאמציהן להביא למו"מ שיוביל לקראת פתרון מדיני המבוסס על עקרונות סוציאליסטיים.

המליאה קיבלה את ההחלטה לאחר דיונים שנמשכו בוועדת ניסוח מצומצמת עד שעות הלילה המאוחרות. דיונים אלה נפתחו לאחר שנציגי ספרד, שאישרו בשלב קודם טיוטת החלטה, השמיעו לפתע דעה שונה, ואילצו את היו"ר להחזיר את הטיוטה לשם ניסוח מחודש.

בזמן הדיון בוועדה יצא המנהיג האיטלקי בטינו קרקסי במתקפה חריפה על ישראל. „נוכחותה של מפלגת העבודה וממשלת ישראל" אמר, „לא צריכה להקל על שיפוטנו; עליה להמריץ אותנו לעודד את עמיתינו לעשות בכל שביכולתם כדי לשנות את המצב". קרקסי טען כי מדינת ישראל מסכנת כל סיכוי לשלום, מפרה את זכויות הפרט, ומפרה שוב ושוב את החוק הבינלאומי.

נציג נוסף שתקף את ישראל במועצת האינטרנציונל היה אינגבר קלרקסון משבדיה, אשר אמר כי ההתקוממות הפלשתינית לא תיפסק. הוא הוסיף, כי למען עתידה של ישראל עליה להיכנס למו"מ עם אש"ף במסגרת ועידה בינלאומית בחסות האו"ם.

ההתנגדות הנמרצת ביותר יצאה מן המשלחת הספרדית ומנהיגה אלפונסו גרה. גרה הבהיר כי יתנגד לכל הצעת החלטה אשר לא תכלול דרישה מישראל לסגת מהשטחים ולהכיר באש"ף, ואשר לא תגנה אותה על פעולותיה בשטחים.

הנוסחה, אשר התקבלה בסופו של דבר פה אחד, מביעה דאגה עמוקה מהידרדרות המצב במזרח התיכון ומהסבל האנושי לתושבי הגדה ורצועת עזה. החלטת הוועידה קוראת לכל הגורמים הנוגעים בדבר, ולאוכלוסיה היהודית והערבית באזור, „להימנע מאלימות ומכל פעולה הנוגדת את החוק הבינלאומי לזכויות האדם". ההחלטה מטילה אחריות מיוחדת על השלטון הצבאי בשטחים. „אנחנו מגנים", נאמר בהחלטה, „אלימות מצד כוחות הצבא הישראלי בשטחים, ובאותו זמן אנו מגנים התקפות טרור מצד הפלשתינים או אירגונים אחרים, נגד מטרות ישראליות אזרחיות".

החלטת האינטרנציונל מביעה תמיכה בכינוסה של ועידה בינלאומית בחסות האו"ם, על בסיס החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338. ההחלטה מציינת שבוועידה צריכים להשתתף פלשתינים, „להם תהיה תוכות לבחור את נציגיהם". בנוסף, מביעה החלטת האינטרנציונל הסוציאליסטי הערכה למאמציו של מזכיר המדינה האמריקני, ג'ורג' שולץ, אשר נקט צעד חיובי ראשון. במקביל היא מקדמת בברכה את כוונותיה של בריה"מ למלא תפקיד פעיל בנסיונות למצוא פתרון. המועצה קראה לוועידת הפיסגה האמריקנית-סובייטית, שתתקיים בחודש הבא, „למצוא הבנה משותפת בין שתי המעצמות, שתביא להתקדמות מהירה".

באשר לפלשתינים, האינטרנציונל הביע תמיכה במאמציהם למצוא פתרון של שלום וציין כי „אש"ף יכול לתרום תרומה חיונית לתהליך השלום בכך שישנה את האמנה הלאומית שלו ויכיר במדינת ישראל".

ההחלטה התקבלה בשביעות רצון על-ידי נציגי מפ"ם ומפלגת העבודה. האורח הפלשתינאי חנא סניורה אמר על כך, כי ההחלטה עצמה לוקה בחסר שכן „לא התייחסה לרצח מנהיגים פלשתינאים", וגם התעלמה מהבעיות בלבנון, כמו שהועלו על ידי וואליד ג'ומבלט.

בוועידת האינטרנציונל במדריד הוחלט על הכנת ועידה בינלאומית ווטא, אשר אליה יוזמו יו"ר הוועדת נציגים מחמש החברות הקבועות במועצת הבטחון ואת נציגי הצדדים המעורבים בסכסוך במזרח התיכון. יו"ר הוועדה ציין שקשה לדעת מה תהיינה התגובות להזמנה מסוג זה, אך הוסיף, „עלינו להיות מאד זהירים, שכן אם ועדה כזו תיכשל, היא תפחית את הסיכויים לכינוסה של ועידה בינלאומית בחסות האו"ם". עוד אמר: „אנחנו ארגון פרטי, אבל אם ניכשל, תהיה לכך השפעה על המהלך הבא באזור".

ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, הנגדר בעתונות המקומית במדריד „כוכב הוועידה". גם מספר תגרות ידיים, אשר פרצו בין שומרי הבטחון הישראלים לבין אנשי בטחון ספרדיים, זכו לכיסוי נרחב באמצעי התקשורת הספרדיים.

נושא אחר אשר עמד במרכז התעניינותם של אמצעי התקשורת הספרדיים היו האשמותיו של פליפה גונזלס נגד ראש ממשלת ישראל יצחק שמיר. בפגישה בין גונזלס לפרס, בראיון טלוויזיה, נשאל המנהיג הספרדי מהו לדעתו המכשול בדרך לשלום. הוא ענה על כך במילה אחת: שמיר. התשובה הזאת זכתה למורת לכותרות ראשיות בכל עתוני ספרד. □

תקוות חדשות

צרפת שאחרי בחירת מיטראן תוססת מסימני שאלה ■ עדיין לא יודעים אם הנשיא יפזר את האסיפה הכללית ויכריז על בחירות כדי לבסס את שלטונו עם רוב סוציאליסטי ■ ראש הממשלה, מישל רוקאר, נשלח לפתות את המרכז

ארנון יפה, פאריס

חגיגות הנצחון המוחץ לפרנסואה מיטראן נגמרו. הצרפתים תוהים בציפיה מתוחה מה יעשה „מיטראן הנשיא", כפי שמכונה פה הנשיא החדש־ישן. הוא הסתגר באליזה ליילד איחוד בין המפלגה הסוציאליסטית לימין המתון. בחוץ הרבה צרפתים, לפחות 54 אחוז, נושמים לרווחה אחרי שנפטרו משיראק ופסקוא, שר הפנים הברוטאלי שלו.

תקוות חדשות התעוררו פתאום. השמאל יצטרך להרגיע את העשירים. במפעלים ניכרת תסיסה. הפועלים דורשים שכר. הם הצביעו נגד מדיניות הצנע בציפיה שהשמאל יהיה נדיב מהימין. שערי הבורסה בירידה. מכוניות שרד שחורות דוהרות אל תוך חצר האליזה בחריקות צמיגים. מנהיגים סוציאליסטים יוצאים מתוך

חצי מלך עם שרביט...

מכוניות ממשלתיות עם עיניים נוצצות מאושר. הורה שונה לשלטון שנתיים אחרי שהפסידו אותו.

46 אחוז מהצרפתים בחרו בעד הצמד שיראק־פסקוא, שלשם השגת רוב היה מוכן להתחבר עם להיפן. התחברות אל מטיף לגזענות, פטניזם, השפה לטוהר הגזע הצרפתי, לא הרתיעה אותם. פסקוא עצמו שיבח את „הערכים המשותפים לנו ולמפלגת להיפן". גם להיפן לא הבהיל אותם כאשר שיחק את הדיקטטור העממי ב־1 במאי בפאריז, וסקר פלוגות נוער כאשר שומרי ראשו שרים פזמון שהוא עצמו חיבר: „צרפת זו האהובה כל־כך עכשיו היא מסוממת, חולה באיידס, מפקירה עצמה לזונות, עמוק בבוץ, עמוק על הברכיים..."

מיטראן מתכנן להפוך את צרפת לסוציאל־דמוקרטית. הבסיס לשלטון זה מתואר כתנאי לגאולה ממשבר כרוני, שמציין את להיפן. מיטראן חותר לגבש סביבו הסכמה כללית לתיקונים מסיביים, לחלק את המעמסה בסולידריות לאומית. הימין, להיפן, והקומוניסטים שנמחקו ל־6 אחוז, מיועדים להיות מושלכים לשוליים.

מנהיגי המרכז מהססים. עד כה הם היו דבוקים לימין. במערכת הבחירות שימשו בני ערובה מרצון של שיראק. מישל רוקאר, 57, היריב המושבע, ראש הפלג הימני במפלגה הסוציאליסטית, מונה על־ידי מיטראן לראש הממשלה להנהיג מהפכה זה הלכה למעשה. הוא אמור לשחרר את המרכז מאחיזת הימין ולפתותו לשתף פעולה. חלק מבוחרי המרכז נטשו את הימין. 1.5 מבוחרי ריימונד בר בסיבוב הראשון בחרו בעד מיטראן.

רוקאר נכנס לתפקידו בתיאטרליות. חילופי השלטון מתנהלים פה תמיד בראוות, כמין הצגת תיאטרון היסטורית. חצי שנה לאחר מינויו נכנס רוקאר בשערי ארמון מטיניון, צועד על שטיח ארום שנפרש לכבודו. בדרך הכריז: „אני חושב עכשיו על כל אלה שדואגים לעתידם, לתעסוקתם, לביטחונם, לא משנה בעד מי בחרו". הוא דיבר על בוחרי להיפן. התרופה שהוא מציע לחיסול להיפן היא תרופה חברתית, טיפול סוציאלי. מחוסרי־כל יזכו לקיצבה בסך 2000 עד 3000 פראנק לחודש. הביטוח הרפואי יישמר. המשימה העיקרית שרוקאר נוטל על עצמו היא לעקור את הסיבות שהצמיחו את להיפן. ראש הממשלה הקודם, ז'אק שיראק, התפטר בהכרזה, כי „המאבק לכיבוש השלטון מחדש החל מהיום". אחר־כך חזר מובס אל עיריית פאריז, מפלטו האחרון.

רוקאר הוא בגדר מחווה הפתיחות אל המרכז. המפלגה הסוציאליסטית לא חפצה בו. היא רוצה ראש ממשלה שסר למרותה, מנאמני הנשיא. מיטראן עצמו כפה את רוקאר, אף כי אין לו לא סימפטיה ולא מרות עליו. אבל העם ביקש אותו. רוקאר לא ייהנה מחופש פעולה מוחלט. הוא יהיה תחת השגחה. ראש הממשלה לשעבר, לורן פביוס, יריבו המושבע, ימונה אולי למזכיר המפלגה הסוציאליסטית החדש. פייר ז'וקס, ראש הפלג הנוקשה, ישגיח עליו באסיפה הלאומית כראש הסיעה. הפופולאריות של רוקאר בעם, והניצחון המוחץ של מיטראן, יקנו לשלטון תקופת חסד.

עדיין לא יודעים אם הנשיא יפזר את האסיפה הלאומית ויכריז על בחירות כדי לבסס את שלטונות עם רוב סוציאליסטי. לשלטון החדש חסרים 74 צירים באסיפה. הימין נהנה מרוב מוחלט, והממשלה תהיה נתונה לחסדיו. היא יכולה לשלוט כל עוד אינה מופעלת בהצבעת אמון. ברגע שיחפצו, יפילו אותה. אך צירי הימין אינם נחפזים. אף ציר אחד אינו בטוח שייבחר מחדש. אחדים חוששים להישאר מובטלים. משאלים מנבאים לסוציאליסטים רוב מוחלט. מיטראן שואף להקים קואליציה עם המרכז אך מעוניין ברוב סוציאליסטי מוחלט כדי לא להיות נתון לחסדיו. הוא מתלבט. סיעת להיפן תחוסל בבחירות, אך בחירות עלולות לעורר שוב את הניגודים בין הימין לשמאל ולסכל את הפיוס עם מנהיגי המרכז. ז'יסקאר ובאר הודיעו כי לא יפילו מיד ממשלה חדשה. הם ישפטו על־פי פעולתה. מפלגות המרכז שוקלות תמיכה ללא השתתפות.

רוקאר הסף פתאום נכס למפלגה שנידתה אותו. כראש פלג הריאליזם הכלכלי במפלגה הסוציאליסטית הוא נהנה מפופולאריות בצרפת.

אוהבים אותו כי אינו מדבר בלשון מופשטת, כמו שאר הפוליטיקאים, אלא לעניין. הוא חסיד תופש ניהול למפעלים ושיתוף פועלים בהנהלות. רוקאר הוא איש למוד סבל וכשלונות. מיטראן בודד אותו תקופה ארוכה אחרי שהכתיר עצמו ליורשו. רוקאר ניסה להשתלט על המפלגה ב־1981 בגינוי מיטראן כ„סוציאליזם יעקוביני, ריכוזי ואנכרוניסטי בשליטת המדינה", והטיף נגדו לסוציאליזם של „דסנטרליזציה וניהול עצמי". עכשיו גם רעיונות אלה לא שומעים מפיו. חטאו על הצגת מועמדותו לנשיאות פעמיים נסלח לו.

השניים נראו מתפייסים על מסכי הטלוויזיה לפני הבחירות, כשהם צועדים שלובי זרוע ביער. „ליברסיון" תאר את יחסיהם כ„המשך הדו־קיום בשלטון". אך זה יהיה דו־קיום משפטי בין שתי תרבויות סוציאליות, פחות דרמטי מאשר קיים הנשיא מיטראן עם שיראק. רוקאר יהיה ראש ממשלה מלא. בניגוד לקודמיו הסוציאליסטים אין לו תדמית של פוליטיקאי שניתן להמעלה. מיטראן הבטיח לשמור על ריחוק מניהול העניינים היום יומיים. הוא הפקידו בידי רוקאר. הוא משחק ברוקאר כאמצעי לגבש מערך פוליטי חדש. מיטראן מתווה את המדיניות, רוקאר יבצע אותה. והמלאכה מרובה.

המהגרים נרגעו

אמנם אין מחסור בבעיות — מגיפת להיפן, מובטלים, המרי בקלדוניה החדשה, תסכול בצבא — אבל עדיין שמחים. מרירות המערכה נמוגה, הרוחות שקטו. הפחדים של המהגרים נגוזו. הם יצאו בהמונים לחגיגות מרובעיהם, בהם הסתתרו בפחד מפני התקפות גזעניות. היהודים נרגעו.

התפקידים התחלפו פה. היום הימין מופיע כסיוט. ז'אק שיראק, המועמר האומלל, ופסקוא

... וחצי פועל עם באגט

שר הפנים, נראו מאבדים עשתונות. הם הבהילו את הצרפתים בפעולות ברוטאליות נואשות שנועדו לשבות את לב בוחרי להיפן בימיהם האחרונים בשלטון. סיפקו להם דם והפגנת כוח. שחרור שלושת בני הערובה ערב הסיבוב השני נתקבל בחשדנות. פעולת הקומנדו בקלדוניה נשמעה בעקובה מדי בדים..

הם כינסו 60 אלף איש בהפגנה חצי פאשיסטית „להצלת הרפובליקה" בכיכר הקונקורד, כאילו מהפכנים מסכנים את קיומה. כל זה בלט כמניפולציה צינית. בשבת הופצו שמועות כי שיראק ינצח עם 50 אחוז, אולם הם נכשלו. הצרפתים אינם פתאים.

הקיטוב בין השמאל לימין עדיין קיים, אך החברה הצרפתית סובלת יותר מחלוקה בין אלה שמרוויחים או משתלבים במודרניזציה הכלכלית והאינטגרציה באירופה, לבין החקלאים הקטנים הפועלים בסכנת אבטלה, שחיים התפתחות זו כבחלום בלהות. ביטול הגבולות הכלכליים באירופה ב־1993 נראה להם כסיוט. הם פוחדים מתחרות. למיואשים אלה מיוחסת הצבעה בעד להיפן. הם חלק מה־14.4 אחוז שלו. תחת שלטון הימין הם חשו מנודים. אומרים כי מיליון מתוכם חזרו אל מיטראן מאחר שהציע להם פתרון סוציאלי. שיראק לא ייצג בשבילם שום תקווה. שכבות אלה, שהיו בסיס עממי פופוליסטי של הגוליזם, ערקו ממנו. המפלגה הגוליסטית עם האידיאולוגיה הבונפרטיסטית שלה דועכת. היא תהיה זקוקה לאחר כמו בונפרטה או דה־גול על מנת שיחיו אותה. להיפן נבנה על הריסותיה.

השמאל מופיע פה עתה מוכשר יותר מן הימין לנהל את השלטון. הוא נפתח. הסוציאליסטים הם היום מפלגת השלטון. הרומנטיזם המהפכני ננטש. הם נעשו ריאליסטים. הימין מפורר. הוא מפולג להרבה פלגים. באר וסימון וייל נוטשים אותו. שיראק גמור זמנית. להיפן עולה. ז'יסקאר בהמתנה. הימין איבד את השכבות העממיות לטובת להיפן. בשורותיו נותרו ריאקציונרים ושמרנים שמחפשים את העתיד בעבר.

המפלגה הסוציאליסטית לא תוכל לשלוט לבדה. אפילו אם תגרוף רוב מוחלט בבחירות בשל שיטת הבחירות, לא תייצג אלא שליש מן הקולות. על־פי נסיון הממשלה הסוציאליסטית הקודמת, עד המפלה ב־1986, אין בבסיס עממי צר כזה די כדי לשלוט בצרפת. הסוציאליסטים שילמו ביוקר על הנסיון הקודם. הם קוראים למרכז. האם ייענו?

אישי מרכז מגיעים להציג תנאים באליזה דרך שערים צדדיים. חלק כמו ליאונל סטולאו, שר לשעבר תחת ז'יסקר וראש לשכת הסחר ישראל־צרפת — נענו. וייל הציגה תנאים. באר ממתין. זה שלושים שנה שיתפו פעולה עם הימין עד שכמעט התמזגו בו. מקורם הראדיקלי נשכח. עכשיו, כשהימין שוקע, הם מחפשים את עצמם. מיטראן מציע להם הצהרה על זכותם, אך הם פוחדים להופיע כבוגדים.

הצלחתו של מיטראן אינה מובטחת. מיטראן נראה בציור בעיתון לבוש חצי כמלך עם שרביט בידו וחצי כפועל צרפתי אוחז באגט. עורך העיתון תהה: „סמי־מונרך זה, שמשתמש במעריציו כבמראה, מסוגל לבער את להיפן?"

הבוחרים הימרו על מיטראן. הממשלה תצטרך ליישב ניגודים מסובכים בניהול מדיניות הצנע וריסון הסחר, בשעה שחלק מהצרפתים מקבלים אותה כבלתי נסבלת. הפופוליזם של להיפן עלול לחדור לבתי־החרושת. כשלון יהולל תגובות ייאוש. להיפן יאכל את פירות הבאושים.

מישל רוקאר – עדיין בגדר נעלם

לא יודעים אם ישראל תשבע נחת או מרורים ממישל רוקאר, ראש הממשלה הסוציאליסטי החדש. הוא עדיין בגדר נעלם. הישראלים מקבלים אותו בחיוב, אך היהודים חוששים. פקיד ישראלי אמר, כי הנסיון הוכיח כי מי שנחשב כפרו־ישראלי, עשה צרות, ומי שנחשד, נתגלה בסופו של דבר כמועיל ומסייע.

שגריר ישראל בפאריס קיים עם רוקאר קשרים הדוקים. הוא נועד אתו כמה ימים לפני הבחירות. רוקאר עמל קשה להתקרב לישראל ולשכנע את הישראלים שהוא השתנה אחרי שהיה חסיד שרוף של אש"ף, אבל הוא שומר על דעותיו. בראיון לרדיו היהודי הוא כפר כי אש"ף הוא ארגון טרור ותאר אותו כ„ארגון שמשתמש בטרור". ב־1981 הוא גילה את חשיבות הקול היהודי והדק קשרים עם הקהילה ועם ישראלים. הוא מראה עצמו באירועים יהודיים ובקבלות פנים. לא מצפים לשינוי במדיניות כלפי ישראל. היחסים טובים, אף שצוננו מעט. צפויים קשיים ביחסים בשל המרי הפלשתיני בשטחים, שזוכה פה לתמיכה כמאבק צודק לשחרור מכובש קולוניאליסטי. זה נושא רגיש לסוציאליסטים פה.

הישראלים חוששים מיוזמות אירופאיות. הנשיא מיטראן סיכל יוזמות כאלה עד כה. מינוי ז'וסטין לשר החוץ נתקבל בשביעות רצון. הוא מוכר כידיד ובקיא בבעיות המזרח התיכון.

הנשיא מיטראן שומר על ניהול מדיניות החוץ כתחום בלעדי.

על הבושה שאבדה

יעל לוטן

בשנות השלושים והארבעים, כשהבריטים שלטו בהודו, היה הודי אחד קטן וצנום משגע אותם בשיטה פשוטה מאוד: הוא היה צם ומודיע שיצום עד מוות, אם השלטון לא ייענה לתביעה כזו או אחרת. הוא תמיד ניצח. בסופו של דבר, גם גירש את הבריטים מהודו.

לפני שנים ספורות ניסו כמה בחורים מן ה־IRA — המחתרת האירית הקתולית — את אותה השיטה. הם היו כלואים בכלא היי־ז באירלנד הצפונית, ושם פתחו בשביתת רעב. הגברת תאצ'ר אמרה, „אז שלא יאכלו!" והם צמו וצמו עד שמתו.

נשאלת השאלה, למה אותה שיטה פעלה כאשר השתמש בה מהאטמא גאנדי, ולא פעלה כשהשתמשו בה אנשי ה־IRA? את התשובה לכך אפשר למצוא בכתביו של גאנדי עצמו. הוא הסביר שהשיטות הללו פועלות רק כאשר מיישמים אותן כלפי „מישהו שאתה יכול לדרוש ממנו אהבה." זה נשמע תמים מאוד, אבל זה לא תמים כלל. גאנדי הצליח בכך, כיוון שאף פעם לא נקט שיטות אלימות כלפי הבריטים, ובכך בייש אותם. האירים השתמשו קודם־כל בשיטות אלימות עד מאוד, ולפיכך לא התביישה ממשלת מרגרט תאצ'ר לתת להם למות.

הבושה, כך אומרים לנו הפסיכולוגים והאנתרופולוגים, היא אחד מהגורמים המתרבתים את האדם. גם בסיפור גן־העדן שבתנ"ך הבושה היא הסימפטום הראשון של האישיות האנושית, של המעבר מן התמימות החייתית, חסרת־הבושה, למודעות האנושית. האדם המתבייש הוא אדם שמורא ה„סופר אגו" עליו, שבתודעתו טבועים קריטריונים מוסריים־חברתיים ברורים, שכל סטייה מהם גורמת לו אי־נוחות.

חברה שמתיימרת להיות הוגנת, תרבותית, הומנית, ואף דמוקרטית, אינה בהכרח כל הדברים האלה, אבל היא חותרת להיות כזו, או לפחות היא מבקשת להצטייר ככזו. לכן, כאשר היא מבצעת מעשים מכוערים, העומדים בסתירה ליומרותיה, אפשר להיאבק בה בכלים שהיא עצמה סיפקה, להטיח בפניה האשמות שיגרמו לה מבוכה, או בושה. חברה שוויתרה על היומרות הללו אי־אפשר להביך בקול גדול: „אתה מפלה בין אדם לאדם, בין דם לדם, אתה משתמש בשיטות גזעניות, אתה נוקט אמצעים פשיסטיים!" — ישיב לך השלטון: „ומה עוד חדש?" ונסתתמו טענותיך.

כבר היו מי שטענו שההבדל הבסיסי בין המערך לליכוד הוא לא במעשים כי אם בתדמית העצמית והחיצונית. וזה הבדל חשוב ומשמעותי ביותר. את המערך אפשר לבייש, ואת הליכוד, ושאר מפלגות הימין, אי־אפשר. מאז עלה הליכוד לשלטון לפני 11 שנים השתרשו בארץ כל מיני שיטות וכל מיני סגנונות דיבור שהיו בלתי אפשריים קודם לכן. ביטויים כמו „ג'וקים מסוממים", „חיות דו־רגליות", „היטלר בבונקר", „תגנים" וכיוצא באלה, התבטאויות גלויות — גם בתקשורת הממלכתית — בעד טרנספר של ערבים, סגירה שיטתית של עיתונים ומשרדי תקשורת ערביים (ולא רק ערביים), מערכות ציבוריות לטובת טרוריסטים ופושעים יהודים (זוכרים את ולואם נקש), ועוד ועוד.

אך חמור מכל אלה הוא המצב אליו הידרדרה המערכת המשפטית שלנו. כאשר השופט חיים כהן קבע — בפרשת מוחמד בוראכן — שאין מקום לערבים ברובע היהודי בירושלים העתיקה, וכי „כל עדה צריכה לחיות בנפרד", רעשו אמות הסיפים. מאז 1977 נכנסו יהודים רבים לרובע המוסלמי באותה עיר עתיקה — כולל השר אריאל שרון — והמערכת המשפטית שלנו מאשרת את המעשה ללא היסוס. העיקרון שקבע חיים כהן — שמותר לחלוק גם עליו — הופר בגסות, אבל לביזיון השני, ואין פוצה פה ומצפצף. יתר על כן, השופט חיים לנדוי קבע שמותר לענות עצירים בטחוניים — לא יותר מדי, רק „לחץ פיזי מתון"; שופטים בישראל, אורחים כצבאיים, נתנו פסיקות המשחררות יהודים מכל מגבלה, כמעט, בבואם לפגוע בערבים: הדינוי רצח ילדה קטנה בשכם, במאפיה של אביה, אבל זה היה מפני שהוא „איש תולה"; לדרמן רצח ערבי עובר־אורח, וזה היה בסדר — הוא „שב" רק שנה; ולרשטיין רצח ילדה בת 15 בעזה — ירה בגבה, ליתר דיוק — ועד היום לא קרה לו כלום; חיילי צה"ל קברו ילדים ערבים בעפר ויצאו בשלום מן המשפט; חיילים אחרים שהתעללו בשני עצירים ערבים במשך חצי שעה תמימה יצאו אף הם בשלום מן המשפט. הפסיקות בכל המקרים האלה ורומזים להם אומרות דבר אחד בבירור: נגמרה הבושה!

וכשאין בושה, הכל מותר, הכל אפשרי. אפשר להחזיק ילדים במחנה־מעצר, אפשר לפוצץ בתים בלי חקירה ובלי הרשעה, אפשר לגרש יליד־הארץ הדוגל באי־אלימות, אפשר לצפצף על כל העולם, על כל הגינויים וההסתייגויות, אפילו כשאלה באים מידידינו הוותיקים.

> ”וכשאין בושה, הכל מותר, הכל אפשרי. אפשר להחזיק ילדים במחנה מעצר, אפשר לפוצץ בתים בלי חקירה והרשעה, אפשר לגרש מכאן אדם יליד הארץ, הדוגל באי־אלימות“

החמור מכל הוא, שכאשר אובדת הבושה נגמרות גם שיטות המחאה והמאבק שאנו רגילים להן. הפגנות, עצומות, מחאות, מאמרים, מכתבים — מה הטעם בכל אלה כאשר השלטון מסתכל בך בחיוך אירוני ואומר, „אז מה?" הרי הוא אינו מתיימר כלל להיות דמוקרטי או הומניסטי או הוגן לאדם באשר הוא אדם — או מה איכפת לו אם תטען ואף תוכיח שהוא אינו כזה?

„לאיש אין זכות להטיף לנו מוסר" הכריז בשעתו מנחם בגין, השואה שימשה לו כצידוק לכל מה שעלה על דעתו. אבל אפילו בגין לא היה משוחרר מכל רגש בושה, וזו כנראה התחושה שברבות הימים גרמה לו להסתגר בביתו ברחוב צמח בירושלים.

לעומתו יצחק רבין — שהוא איש המערך, אך חסר־בושה כמו איש ימין מובהק — אומר תמיד דברים ברורים, בכוונות צברית המתפארת ב„חוסר הצביעות" שלה. רבין הוא זה שתיאר את הצורך להביא עניינים חשובים — כמו פעולה מאסיבית בלבנון — לדיון בממשלה כ„סירבול הליכים". על־פי שיטה זו, אפשר בכליל לוותר על בחירות כלליות, על פרלמנט וממשלה כסירבולים מיותרים המפריעים לתפקידו התקין של השלטון. אך אם ועמו כמה שרים על רבין, אין זאת מפני שהוא בהבל־פה ביטל את המשמעות הבסיסית ביותר של הדמוקרטיה, כי אם מפני שאותו קומץ אנשים רגיל להשתתף בהחלטות — לאו דווקא כנציגי הציבור ומשרתיו, כי אם כבעלי השררה.

זהו עידן חדש בחיינו בארץ, עידן המעמיד אנשים כמונו, שעוד מאמינים בשלום ובשוויון בין בני־אדם, במצב בלתי־אפשרי. מול שלטון חסר־בושה אנו עומדים חסרי־אונים, נכלמים ונלעגים, ומאבקנו העיקרי כעת הוא עם הייאוש. □

מירשם לתבוסה

היעדר ההעזה, לפנות לציבור עם סיסמת שלום ברורה, המחייבת ויתורים כנגד הקו הלאומני של הימין, כבר נותנת את אותותיה במעמדה של מפלגת העבודה בציבור

מארק גפן

במפלגת העבודה שוררת מבוכה רבה. אמנם הסקרים של היום משקפים אולי הלך־רוח זמני בציבור, ועד לבחירות התמונה עשויה להשתנות, שכן מפלגת העבודה למדה כבר, סמוך לבחירות הקודמות, כי הפער בין הסקר לבין ההצבעה יכול להיות עצום (כזכור, במטה המערך בשנת 1984 החזיקו בסקר מדהים, המנבא נצחון על הליכוד בהפרש של 20 מנדטים, והתוצאה בקלפי ידועה). עם זאת, מפלגת העבודה מודאגת מסימנים חמורים של ההקצנה ימינה, שאותם אפשר לחוש ללא כל צורך בסקרים. מה פתאום שיעור התמיכה בפרס פוחת במידה כה תלולה ולמה שמיר מתחיל להצטייר כמנהיג לאומי?

איני סבור, כי שמיר חשף לפתע תכונות מנהיגותיות הנסתרות עד כה ואף לא הציג שום תכנית שתבטיח לעם יציאה מן המבוך של ההתקוממות בשטחים והסכנה הרובצת לבטחונה של ישראל. אבל שמיר הצליח לנצל את המאורעות בשטחים, כדי להחדיר בחלקים גדולים של הציבור תחושה של מצרה, של פחד בפני כל הסדר עם הערבים ושנאה גוברת לכל הערבים. הציבור ברובו הגדול קונה את הקונספציה האומרת בפשטותה „או אנחנו או הם". ואם זוהי האפשרות היחידה, הרי שבתרגום עממי צריך להרוג ערבים, וכל פשרה איתם אינה אלא צעד לקראת חיסולה של מדינת ישראל.

למעשה, אין בכך משום חידוש. הימין היה תמיד נגד הידברות עם הערבים, אלא שבחודשים האחרונים זכו הליכוד ופלגי הימין האחרים בסיוע בלתי צפוי דווקא מצד ראשי מפלגת העבודה, בהצגת הערבים כאויב, שפשרה עמו היא בלתי אפשרית. ההתקוממות, שפרצה בשטחים לפני חמישה חודשים, הפתיעה את כל הממסד השלטוני בארץ, לרבות שרי מפלגת העבודה. הם אשר לחצו על הליכוד, עד לקיץ אשתקד, להכריע בזכות חידוש התהליך המדיני, לרבות כינוס הוועידה הבינלאומית, ואף „שקלו" כטענתם לגרום לפירוק הממשלה. לבסוף השלימו עם התכתיב של שמיר. המוחות האנליטיים בצמרת העבודה לא השכילו לחזות דבר שהיה גלוי לכל משקיף פוליטי כאשר יתברר שאין סיכוי לפתרון מדיני, אשר יפתח בפני הפלשתינים זיק של תקווה לפתרון בעייתם ליד שולחן הדיונים, יבוא הקץ לסבלנותם ולשקט בשטחים.

לגיטימציה לגישת הליכוד

הנהגת מפלגת העבודה החליטה להישאר בממשלה, בטענה שמוטב כי בראש משרד הבטחון יעמוד יצחק רבין, איש שפוי ולא איזה הרפתקן מן הליכוד. הטיעון המאולץ הזה אכן שיחק לידי הליכוד, כאשר החלה „מלחמת האבנים" בשטחים. שכן, פרס, רבין וחבריהם, במקום לומר לעם, כי מה שמכונה „מהומה" זו בעצם התפרצות הר געש בעקבות מדיניות הסרבנות לשלום מצד הליכוד, היו הראשונים אשר דיברו על „החזרת הסדר לכנו", כדבר שאין לו כל קשר כביכול עם הקיפאון המדיני. יצחק רבין היה למצביא במלחמה חסרת שחר, מלחמת צבא נגד אוכלוסיה, לרוב נגד נשים וילדים. אני מספקק, אם שר הביטחון מטעם הליכוד היה עולה על רבין בדיכוי ההתקוממות הזאת. יתכן שרבין עצמו זוכה לפופולאריות בקרב הציבור, אך לא כאיש ממפלגת העבודה אלא על אף היותו ממנהיגי המפלגה הזאת. הציבור יכול למחוא כפיים לרבין וכו בזמן להגיע לידי מסקנה, כי אכן הדרך של פתרון בכוח, כדרכו של הליכוד, היא התשובה היחידה לסכסוך עם הערבים. ולכן, אפילו בניגוד לכוונתו, נותן רבין לגיטימציה לגישת הליכוד. הערבים, לפי הליכוד, מבינים רק שפת כוח, וככל שנצליח להכניע אותם, כן יהיו מאלפים יותר כדי לקבל את פתרון השלום „שלנו" נוסח „מדינה פלשתינית בירדן" או אוטונומיה שתעניק להם את הזכות „לקבוע את גורלם" בתחומי הביוב, המסחר וכו'.

נדמה לי, כי גם במפלגת העבודה רבים מודים בכך, כי ההליכה לשותפות עם הליכוד במסגרת ממשלת האחדות הלאומית היתה מהלך שגוי ומזיק מבחינה לאומית וגם מבחינה מפלגתית. מבחינה לאומית אבדו ארבע שנים של אי־עשיה בתחום המדיני. המושג „קיפאון" השגור כל־כך בפינו אינו נכון יותר, שכן בתקופה זו אירעו דברים שהביאו לנסיגה מהיכולת להגיע לשלום באזורנו, נסיגה הנובעת ממה שמתרחש בשטחים. העימות בין צה"ל לבין האוכלוסייה הפלשתינית גרם להקצנה אצל שני הצדדים. לא רק הישראלים נוטים יותר ויותר לדבר עם הפלשתינים דרך כוונת הרובה בלבד, אלא גם בקרב הפלשתינים המוכים והמושפלים גוברת השנאה שחיום קשה לעקרה, שנאה המלווה בייאוש והמרחיקה אפילו את המתונים שבהם מן האמונה שיש מוצא אחר מאשר המאבק נגד ישראל.

ובכן, מפלגת העבודה היתה במחצית השנה האחרונה שותפה בממשלה זו לדיכוי בכוח של ההתקוממות בשטחים. המעשים עמדו בסתירה למלל השלום, דבר שאינו מעורר אמון בציבור. ושוב זוכה הליכוד בנקודות רבות הודות לפער המעשים והדיבורים אצל ראשי מפלגת העבודה. כל מה שמפלגת העבודה עשתה בשנה האחרונה, כאילו נועד מלכתחילה להכשיל אותה ולגרום לנפילתה בדעת הקהל.

איני בא כאן לקטרג על מפלגת העבודה, הגם שאני חולק על מספר מעמדותיה. להיפך, כל מי שבליבו תקווה לשלום מבין, כי נפילתה של מפלגת העבודה פירושה אובדן הסיכוי להקמת ממשלה אחרת אחרי הבחירות; ממשלה שתרכז את כל כוחות השלום בארץ ושתהיה מסוגלת לעשות את הצעד הנועז בכיוון הפסקת האלימות באזור בדרך לפשרה בין שני העמים הנאבקים על זכותם להיות בארץ ישראל, כל אחד בחלק ממנה על בסיס של פשרה טריטוריאלית, שתבטיח לישראל וגם לעם הפלשתיני חיים בשלום ובביטחון.

טשטוש המסר המדיני

מה שמכשיל, לפי דעתי, את מפלגת העבודה הוא הערפל וטשטוש המסר המדיני. הדבר אינו חדש: במערכת הבחירות הקודמת גיבש מטה הבחירות של המערך קונספציה של „פרופיל נמוך" ככל שמדובר היה בשאלות שלום וביטחון. ראשי מפלגת העבודה, בניגוד למפ"ם שעדיין נמצאה במסגרת המערך, סברו, כי לא צריך „להפחיד את העם" בעמדות יוניות מדי, והיו בטוחים, כי טקטיקה כזו של הסכרה תביא למערך ניצחון גדול. מפלגת העבודה חוזרת על הטקטיקה הזו, למרות כשלונה לפני ארבע שנים, גם בימים אלה. היא אינה בטוחה, כי אפשר לצבור כוח בעם על־ידי אמירות ברורות בתחום המדיני. ולכן המצע המדיני שפורסם בעיתונים כמודעה בהבלטה רבה שם את הדגש על ה„לאווים", כמו התנגדות למדינה פלשתינית וסירוב לכל מו"מ עם אש"ף (אפילו יקבל תנאי נוסחת יריב־שם־טוב). המצע הזה כולל גם אימוץ נוסחת שמיר בדבר „אוטונומיה שתימשך חמש שנים", כלומר דחיית הסדר מדיני לשנים. וזאת בניגוד ליוזמת שולץ, ששמעון פרס מברך עליה לכאורה ותומך בה, ואשר מדברת על תקופת מעבר (במסגרת אוטונומיה) קצרה כהקדמה לשיחות מדיניות על הסדר קבע. ואם לא די בכך, פרס נתן גם ללחצים של הניצים במפלגתו. בעקבות דרישתו של יו"ר הכנסת, שלמה הלל, הוא „תיקן" את התכנית שלו על־ידי הזכרת בקעת הירדן כחלק מן השטחים שיישארו בתחומה של ישראל. אין זה חשוב שמפלגת העבודה בזבזה כסף רב כדי לפרסם מודעה „מתוקנת", אך התיקון עצמו מעיד על הרוחות הנושבות במפלגה זו.

מפלגת העבודה מדברת על שלום מתוך פחד שמסר זה יכול להדביק לה תווית של תבוסתנות ר"ל. לכן מאמציה של מפלגת העבודה מוקדשים כעת להבלטת „נאמנותה הבטחונית". יש לה את יצחק רבין שאפילו הליכוד מברך על פועלו בשטחים. נוסף לכך העבודה דואגת לגיוס „גנראלים" (דוגמת האלוף (מיל.) יאנוש בן־גל. יש „לעבודה" רמטכ"לים ושרי ביטחון לשעבר ועוד אנשי צבא בולטים לשעבר, ועדיין מבקשת העבודה לקשט עצמה באלופים לשעבר. כאילו רצתה להרגיע את הציבור שאין לחשוש מפני המסר המדיני שלה. מי שנלחם בשורות הקרב במלחמות ישראל צריך להיות ערובה לנאמנותה הלאומית של מפלגת העבודה.

טקטיקה זו של היעדר העזה לפנות לציבור עם סיסמת שלום ברורה, המחייבת ויתורים כנגד הקו הלאומני של הימין, כבר נותנת את אותותיה במעמדה של מפלגת העבודה בציבור. על־פי הסתמנותה של מפלגת העבודה מאבדים רבים בציבור את האמון בה כאלטרנטיבה לשפת הכוח של הליכוד. אם לא יחול שינוי בטקטיקה זו, הרי שמפלגת העבודה מכינה לעצמה מירשם לתבוסה בבחירות. □

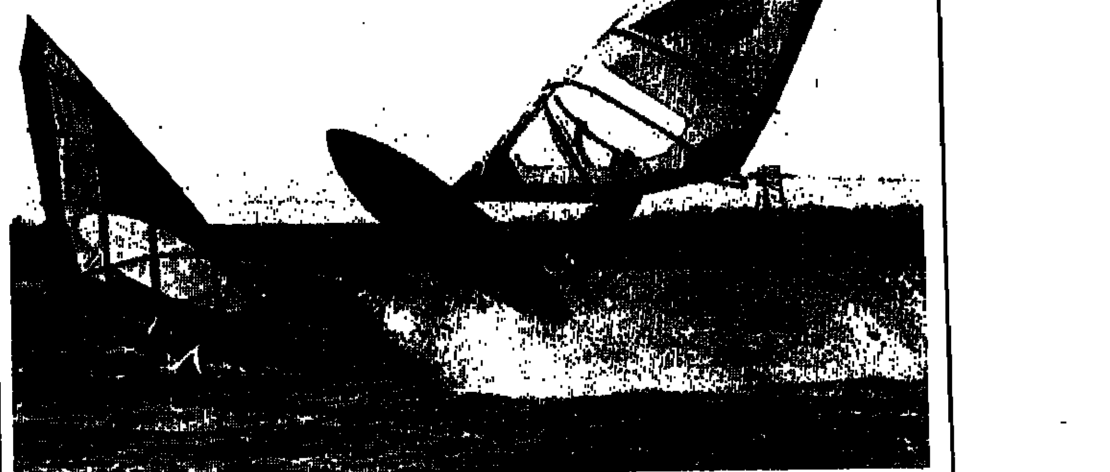

אגם ברוך. בימים הטובים היו כאן עשרות מפרשיות

מלח הארץ

מליחות מים גבוהה מאד ומי־תהום בגובה פני הקרקע מעמידים בסימן שאלה את המשך החקלאות בעמק יזרעאל

שלמה גלזר

„זה לא מדובר במשבר השייך לבנקים ולריבית, שהוא מעשה ידי אדם. המשבר הנוכחי נוגע ביסודות הקיום — מים ואדמה," אומרים אנשים עצובים בעמק יזרעאל.

במושבים הוותיקים של העמק, שמייסדיהם הפריחו את ביצותיו, מתקשים לשבת בחיבוק ידיים ולהתייחס בשוויון נפש לתחזיות המדברות על ייבוש שטחים חקלאיים ומטעים. אלה שאת כל חייהם השקיעו בעמק ובאדמתו, חשים היום נבגדים.

העובדות בשטח קשות ביותר: מליחות מים גבוהה מאד ומי תהום בגובה פני הקרקע ואף יותר. בשלוש השנים האחרונות קיבלה התופעה תאוצה רצינית, המעמידה בסימן שאלה מפחיד את המשך החקלאות בעמק יזרעאל. כבר היום ברור, כי 30 אלף דונם מטעים וגידולי שדה נידונים לכליה בשל המים המלוחים שאינם ראויים להשקיה.

אפרים בן־מאיר, מנהל אגודת „פלגי מים", מציג נתון מדהים: „כ־15 אלף טון מלח בשנה מיתוספים בשנים האחרונות למי התהום. מאגר כפר־ברוך קולט זרימות נחלים מלוחות ובשל בעיות ניקוז קשות בעמק אין לכמויות המלח האדירות האלה לאן להשתחרר".

בן־מאיר הוא איש מודאג מאד. „פלגי מים" אמורה לתת פתרונות לבעיה, אך היא מתקשה מאד. „אגם כפר־ברוך" — מנסה בן־מאיר לספק הסבר, שהוא עצמו מודה כי הוא בחזקת השערה בלבד — „נבנה ב־1954 כמאגר גיא היושב במרכז הנחל וחוסם את זרימתו הטבעית. יתכן מאד כי האגם, שמנקז אליו שטפונות משטח של 400 אלף דונם, שיבש את הזרימה והניקוז הטבעיים בעמק, וכעת משלמים החקלאים את מחיר ההתערבות הגסה של הקידמה כאיזון ההידרולוגי והגיאולוגי של הטבע. בינתיים נאלצים החקלאים להתמודד בשטח עם הבעיות."

לקיבוץ עין־דור שבצפון העמק יש מטע אבוקדו המשתרע על שטח של 250 דונם. תנובתו נפגעה קשות מהמלחת המים. מי שמבקר במטע רואה עצים שרופים שהאדמה תחתיהם לבנה ממלח. זכריה סן, מרכז המשק, מתייחס למצב לפי שיקול בראיות כלכלי, ומכאן שהדרך להמלצה על עקירת המטע נושא ההפסדים היתה קצרה.

„בוודאי שכואב לעקור מטע, אבל אין לנו כל ברירה אחרת," הוא אומר. עין־דור הוא משק תעשייתי מצליח והמטע ממילא לא היה בו ענף מרכזי, מה גם שהחקלאות כולה ידעה ימים יפים יותר. „אפילו הנוטע של המטע תומך בעקירה," נתלה פז באילנות גבוהים. ובכל זאת, ההחלטה לעקור עוררה סערה זוטא, וקומץ נאמנים הצליח לדחות את רוע הגזירה בשנתיים.

בדרום העמק מגדל אליהו מסאס ממושב ברק ורדים ליצוא. מסאס מעולם לא התפנה לעסוק בשאלות יסוד ואידיאולוגיה. בהגיון בריא של מי שבנה בעשר אצבעותיו את כל מה שיש לו, הוא יודע שארבעה דונם החממות שלו חייבים לספק פרנסה למשפחתו. לפני כשנתיים, כשחלה ירידה תלולה באיכות הפרחים שלו, חשב כי הדבר נבע משימוש לא זהיר בדשן. „כשהתברר לנו כי הסיבה היא מליחות המים, ואיש לא הציע פתרון לבעיה, עשינו את הדבר היחיד שיכולנו, עברנו לשימוש במי השתייה של הבית". הוא הניח צינור והחל להשקות את הוורדים במכסת מי השתייה והרחצה. „כמובן שהעסק יקר פי שניים, אבל הוורדים זקוקים למים מתוקים", הוא מסביר את תורת ההישרדות שלו.

מסאס, כמו תושביו האחרים של המשק, לא מאשים שום מוסד או ארגון. „הכל מאלוהים", הוא אומר, „והוא גם יביא לנו פתרון". □

עספור סברין מהכפר סילוואן היא אחת מתוך מאות חולים שניצלו בזכות מר"י — המכון לרפואה ימית בחיפה. בתא־לחץ של חיל הים, שנועד במקור להציל את חייהם של נפגעי תאונות צלילה, עושים היום ניסוי בחולי טרשת נפוצה, וכבר טיפלו בבעיות קליניות שונות

יואב אביב

צילומים: מאיר פרטוש

משפחתה של עספור סברין מהכפר סילוואן אינה מבינה מה עשה צה"ל למען בתם בת הארבעה חודשים. רק שעות אחדות חסרו, כדי ששתי רגליה ושתי ידיה של עספור ייקטעו בחדר הניתוחים של בית־חולים זה או אחר. במקרה זה היה נגזר עליה לבלות את שארית חייה רתוקה למיטה, ללא יכולת לדאוג לצרכיה הבסיסיים. על משפחתה היה נגזר לעמוד לצידה 24 שעות ביממה, במשך שנים רבות. אילו הם היו מבינים זאת, יתכן שהיו לוחצים לפחות את ידי המטפלים. אולי גם אומרים תודה, כפי שעשו הוריה של ארווה פנטליס מקרית־חיים.

עספור סברין הובאה לבית החולים „ביקור־חולים" בירושלים כשהיא סובלת מזיהום קשה, שגרם לחסימה בכלי הדם בגופה. מצבה היה כלאחר יאוש. בשתי ידיה ובשתי רגליה. התפתח כבר נמק. למזלה, נמצא בבית־החולים רופא ילדים שהיה עד לפרשת הצלתה של הילדה ארווה פנטליס. וזהו, אולי, מזלה הגדול של משפחת סברין. אותו רופא ידע כי יש רק מקום אחד בארץ המסוגל לנסות להצילה. הוא התקשר למכון לרפואה ימית בחיפה, שם מטפלים בתאונות של צוללים בתוך תא־לחץ.

אחד מרופאי המכון, סגן ד"ר זוהר נחום, מספר על כך: „למזלה של הילדה, רופא הילדים במחלקת הילדים של ביקור־חולים היה סטז'ר ברמב"ם לפני שנים רבות. הוא היה עד לטיפול בארווה, ולכן הפנה אלינו את עספור. היא הגיעה למחלקה לטיפול נמרץ נשימתי של בית־החולים רמב"ם בחיפה, ובנוסף טופלה אצלנו בתא־הלחץ. הטיפול המיוחד הזה נועד להזרים חמצן בכלי דם החסומים. עספור עברה שמונה טיפולים במשך שבוע ימים בתא־הלחץ של חיל הים. הטיפול נעשה בעזרת חמצן המוזרם בלחץ, וכך הצלחנו להחיות את הרקמות שנפגעו. אמנם קצות אצבעותיה של התינוקת נמקו, אבל הרקמות האלה יצמחו מחדש והיא אפילו לא תרגיש בכך".

עספור היא אחת מתוך מאות אנשים שכבר טופלו במר"י — המכון לרפואה ימית בחיפה. המכון הזה שוכן בבניין חד־קומתי בכניסה לבסיס חיל־הים בחיפה. מעין צריף בטון ארוך, צבוע לבן, עם עיטורים כחולים פה ושם. המסדרון צר המידות, המוביל לחדרי הרופאים, מסתיים בשני אולמות לא גדולים במיוחד. באחד האולמות מוצב תא־הלחץ הגדול. יש לדעת, שתא־לחץ גדול הוא עניין יחסי. משהו כמו בלון של 1000 ליטר בחוות מיכלים של גז, מין מיכל מתכת אטום עם חלונות כמו של צוללת, בצידיו של המיכל סבך של צינורות, עשרות ברזים, מגופות וטלוויזיה במעגל סגור.

ליד התא הגדול עמדו שלשום בבוקר שתי חיילות־חובשות, אשר השגיחו על מטופלים ששכבו בתוך התא. המטופלת שפגשנו ישבה וליהגה עם החובשת שישבה איתה בתוך תא־הלחץ בעת הטיפול. המטופל השני שכב וקרא את עיתון הבוקר. המטופלים האלה הם „עכברי ניסוי" חדשני בישראל, שנועד לטפל בטרשת נפוצה, וכבר אומרים שהניסוי הזה כנראה יוכתר בהצלחה.

ד"ר זוהר אומר, שאחת ההנאות, הנחשבת לדובדבן העוגה, היא הטיפול „בעומק 50 מטרים". לא בתוך הים, אלא בתא־הלחץ. „זה משול כמו לטפל בחולה תוך כדי ,סוטול', מה שנקרא בפי הצוללנים שכרון מעמקים. אנחנו חווים את החוויה תוך כדי השגחה על החולה. זה קורה בדרך־כלל כשיש צורך בפעולות חיוניות של רופא בתוך התא. אנחנו נכנסים — שני רופאים — לתוך התא, כדי לשמור זה על זה. רופא שלישי, הנמצא בחוץ, מפעיל את התא ונותן הוראות, כיוון שהוא היחיד שמחשבתו צלולה".

אחד מיתרונותיו של תא־הלחץ היא העובדה שהוא אינו משאיר תופעות לוואי לאחר הטיפול בו, כמו שקורה עם תרופות מסוימות. „אם אתה יודע להפעיל אותו במינונים הנכונים, אספירין הופך להיות הרבה יותר מזיק ממנו", אומר ד"ר יהודה מלמד, מפקד המכון לרפואה ימית.

סא"ל ד"ר יהודה מלמד מלווה את המכון מאז 74', שנה לאחר הקמתו. לד"ר מלמד, צוללן מקצועי ובעבר יושב ראש אגודת הצוללנים בישראל, זהו פרוייקט חיים. „המכון הזה צמח סביב תא־לחץ שחיל־הים רכש כבר בראשית שנות ה־60. המכון ממיין ובודק בבדיקות תקופתיות את כל החיילים העוסקים במקצועות תת־מימיים בחיל־הים, צוללנים ואנשי הצוללות. היחידה הוקמה כדי לתת תשובה לתאונות צלילה של חיל־הים, אלא שבראשית שנות ה־70 גילו הצוללנים את סיני, ונוצרו בעיות חדשות. במהלך העבודה איתם התחלנו לגלות את הפוטנציאל הטמון ברפואה ההיפרבארית (לחץ גבוה)".

בהתחלה עמדו לרשות היחידה רק רופא אחד, חובש וטכנאי של תא־הלחץ. ב־1973 התחיל חיל האוויר להטיס עשרות נפגעים מחופי סיני ואילת לבית־החולים רמב"ם בחיפה. עד אז היו בארץ 60 תאונות צלילה, כולל אלה של חיל־הים, ובארץ נמצאו רק 300 צוללים ספורטיביים. מאז גילוי חופי סיני היו כבר יותר מ־400 תאונות צלילה שבהן מצאו את מותם כ־50 צוללים. היום גם רשומים בארץ כ־15 אלף צוללים. ד"ר מלמד מאמין, שלאחר שידור תכנית הטלוויזיה „שוניות", שהועברה השבוע למאות מיליוני צופים ברחבי העולם, ינהרו לישראל עוד תיירים רבים העוסקים בצלילה.

הגילוי של הטיפול היעיל בשיטה ההיפרבארית היה רק תחילת הדרך. ד"ר מלמד היה צריך לעבוד קשה כדי לשכנע את הרופאים האחרים ביעילותה של השיטה, שכן רבים ראו בה צורת רפואה חריגה. ההזדמנות לפרוץ את המחסום הפסיכולוגי הגיעה בשנת 1975.

ד"ר זוהר נחום עם חיילת מדגימה: „תחושה של שכרון מעמקים"

„לילה אחד קיבלתי קריאה מד"ר משה אדלר מבית־החולים רמב"ם בחיפה. הוא ביקש ממני לבוא למחלקה שלו. (ד"ר אדלר מנהל כיום את מחלקת ההתאוששות בבית־החולים וולפסון — י.א.). הגעתי ומצאתי שם יולדת מחוסרת הכרה. היא עברה ניתוח קיסרי, ולא התעוררה. אובחנה אצלה פגיעה מוחית, והיה חשש כי לקתה בתסחיף אוויר מוחי. ד"ר אדלר עזר לי כמה ימים קודם לכן לטפל בצוללן שנפגע, ולכן קרא לי. כשנשאלתי מה אני יכול לעשות למענה, אמרתי שאינני יודע אם אני יכול להציל אותה אבל אני בטוח שאינני יכול להזיק לה. הנוירולוגים ורופאים אחרים שהיו שם התחילו לצעוק על אדלר ועלי שאנחנו בהרוג אותה. לאחר שיצאו, החלטנו לסחוב אותה מבית החולים. הורדנו אותה במעלית, ואחד מאיתנו הנשים אותה כל הדרך, ידנית. רצנו עם המיטה באמצע הלילה על הכביש המקשר בין בית־החולים למכון. כשהתקרבנו לשער הבסיס, צעקנו לש.ג. לפתוח. אני חושב שהוא לא הבין בדיוק מה קורה. הוא ראה שני משוגעים בחלוקים לבנים דוחפים מיטה ורצים. כשנפתח השער, רצנו והכנסנו אותה מיד לתא הלחץ. כבר בטיפול הראשון היא התחילה להגיב. אחרי הטיפול השלישי היא היתה ערה לגמרי".

„גניבת" החולה הזאת, בת קיבוץ גרות, פתחה את שערי בית־החולים רמב"ם בפני המכון לרפואה ימית. כיום מקפידות האם והבת שנולדה לה לשמור על קשר עם המכון. אגב, תא־הלחץ בו טופלה האם היה התא הראשון של חיל־הים, ולאחר שיצא משמוש עם רכישת תא חדש הוא הועבר למוזיאון חיל־הים בחיפה.

מאז שנת 75' נעשו שינויים במכון. התברר, כי המכון אינו יכול לתפקד כמכון לרפואה בלבד, כיוון שהוא המכון היחיד בארץ ואין לו מניין לשאוב ידע. לכן הוקמה לצדו יחידת מחקר וניסוי. היחידה נמצא כרגע במכון לחקר ימים ואגמים בחיפה, ומקווים להעבירה בקרוב למשכן חדש, ליד המכון עצמו.

ד"ר מלמד מחלק את הנעשה לשני תחומים עיקריים: התחום הקליני, והתחום לטיפול בנפגעי צלילה.

לאחרונה, בשיתוף עם בית־החולים רמב"ם בחיפה וד"ר אורי טייטלמן, הוחלט במכון לבצע עבודת מחקר וניסוי על עכברים. והכוונה היתה לטפל בהרעלה מסוימת בעזרת המצן. העכברים הגיבו לטיפול ונרפאו מההרעלה, והעבודה הזאת, כמו מאות עבודות אחרות שנעשו במכון, פורסמה בעיתונות הרפואית הבינלאומית. לפני חודשים אחדים נדהמו אנשי המכון כשקראו שבשנחאי שבסין בוצע אותו ניסוי על בני אדם, והוגדר כהצלחה. בסיום המאמר הודו הסינים כי הם התבססו על המחקר שנעשה במכון לרפואה ימית של חיל־הים הישראלי.

אבל לא רק עכברים, צוללנים ויולדות. גם ישועתם של הנוטים ללקות במחלת ים עשויה לבוא מן המכון. למר"י יש אגף שהוקם במיוחד כדי לחקור את הבעיה הזאת, המטרידה את חיל הים. „בציים זרים כמעט ואין בעיות כאלה", אומר ד"ר מלמד. „אצלם אוניה זה כמו יבשה, דבר מאסיבי, גדול ויציב יחסית. לחיל הים שלנו יש ספינות קטנות וזריזות שנוטות להתנדנד וזה בהחלט משפיע. אנחנו מנסים לרדת לשורש מחלת הים, כדי לפתור את הבעיה".

בהיסטוריה הקצרה יחסית של המכון מקופלים עוד סיפורים רבים. אחד מהם הוא סיפורו של איתן פרידמן, רופא ואיש הצנחנים. בראשית שנות ה־80 ערך צה"ל פשיטה לטיהור קיני מחבלים בדרום לבנון. ד"ר פרידמן, שהשתתף במבצע, נפצע מקליע שחדר לחזהו ולקה בשיתוק בשתי רגליו. „הכנסנו אותו מיד לתא־הלחץ. והיום הוא רופא מן המניין בתל־השומר. אם אינני טועה, הוא גם רץ למרחקים ארוכים, והרגליים שלו תקינות לחלוטין", אומר ד"ר מלמד.

במהלך שנות ה־70 ובתחילת שנות ה־80 צבר המכון נסיון רב בטיפול בנפגעי תאונות צלילה ובטיפולים אחרים. נסיון זה הציב אותו בראש רשימת המכונים של ציי חילות הים בעולם. רופאים מהמכון הוזמנו להרצות ולהדריך במכונים של הצי האמריקאי והצי הנורווגי, ובעצם ימים אלה, מציג אחד מרופאי המכון עבודת־מחקר בארה"ב.

המכון מפעיל במשך 24 שעות ביממה, 365 יום בשנה, מרכז מידע ארצי הפתוח בפני כל מוסד. את תא־הלחץ ניתן להכניס לעבודה במקרה חירום בכל שעה משעות היממה, בתוך פחות מ־30 דקות.

הנסיון הרב שנצבר בחיל הים הביא את המכון להמליץ על בניית תאי־לחץ קטנים המיועדים לנפגעי צלילה אחרים. תאים אלה נבנו בחוץ לארץ ושופרו על־פי תכנית של המכון. מדובר בתאי־לחץ קטנים, הנראים כמיכלי גז גדולים במיוחד ומשמשים כאלונקות־לחץ ניידות. נפגע צלילה שמוצא מהמים מוכנס ישירות לתוך מיכל כזה, שאליו צמודים בלוני חמצן וטבלאות של הלחצים והמינונים הרצויים. המיכל מוטס משטח התאונה ישר אל מר"י בחיפה. התאים הקטנים פוזרו באתרי הצלילה השונים בארץ, והם מתחברים ישירות לתאי הלחץ הגדולים הנמצאים במכון, כך שניתן להעביר את הנפגעים בלא לעשות הפסקה בטיפול.

באילת הוצב בשנת 1979 תא־לחץ לטיפול בנפגעי צלילה בבית־החולים יוספטל. לדברי ד"ר מלמד ייעשה בקרוב נסיון להפעיל את אילת כמכון דומה, וזאת בעידודו של המנהל החדש של בית החולים, ד"ר חיים שוהם. אם נסיון זה יצליח, אפשר יהיה לקבל באילת טיפול קליני גם למחלות כרוניות.

לפני שלוש שנים נערך בארץ כנס בינלאומי בנושא הטיפול בשיטה ההיפרבארית. „המומחים שהגיעו לארץ ציפו לראות מרכז גדול ומשוכלל. הם היו המומים מהביתן הקטן שראו כאן", אומר מפקד היחידה. גם בשנה הבאה ייערך בארץ כנס דומה. במצב הפוליטי הקיים יש אמנם מי שמעוניינים להכשיל את קיומו של הכנס בחיל־הים הישראלי, אבל ד"ר מלמד סבור שבסופו של דבר יגברו ההיגיון הבריא והנסיון של המכון.

הצוותים הרפואיים של היחידה לובשים מדים מתחת לחלוקים הלבנים, ויש גם דרגות. אילולא המדים קשה היה לדעת כי מדובר ביחידה צבאית. „יש לנו אנשים מעולים", אומר ד"ר מלמד. „יש מעורבות גדולה בנעשה, וכל דבר חשוב. כאן אין אנשים שלא איכפת להם". גם משרד הבריאות הכיר בחשיבות המכון והוא תומך בפעילותו.

המכון לרפואה ימית כפוף לחיל הים; והוא נחשב לאחת מיחידות החיל, על אף שהוא מחלק את עבודתו בין הצבא לאזרחים. ובימים אלה, כהם יש בסקטור הרפואי הציבורי שביתות וחיכוכים, כדאי לדעת שיש מקום אחד שבו אין שובתים מעולם. □

אין תופעות לוואי

פרויד על ספת הבי.בי.סי

ז יגמונד פרויד לא אהב ביוגרפיות וביוגרפים. הוא לא האמין ביכולתם להעביר את הדמות האמיתית של האובייקט שעסקו בו. הוא התרעם על הנטייה לטאטא משברים וקונפליקטים מתחת לשטיח הספרותי. „התוצאה," קבע פרויד, „היא יצור אידיאלי, משונה וקר, ולא בן־אדם שאפשר לחוש כלפיו קירבה כלשהי."

פרויד היה ודאי שמח לראות את עצמו בסדרת הטלוויזיה שהפיק הבי.בי.סי (שישה פרקים, מיום ב', 16 במאי, בשעה שמונה בערב). לא עוד ניתוח קר. לא פסיכואנליזה לפסיכואנליזה. מדובר בסדרה על האיש ועל רעיונותיו ועל חייו הפרטיים. על יחסיו עם עמיתיו ויריביו. הסדרה הזאת חודרת גם לתוך אחד התחומים האפורים בביוגרפיות על פרויד — יחסיו עם גיסתו, מינה.

הפרק הראשון נפתח, בעצם, בסופו של הסיפור. שנת 1939, לונדון, שם חי פרויד בגלות. מכאן והלאה, מערש־מותו, מתגלגלת האוטוביוגרפיה של האיש ועבודותיו. פסיכואנליזה לאיש שמדי יום, משך חמישים שנה, נהג להקדיש שעה אחת לפסיכואנליזה עצמית. דייוויד סושה הוא פרויד. מייקל פנינגטון בתפקיד יונג. הלן בורן היא אשתו מרתה, וסוון ברטיש מגלמת את מינה, גיסתו.

ועוד קשר בין פרויד והטלוויזיה. ניניתו, אמה, בת 25, החלה להגיש תכנית ראיונות מיוחדת בשם „שיח בחדר־המיטות", בעקבות סרט הקולנוע הידוע ההוא, עם דוריס דיי. בתכניתה היא מראיינת אח"מים מכל הגוונים והמקצועות, במיטה, לבושה פיג'מה. היא, אגב, לא יודעת דבר וחצי־דבר על אבי־סבה המפורסם. כך, מכל מקום, ציטטו אותה ב„טיים" האמריקני. „אין לי מושג מה היה אומר על התכנית הזאת," פוסקת פרויד־ג'וניור. מן הסתם, היה מוצא קשר כלשהו...

עד כאן פרויד, ומכאן „חייל בכתום". השם האנגלי לסרט היה „מירוץ ההישרדות", והוא נחשב, כך אומרים, לסרט ההולנדי המצליח ביותר, מאז נעשה בשנת 1977. זה היה תפקידו הקולנועי הראשון של רותגר האואר, שהפך מאז לאחד השחקנים הפופולריים מחוץ להולנד. את הסרט ביים פול ורהובן, עוד שם שהצליח לפרוץ מגבולות ארץ־השפלה. רק לאחרונה, התרשם הח"מ מן הדם־ואש־וההרס שבסרטו „רובוקופ".

„חייל בכתום" הוא סיפורו האישי של אריק הולהוף, צעיר הולנדי שהופך להיות אחד מגיבוריה של המחתרת ההולנדית. עם פרוץ מלחמת העולם והכיבוש הנאצי, הוא בורח לנורבגיה ומשם לאנגליה. בלונדון הוא מתאכזב למצוא ממשלה הולנדית גולה שאינה מצליחה להגיע להחלטות אופרטיביות בדבר ההתנגדות לכובש הנאצי. הולהוף שב להולנד, לארגן רשת מחתרתית. מזלו שיחק לו והוא הצליח להימלט מצפורני הגרמנים. פעם אחת בלבד נתפס, וגם אז, למזלו, היה זה שוטר הולנדי, אוהד המחתרת, ששיחרר אותו לדרכו. בסופו של דבר חזר הולהוף לאנגליה, הצטרף לחיל־האוויר המלכותי והשתתף בעשרות ומאות גיחות הפצצה. הוא עוטר באותות כבוד רבים ובהם גם העיטור הנכבד והחשוב ביותר של הממשלה ההולנדית. בסופו של דבר, מונה לשלישה של המלכה ווילהלמינה.

זהו סיפורו של הולהוף. וזה סיפורו של השחקן המגלם אותו, רותגר האואר. נולד בשלהי מלחמת העולם, בשנת 1944, באמסטרדם. הוריו היו שחקנים בזכות עצמם. הוא העדיף מקצוע אחר, ובגיל 16 נמלט אל הים. נכון שזה נשמע כמו סיפור גרוש לבני־הנעורים, אבל הוא נשבע שזו האמת ורק האמת. הים לא היה משאת־נפשו האמיתית. כעבור זמן קצר העדיף לחזור אל היבשה והצטרף לצבא ההולנדי. הוא שוחרר, כעבור זמן לא רב, בנימוק האדיב, שאינו מתאים מבחינה נפשית לדרישות הצבא. מה כבר יכול הבנאדם לעשות? רק לשחק. ההורים, במקרה הזה, היו מאד שמחים שהבן־יקיר החליט להיות שחקן. הוא הצטרף ללהקת פנטומימה ונדד איתה, משך חמש שנים, ללמוד את המקצוע.

ומכאן לכמה תפקידים בטלוויזיה ההולנדית ובסרטי קולנוע של פול ורהובן, ו„חייל בכתום" בתוכם. ההצלחה הבינלאומית של הסרט הזה הביאה לו הצעות עבודה הוליוודיות. הסרט הראשון שלו היה „ניצי לילה", לצד סילבסטר סטאלונה טרום־„רמבו". סטאלונה היה שוטר, במרדף אחר טרוריסט אימתני. האוור, כמובן, המפגש סטאלונה־האוור, מבחינתו של האחרון, לא היה מוצלח במיוחד. הוא סיפר, מאוחר יותר, על מריבות אינסופיות בינו לבין הכוכב האמריקני. האוור התעקש על דיוק בפרטים. סטאלונה לא אהב את האופי ההולנדי הזה. „לפני שהתחלתי לשחק את התפקיד, שירטטתי דיוקן של טרוריסט, בעזרתם של קציני משטרה שאיתם שוחחתי," סיפר האוור. „אמרו לי, לדוגמא, שטרוריסט נמלט תמיד עם נשקו ולעולם אינו משליך אותו. בסרט, סטאלונה התעקש על סצינה בה אני זורק את הנשק ונמלט. ניסיתי להסביר שזה לא ייתכן. הוא עמד על שלו. רציתי שהסרט יתקבל ברצינות רבה יותר, שתהיה בו אמינות. על רקע זה, היו מריבות רציניות עם סטאלונה."

רותגר האואר, חייל בכתום

האוור היה קרן־האור היחידה באפלת הסרט ההוא, וכעבור זמן קצר מצא עצמו על בימת הצילומים של סרט נוסף. זה היה „בלייד ראנר", עם הריסון פורד. מותחן בדיוני. הוא היה אחד הרובוטים הקטלניים שפורד, בתפקיד שוטר־מחסל, מנסה לצוד אותו.

התפקידים הבאים של האוור היו שונים בתכלית זה מזה. הוא הופיע בדמותו של אלברט שפר, שר החימוש הנאצי, במיני־סדרה טלוויזיונית „עלייתו ונפילתו של הרייך השלישי". אחר־כך הופיע, לצד ג'ין הקמן, בתפקיד רוזן צרפתי החשוד ברצח דיפלומט אמריקני. ג'ין הקמן גילם אותו, בסרטו של ניקולס רוג „אוריקה". כשנמאס לו להופיע בתפקיד הנבל ו/או הפסיכופט, דחה את הצעתו של סם פקינפה להופיע בסרטו. אבל, הוא נענה משהסכים ג'ון הרט להופיע בתפקיד המיועד, והוא קיבל את התפקיד החיובי, לשם שינוי... לא שזה עזר לסרט, שנכשל כליל. אחר־כך, מול נבל קלסי אחר, דונלד פלזנס, גילם אקולוג אחר, שמוכן לעשות הכל כדי לשמור על קיומו של הנשר האמריקני. התפקיד הבא, שוב, משהו שונה בתכלית, היה באגדה קסומה „לידי נץ" ונשאר בימי־הביניים, או ליתר דיוק, במאה ה־16, ושוב עם פול ורהובן, בסרט „רומן הדמים", שהיה, אכן, אדום וחמוץ מרם קולנועי... לשיא הפסיכופטיות הגיע האוור בסרט „הטרמפיסט", בו גילם רוצח צמא־דם, שאורב על הכביש ומחכה לקרבנות. ברור. אבל הח"מ יזכור אותו לטובה מקלטת־הווידיאו, סרט טלוויזיה במקור, „הבריחה מסוביבור". הוא היה חייל רוסי, יהודי, במחנה ההשמדה. אחד מראשי המרד וממארגני הבריחה.

עד כאן האוור. עוד בסרט, בתפקיד־אורח, אדוארד פוקס האנגלי. בן 51, אחיו של שחקן ידוע אחר, ג'יימס. פוקס התפרסם לראשונה בתפקיד הרוצח קר־המזג בסרט „נשיא על הכוונת", אם כי הופיע עוד קודם לכן בקולנוע. סרטים נוספים של פוקס היו „גשר אחד רחוק מדי", „הדואליסטים", „גנדי" ועוד.

עם צוות כזה, אפשר להמר על סרט מוצלח. יום רביעי, בעשר בלילה, כרגיל. □

יום שישי השחור

היום, יום שישי ה־13 במאי, אמור לתקוף אותנו וירוס המחשבים. בישראל, אלופת ההעתקות הבלתי חוקיות, יכולות כל התוכנות להידבק בבת־אחת. ובכל זאת, יש נחמה קטנה: סטודנטים מן האוניברסיטה העברית פיתחו תוכנה המסוגלת לגלות סימני הידבקות בווירוס, עוד לפני שנגרם נזק

דוד נורדל

ה יום, יום ו', ה־13 במאי, אמור לתקוף אותנו וירוס המחשבים. לפחות על־פי השמועות שהתפשטו בארץ מאז נתגלה הווירוס הראשון באוניברסיטה העברית, בדצמבר האחרון. היצור הזה, היושב בסתר על הדיסקים של אלפי ורבבות מחשבים אישיים בארץ, יקום הבוקר מתרדמתו, יהרוס מאגרי תוכנה ונתונים ויגרום עוד הרבה נזקים נוספים.

בין אם השמועות נכונות ובין אם לאו, ואין ספק שהיתה הגזמה מסוימת בידיעות שהתפרסמו, אכן יש בעיה חמורה. ככל שמדינת ישראל הולכת ומתמחשבת, כן גובר הנזק שעלול להיגרם לנו כתוצאה מחבלה מכוונת במחשבים. מילא, אם מישהו מצליח להשתיל לך וירוס במחשב הביתי: אתה עלול לאבד כמה משחקים, מספרי טלפון וכיוצא באלו. לא נעים, אבל לא נורא. אבל אם זה קורה למחשב שעליו אתה עובד, תאבד חומר חיוני לפרנסתך, שאותו אולי לא תצליח לשחזר לעולם. ואם זה קורה לאיזה מחשב מרכזי, כמו למשל במגדל פיקוח של שדה תעופה, המחיר עלול לעלות בחיי אדם.

מהו אותו וירוס, המעורר בהלה כמעט כמו האיידס? להלן כמה הסברים בסיסיים:

כל וירוס מחשב הוא כלי־חבלה שנכתב על־ידי תוכניתן מקצועי או חובבן. מאחר שהמחבלים אינם נתפשים בדרך־כלל, אפשר רק לנחש מהם מניעיהם: לפעמים זהו רצון לגרום נזק לחברה או למוסד מסוים, בדרך־כלל כנקמה על פיטורין או עלבון אחר; לפעמים זהו מין אתגר אינטלקטואלי, (כי הרי הכותב צריך להתגבר על אמצעי הגנה קיימים) ויש גם מניעים פוליטיים: לפי כל השמועות, הווירוס שאמור לתקוף אותנו היום נולד כמחאה לקראת ה־15 במאי.

בדומה לנגיפים בטבע, הווירוסים קטנים מאד וקשה לזהות אותם, מפני שהם יושבים בתוך תוכנה תמימה. בניגוד לכל תוכנה אחרת, אי־אפשר לראות אותם ע"י פקודת DIR, ואין אפשרות לדעת על קיומם עד שפורצת המחלה. הם מתגלים בעת שמפעיל המחשב מנסה להריץ תוכנה ומקבל תוצאות בלתי צפויות, כשהיא לא עובדת לפתע, או כשמתגלה מסר מיסתורי בנוסח „אכלת אותה" או "APRIL FOOL" (סוג מסוים של וירוס תקף את המחשבים באחד באפריל), כל זה במקרה הטוב. במקרה הרע, הנגיף ימחק כל תוכנה שתנסה להריץ, או כל קובץ שנמצא על הדיסק, או יעשה פירמוט (כלומר, מחיקה כללית). וגם אם יש לך גיבוי מלא של כל קובץ (וזה כלל ברזל), הנזק רב.

לדברי יובל רכבי, סטודנט למדעי המחשב באוניברסיטה העברית, הרבה נתוני מחקר והרבה עבודה ירדו לטמיון בתקופה הראשונה של הווירוס. חברות מסוימות, למשל, לא הצליחו לשלם משכורות בזמן מפני שהנהלת החשבונות פשוט הלכה לעזאזל... בארה"ב המגיפה חמורה שבעתיים: היא התפשטה בעשרות אוניברסיטאות (היה מקרה באוניברסיטת דלוויר, שבו הווירוס מסר הודעה, כי תמורת תשלום של אלפיים דולר לכתובת מסוימת בפקיסטאן אפשר לקבל חיסון מתאים), במחשבים מרכזיים של מס הכנסה, ובמתקנים בטחוניים.

קל מאוד להידבק. ברגע שהווירוס מתיישב במערכת ההפעלה של המחשב (מה שמכונה DOS-MS או PC-DOS במחשבי פי.סי., למשל), הוא יכול להדביק כל תוכנה. יש גם סוגי וירוס שונים שמתרבים לא רק בין קבצים אלא גם בתוך קבצים, עד שקובץ אחד הופך לווירוס גדול או ממלא את כל זכרון המחשב ב„זבל". וכאן טמונה הבעיה שלנו. ישראל היא אלופת ההעתקות הבלתי חוקיות: כל תכנה עוברת מיד ליד בקצב מהיר מאוד, ובדיוק כמו באורגיה מינית רבת־משתתפים, כולם כאן יכולים להידבק בבת־אחת. אגב, גם ביחסים יותר קונוונציונאליים אפשר להידבק. זה קורה גם עם תוכנות שמותר להעתיק אותן), ובנמשל כמו במשל: כמעט ואי־אפשר לדעת מאיפה וממי נדבקת.

איך מתגוננים כמו ברפואה. אין חיסון כללי, אבל אפשר לפתח תוכנת „חיסון" ספציפית נגד כל סוג חדש ברגע שהוא מתגלה. כיום יש כבר בשוק כמה תוכנות, כמו של חברת „איריס", המנטרלות סוגים שכבר זוהו בארץ. ויש עוד חידוש. לפני שבועות אחדים פותח בארץ פתרון לשאלה המרכזית: איך מגלים כל וירוס, מכל סוג, בלי יוצא מן הכלל, עוד לפני שהוא מתקיף. הפתרון למעשה נמצא בעובדה הפשוטה, שכל וירוס חייב להיתחב בתוך לפחות קובץ „אמא" אחד (זאת בניגוד למפגע אחר, ה„סוס טרואני", שהוא תוכנה הרסנית שנכתבה מראש במסווה של תכנה רגילה, אך הוא אינו מתרבה ואינו מדביק תכנות אחרות). עם זאת, יש וירוסים „חכמים" שיודעים לא לשנות את גודל ה„אמא", שהוא הסימן הבולט ביותר לווירוס.

יובל רכבי וחבריו מן האוניברסיטה העברית, שהתמחו מאז דצמבר האחרון בהשמדת וירוסים שונים, פיתחו לאחרונה תוכנה חדשה, בשם „ויר־אלרם", המסוגלת לגלות אפילו את השינוי הקטן ביותר בקבצים (בינתיים רק במערכות תואמות אי.ב.מ.). התוכנה, שמשתמשת בבדיקה מתמטית מדויקת של תוכן הקבצים בשם Cyclic redundancy check, מורצת כל פרק זמן קצוב (למשל, כל שבוע) על כל התכנות הנמצאות בזכרון המחשב, ומדווחת על התוצאות לרישום; אם הרישום הנוכחי שונה מהקודם, הרי ה„ויר־אלרם" מודיעה כי קובץ פלוני חשוד בהדבקות וירוס, ואז אפשר למחוק אותו להחליפו בהעתק „נקי" או להפעיל תוכנה נפרדת נגד הווירוס. שיטה זו לבדיקת אמינות נתונים איננה חדשה, ומשתמשים בה כדבר שבשיגרה בתקשורת נתונים, אבל ה„ויר־אלרם" היא כנראה היישום הראשון, ולא רק בארץ, להגנה מפני וירוסים.

אגב, ל„ויר־אלרם" יש עוד שימוש שלא נחזה מראשו משום שתוכנה זו תגלה כל שינוי בכל סוג של קובץ, היא נחשבת גם לכלי טוב לבטחון נתונים. למשל, אפשר לבדוק באמצעותה אם מישהו שאינו מורשה העלה את משכורתו בקובצי הנהלת החשבונות של החברה בה הוא עובד, או ניסה לפברק מיליון דולר בחשבון הבנק שלו. □

פולין טורס — מסע אל החשיכה

עדות

ד נה קייזר, כיתה י"א, תיכון עירוני הרצליה: מאז שחזרנו, סיפרתי כל מה שיכולתי כל־כך הרבה פעמים, עד שהתחלתי להישמע לעצמי נדושה.

ההרגשות שהרגשתי שם כמעט אינם ניתנים למסירה. הם באו בערבוביה — צער, גאווה, שמחה להיות יחד, הרגשת החוזק של היחד שלנו. לפני שנסעתי רציתי להבין. כעת אני יודעת שאף־פעם לא אבין. הייתי גאה להיות שם. אני גאה לחזור הנה. גאה לספר מה ראיתי והרגשתי. גאה לחיות במדינת ישראל. זה אולי נשמע מפוצץ, אבל המלים הכי מפוצצות נשמעות שם אמיתיות לגמרי. אני חושבת שזאת נסיעת חובה לפחות לכל מי שנולד בישראל.

שלי מנשרוף, כיתה י"ב, תיכון עירוני הרצליה: הביקור במחנות קירב אותנו לדבר עצמו. לבשתי שכבות על גבי שכבות של בגדים. התעטפתי מכל הכיוונים. אבל קפאתי מקור. לא יכולתי לזוז מרוב קור. היה שם ריח נוראי. ממש צמרמורת. היה קשה מאד לראות את הערימות של השיער. החפצים. ביחוד את בגדי הילדים הקטנים. היה קשה לעבור ליד התנורים שנראים בדיוק כמו התנורים שאצלנו. אסור לשכוח, אסור לשכוח!

קרן בקפיין, כיתה י"ב, תיכון עירוני הרצליה: היום, כחודש וחצי אחר שמונה הימים בפולין, ההרגשה אצלי אותה הרגשה. המחשבות והמראות ממשיכים ללוות אותי. לא עוזבים. זו היתה נסיעה מרגשת מאד עבורי. לשיר שם, על אדמת הרצח, את „התקווה". השיר מקבל פתאום משמעות „להיות עם חופשי בארצנו", נשמע שם לגמרי אחרת. עטפה אותי מין גאווה — אני יהודיה, אני חיה וקיימת. שום תיאור לא יכול להמחיש הרגשה כזאת. צריך פשוט לקום ולנסוע לשם.

שברי מצבה בחומת בית־הקברות היהודי בוארשה

החיפוש אחרי החי

אישי חופשי

ב תשתית ביקורי הנוער בפולין מצוי החיפוש אחרי שורשי הקיום היהודי באירופה, שהיו ואינם עוד. אבל לדעתי, צמצום חיפוש זה ב„מסע שואה" בלבד, אינו נכון ובוודאי שאינו שלם. הביקור באתרי־המוות בלבד, נראה לי כמעט כמו ריטואל דתי, ומזכיר את חיפושיו של הרב שלמה גורן אחרי עצמות המתים מימי מלכויות ישראל. פתאום כולנו נותנים כאילו את ידינו לחינוך דורות צעירים על ערך המוות לעצמו — מהטקסיות המתחדשת לגבי מתי מרד בר־כוכבא, דרך הטקסים הקשורים בגבורת לוחמי צה"ל, ועד לעליה על קבריהם ההמוניים של קרבנות השואה בפולין.

לטעמי יש להוסיף לנסיעות אלה, באופן מודגש, גם את החיפוש אחרי הקיים, החי. שכן קיימת עדיין יהדות חיה בפולין, שאם לא ייווצר מגע מהיר איתה, תמות ותיעלם אף היא, ותוך תקופה קצרה ביותר.

כן, עוד חיים בפולין כיום יהודים קשישים לא מעטים שנפלטו מהזרם הציוני הגדול ונשארו בתלישותם „שם". חלקם בקהילות יהודיות קטנות. חלקם כבודדים. חלקם במסתור מפוחד. כל אלה נפתחים במפגשים אתם. כל אלה כמהים למגע. ובהם, לפחות בחלקם, למרות גילם ומבעם הגלותי, ניתן אולי עוד להפיח רוח חיים חדשה.

מפגשים מסוג זה עשויים אמנם להיות מרכאים למדי עבור בני־הנוער שלנו, ילידי העצמאות ה„אציליים", ממש כפי שהיו מפגשיהם של הוריהם וסביהם עם שרידי ניצולי השואה אחרי מלחמת־העולם. אולם רק בעזרתם אפשר יהיה לעצור כמעט את תהליך השמדת יהדות פולין הנמשך עדיין — מטאפורית וממשית גם בעצם הימים האלה.

יוסי הדר

יש דיבור

עורכת עמלה עינת

עוזרו המוזר של המסיק

יוזף הן

יש סיפור

ה יתה זו שנת 1909. בעצם, אני לא בטוח. אולי שנה אחרת. זה היה מזמן, על־כל־פנים. כל־כך מזמן עד שרוב האנשים בהם אנו פוגשים ברחובות היום, לא היו עוד בעולם אפילו. והסבים של היום היו אז קטנים לגמרי.

ישנם אנשים שמזכירים את הזמנים ההם בהתרגשות, בעיקר משום שהיו אז צעירים יותר. באשר לי, אין לי שום בטחון אם החיים אז היו טובים או רעים יותר, וגם לו ידעתי זאת, לא היה עולה בדעתי להכתיב למישהו אחר את השקפתי.

אבל זה כלל לא סיפור על איך היו החיים אז בתקופה ההיא, אלא על הרפתקאותיו המטורפות של איש סיני אחד. ובכל־זאת צריך לדעת קצת על התקופה, משום שאחרת עלולות ההרפתקאות מסוימות להיראות בלתי־מובנות. לכן אזכיר שהרבה מההמצאות הברורות והישנות, בהן משתמשים בימינו, ושבלעדיהן איננו מסוגלים כלל לתאר לעצמו את חיינו, הומצאו רק אז.

למשל, הקולנוע, הוא פעל כבר, אבל הסרטים שהוקרנו בו היו עדיין אילמים ולא אמנותיים. בעיקר היו אלה סרטונים קצרים ומצחיקים. באמריקה כבר התחילו להסריט או סדרות של סיפורי קאובויים, כל פרק בן דקות אחרות. אבל לאירופה הם לא הגיעו עדיין (דבר שאינו חסר חשיבות עבור סיפורנו). איך־שלא־יהיה, בתי־קולנוע כמו אלה של היום, מובן שלא היו. את הסרטים הקרינו בסככות בשווקים.

ומכוניות? — בהחלט. הן נסעו כבר כמה עשרות שנים או, אבל עדיין הושכרו כ„כרכרות ללא סוסים". ובשמים שטו בלונים ארוכים דמויי סיגרים, שמתחתם תלויות גונדולות. פחד אימים היה לשוטט באוויר במשוט כזה. באותם ימים התרוממו השמיימה האחים רייט במטוסם הדו־כנפי. גם, ולא היו עוד עטי נובע, ולא עטים כדוריים, לא מקררים. לא טייפונים. אבל תקליטים היו כבר, קצרי־נגן ושבירים מאוד. ואופניים? — כן. אפילו ציוריים מאוד, מצחיקים קצת. ועליהם רוכבים במכנסיים ארוכים צמודים לרגליים ובכובעים מיוחדים נגד שמש ורוח.

לעומת כל החסר המתואר, לא חסרו אנשי צפרדע, שריוניות למיניהן, כלי־ירי, מקלעים, פצצות־יד. מה לכל אלה ולחיי יום־יום? ובכן, היו שניחשו שהמעצמות הגדולות מתכוננות מלחמה. זו פרצה באמת בקרבת זמן לניחושם והיתה ארוכה ושותתת דם.

באשר לספורט, הוא לא היה נפוץ כמו היום. אבל שיחקו כדורגל, ומשנת 1986 התקיימו כבר אולימפיאדות. ולפינים היתה כבר או הילה של אצנים נפלאים.

בענייני לבוש, מי שראה עצמו כטיפוס אלגנטי, הסתובב בבגדים נוקשים מאוד. לא היתה זו אופנת צעירים. כל אחד השתדל להיות מבוגר כמה שיותר מהר.

הנשים לבשו שמלות ארוכות בעלות קפלים מאחור, ומותניהן לחוצות עד לאבדן נשימה כמעט. נעליהן היו גבוהות ושרוכות שרוכים, ומטריה (או שמשיה) היתה בבחינת הכרח עבורן.

הגברים לבשו מותניות, מקטורנים, סמוקינגים, פרקים, צווארונים נוקשים, „פרפרים", כפפות, צילינדרים ומגבעות־סיר רחבות. בידיהם מקלות טיול בעלי גולות כסף בראשם, ובגופם — צעיף משי לבן, נעלי לכה, וכמובן יכלות כלתי־נמנעות...

הלבוש המתואר היה כמובן יקר ובלתי שמיש לעבודה. לכן מסוגלים היו לרכשו רק חלק מהאנשים, ואילו רבים אחרים לא יכלו להרשות לעצמם פאר כזה. ברחוב ניתן היה משום־כך לזהות ולמיין לפי הלבוש למי הולך איך. „הארון ניכר עליפי בית־שוקיו" — אמר הפתגם שנראה לי בהחלט נכון.

פינלנד, עליה יסופר בסיפור זה, לא היתה עצמאית אז*. לעומתה לא חסרו בארצות אירופה האחרות מלכים, קיסרים וצארים (שניים, אם אינני טועה). אפילו שולטן אחד היה.

ובמקום שיש מלכים, יש גם נסיכים, רוזנים, מרקיזים וברונים. הרבה אנשים מזכירים תארים אלה בהתרגשות רבה. והאמת, שאיש לא יכחיש כי נעים לומר למשל — הוד־מלכותך הואיל להתעניין... או — הוד־רוממותו הנסיך הגדול לחץ את ידי... או — הרוזנת העיפה בי מבט מפתה... אבל האמת היא שלא כל אחד מסוגל היה להידחף ולהגיע אל ידו של הוד־רוממותו. אני, למשל, לא מסוגל לחזור באף רוזנת מקסימה שהעיפה עלי כל דבר מפתה שהוא. עניין אחר הוא שאז הייתי קטן מאד. כל־כך קטן עד שבכלל לא הייתי בעולם עדיין...

בעצם אמורים היינו לדבר על הרפתקאות, ובכן, בואו ונתחיל.

השנה היא, כפי שכבר אמרנו — 1909.

(המשך יבוא)

* בשנת 1809 כבש הצאר הרוסי אלכסנדר ה־1 את פינלנד והפך אותה לנסיכות עצמאית, ואת עצמו לרוזם הגדול של פינלנד. רק אחרי מהפכת אוקטובר ברוסיה, הכריז הפרלמנט הפיני על פינלנד כמדינה עצמאית.

יוזף הן, סופר פולני־יהודי החי בפולין כיום. מבכירי מסע בישראל.

מפולנית: עידן בריטו

גיורא מנור | קולות

לא נגרם נזק נפשי

לפני ימים אחדים פתחתי את הרדיו, ושמעתי את הקב"ן הראשי של צה"ל מכריז בסיפוק רב, שלפי מחקרים שנערכו, הפעילות בשטחים הכבושים לא גרמה כל נזק נפשי לחיילים הצעירים.

אני בטוח, שהממצאים עצמם נכונים. ודווקא זה מדאיג אותי. הרי זה דומה לשאלה, האם עבודתם של שומרי מחנות־כפיה או מתקני־כליאה מזיקה לבריאות הנפשית של הסוהרים.

כנראה היה למישהו חשש, שילדי ישראל הרכים והעדינים ייפגעו מההכרח לעסוק במלאכות בזויות, בהתעללות ובהכאות. איזו תמימות! הם הסונים, חזקים, בטוחים בעצמם, ואין חשש שאיזה היסוסים הומאניים יניסו שינה מעיניהם בלילות, וחלומות וזוועה ירדפו אותם בעתיד. הם ישנים בשקט, עייפים ממלאכת יומם, ויש להם מצפון נקי — הרי רק מילאו פקודות, ובאמת זרקו עליהם אבנים ובקבוקים, ומי, אפילו יהיה מלאך אלוהים, לא יתרגז במצב כזה. והנה, בהתאם לכללי הפסיכולוגיה הקלינית, לא נגרם להם נזק, כי הרי היו רשאים לבטא את איבתם בצורה לגיטימית בהולם, על־ידי שימוש באלה, בגז או בכדור־רובה ממש.

ונניח שכל זה לא מספיק כסובלימציה מאושרת על־ידי השלטונות והמפקדים — הרי מגיע תור התראפיה האמיתית. אפשר, למשל, לקשור את ידיו של מישהו, ולהעמידו ליד קיר לכמה שעות, או לא לתת לו ללכת לשירותים, וכל השנאה שלך מתפוגגת, כאילו טיפל בך קצין בריאות הנפש המעולה ביותר.

בכל פעם שאני רואה תצלומים של אסירים קשורי־עיניים, אני שואל את עצמי מהי מטרת צעד זה? נניח שבזמן מלחמה עלולים שבויים לברוח ולספר לאויב ממה שראו עיניהם בדרך למחנה־המעצר. אבל נערים שהשליכו אבנים ברחוב בו הם גרים — איזה סודות צבאיים יתגלו להם, אם יוכלו להביט בפני החיילים, בני גילם?

אני מניח, שגם אותם מטומטמים, שציוו על נהג בולדוזר לקבור אנשים תחת עפר, לא נגרם להם כל נזק נפשי (או אחר...)

התכונה המציינת את האדם יותר מכל, היא יכולתו להסתדר עם כל מצב, להתרגל לכל. בהתחלה אולי לא נוח להכות, אבל אחרי כמה ימים זה נעשה שיגרה. שאם לא כן, היו חוקרי־שב"כ וחוקרי־משטרה, סוהרים ובעלי מקצוע, הכרוך בהתעללות שיטתית בבני אדם חסרי אונים, שאינם עונים אלא מעונים, ממלאים כעבור כמה שנים את בתי־החולים הפסיכיאטריים. אבל הם, ברוך השם, בריאים.

הנה, אפילו בהמה גסה כאיוואן דמיאניוק נשאר טיפש, אבל שפוי, אחרי כל מה שעשה, ואין כלל השוואה בין מעשיו להתעללות „רגילה", שכמותה תמצא בהרבה משטרות בעולם ולא במעט משטרים.

אילו קבע אותו רופא־נפש צבאי, שהנערים הישראלים אינם כבני גילם בארצות אחרות, וכי בנפשם נותרה צלקת, זו היה, ומצד אחד, מצער, אבל מצד שני — משמח.

הצלקות נותרות אצל הנפגע ולא אצל הפוגע. גולדה מאיר לא שכחה כל חייה את הפוגרום של ילדותה. היא לא הסיקה מכך, שיש להתנגד לשימוש באלימות, ושלכל עם וגם למיעוט מגיעות זכויות שוות ל„אדונים". להפך, היא היתה זו שקבעה, שאין עם פלשתינאי...

כיום זה נשמע מגוחך. אבל זה הרי לא משנה, ששוב צדקו „יפי־הנפש" העלובים.

הנזק הנפשי, אותו לא חקר אותו הקב"ן אצל הצד השני, יישאר שם, ובכך מבטיחים קברניטי המדיניות הישראלית את השנאה גם בדור הבא.

איזו תערובת מוזרה של טיפשות ורגישות אנחנו ברגע ששמעתי, שמי שהרגו את אבו־ג'יהאד לא פגעו באישתו ובילדיו, ידעתי אל נכון, שהם מאנשי־שלומנו. ומצד שני, התגובות על גזר־דין המוות במשפט „איוואן האיום", מחיאות הכפיים, וההצעות לזרוק אותו לכרישים או לחתוך אותו לחתיכות, ההתנדבות לשמש תליין, היא כל־כך לא יהודית, שזה ממש מרהים. אולי גם תגובה זו של גסות־רוח היא מסימני הבריאות הנפשית, כביכול. מה שהלאומנים אוהבים לכנות „זקיפות קומה".

אז אני בעד הנוורוזות היהודיות המוכרות. ממצא של קצת נזק נפשי בשל השתתפות במלחמה נבזית, אפילו היא כפויה ובלתי נמנעת, היה מעודד אותי מאוד.

כנראה הגיע המועד לייסד מדע חדש: הפסיכיאטריה של העמים, בדומה לכלכלה לאומית. כי יש עמים בעלי נטייה להרס עצמי ואיבוד־לדעת (ראה צפון־אירלנד או לבנון), ויש כאלה, כמונו, הנוטים לדכאון. או נכון יותר, למאניה־דפרסיה. זאת־אומרת: חילופים קיצוניים בין אופוריה (אחרי נצחון חסר משמעות בכדורסל או באירוויזיון) לבין דפרסיה (אחרי הפסד בכדורגל, אף הוא בעל משמעות שולית).

אבל מי שאינו עצוב בשל סיבות אמיתיות, וכאלה יש לנו, נעבער, בשפע לאחרונה, סובל אולי מניתוק מהמציאות. וזו פסיכוזה מסוכנת עוד יותר.

בקיצור, אני חש חרדה לשמע דברי ההרגעה של אותו קצין, שקבע בסיפוק, ששום נזק נפשי לא נגרם לחיילי צה"ל בשירותם בחזית האינתיפדה. אולי גם זאת תגובה נאורוטית — אבל אין מה להתבייש בה.

יואב אביב | זכוכיות

ואולי

כל פעם שמבקר המדינה מפרסם את הדו"ח שלו, ברור לי שיום לאחר פירסומו של הדו"ח יורדת לה לטמיון עבודה רבה. עבודה שצבא שלם של עיתונאים אינו מצליח לעשות כמותה במשך שנה שלמה. תנאיו האובייקטיביים של המבקר בעת הביקורת עדיפים עשרות מונים על תנאי העיתונאים, החיים מהרלפות. אבל, חלק גדול מעבודת הביקורת יורד לטמיון בגלל היעדר פירסום והיעדר יכולת של המבקר (או גוף אחר) לכפות על המבוקרים לתקן את דרכם.

ח"כ דוד ליבאי אמר השבוע, שמי שחושב שמסקנות הדו"ח אינן מיושמות, טועה: לדבריו, חמישים אחוזים מהליקויים מתוקנים. אולי זה נכון, אבל עיון בחומר ילמד שחלק נכבד מאותם חמישים אחוזים הם ליקויים שוליים, וחלק נכבד מחמישים האחוזים שאינם מתוקנים הם ליקויים בעלי משקל כבד.

סיפורים חמורים הרבה פחות מתפוצצים חדשות לבקרים בעיתונות וזוכים לטיפול מיידי ולטיפול טוב יותר במקרים רבים מזה שזוכים לו הליקויים של המבקר. העיתונות יודעת לבקר בחומרה רבה, ולעתים היא אף אינה מוכנה להתחשב בגורמים אובייקטיביים שהביאו לליקוי זה או אחר שגילתה. אני שם מבטחי במבקר שבנקודה זו הוא רגיש הרבה יותר מהעיתונות.

אינני מציע לתת למבקר לערוך עיתון. אבל טוב יעשו נבחרי העם אם יישבו שוב על המדוכה כדי שייצא שכר לעם הזה מעבודתו הברוכה של המבקר.

לצורך כך אפשר להשתמש גם בעיתונות. כך, למשל, אפשר לפרסם מדי חודש דו"ח ביקורת אחד בלבד על אחד המשרדים המבוקרים, ורק בסוף השנה לכרוך את הדו"ח כולו בספר עב־כרס. אין ספק שגם כך לא יבוא הכל על תיקונו, אך סביר להניח שכך יזכו חלקיו השונים של הדו"ח לתהודה גדולה יותר, ולאחראים יהיה קשה יותר לחמוק מאחריות.

ברור שכפי שהעניינים מתנהלים עכשיו, ימשיך אריאל שרון למנות מפקחים מקרב אנשי שלומו, אפילו יהיו ביניהם אנשים בעלי עבר פלילי. שרון השאיר אחריו שובל של אנשי שלומו בכל המשרדים שעבר בהם, ודו"ח ביקורת ללא שיניים לא ימנע ממנו להמשיך בדרכו. ראש הממשלה יצחק שמיר בוודאי שלא ימנע זאת ממנו. אולי רק האיום הסמוי של הבוחרים יוכל למתן את מעשיו.

הפירסום המוצע בעיתונות יוכל להביא את הקונסול שלנו בלוס־אנג'לס למחשבה, כי הוא אולי נמצא בארץ האפשרויות הבלתי־מוגבלות, אבל אנחנו כאן עדיין נמצאים בעידן של הידוק החגורה ולרבים מאיתנו אין אפילו דירה בשווי 30 אלף דולר, בזמן שהוא דרש וקיבל דירה על חשבוננו בשווי 530 אלף דולר, לא לפני שביזבז 33 אלף דולרים על בתי מלון.

אולי הפירסום יוכל להביא את שר התחבורה חיים קורפו להודות בכשלונו להציל את חיינו בכבישים. מאז פירסום הדו"ח נאלם השר.

עוד הרבה הרבה „אוליים" יש בדו"ח הזה, „אוליים" הזקוקים לתשובה ופתרון ותשלום. מי שכשל צריך לשלם את המחיר, אך מי שמבקר המדינה הצביע על כשלונו, לכל היותר זוכה לנזיפה.

אילו היו לו למבקר שיניים יתכן ש־15 מיליוני הדולרים שירדו לטמיון ברפא"ל ובמחדלים אחרים של התעשייה הבטחונית היו מצילים פרוייקט בטחוני זה או אחר שנסגר בגלל חוסר תקציב. ואולי גם היו נמנעים פיטורי כמה וכמה עובדים. אולי הרפואה השחורה היתה מובלת לקבורה בעודה באיבה, אולי היו ניצלים חייהם של תינוקות בבית־החולים רוטשילד בחיפה, אולי דוד לוי היה מפסיק לחלק את המיליונים שלנו לקבלנים כושלים, אולי בעלי בתי־המלון היו נמנעים מ„לעבוד" על שריה, ואולי אולי היינו מתחילים להיראות קצת אחרת.

גדעון ספירו | הומניסט

בטון מינורי

ביום שערכו המתנחלים את מצעד ההתגרות לאורך הציר, בו הרג אחד מאנשיהם את תרצה פורת, הלכה קבוצה בת מאה איש מ„די לכיבוש" לביתא. הם הגיעו למקום בדרכים עוקפות וצעדו לעבר הגבעה הצופה אל המעיין, שם החלה כשעתו התקרית בין המתנחלים לתושבי ביתא. בדרכם אל הגבעה חג מעליהם הליקופטר צבאי. כשהגיעו אל הגבעה חיכה להם האלוף עמרם מיצנע חגור באקדח, ועוד איזה אלוף־משנה ועוד סגן ועוד כמה חיילים, כולם חמושים ברובים, רימוני גז מדמיע ואלות. אנשי „די לכיבוש" רצו להניף על הגבעה כרזות נגד הכיבוש, ונגד המתנחלים ונגד פיצוצי הבתים בביתא ובעד שלום ישראלי פלשתיני. אבל האלוף לא הסכים שיונפו שם כרזות, וקצב להם זמן. היה שם איזה איש נאיבי ששאל כדחילו ורחימו את האלוף, האם האזור לא פתוח לטיולי יהודים? וזה צחק ואמר שאותו לא עשו באצבע. יש יהודים, ויש יהודים מבקשי שלום, ואלה האחרונים מוטב להם שיתחפפו מהר מהמקום אם הם לא רוצים עניינים עם הצבא.

ישבו המפגינים על הגבעה, מקופלי כרזות, צפר בנוף היפהפה שטרם הושחת על־ידי בתי מתנחלים, החליטו כי הם לא רוצים עניינים עם הצבא ועזבו את המקום. לאן הולכים? הולכים לביתא. ובכניסה לביתא יושבים להם צעירי הכפר ומחכים לטיילי השלום. וראה זה פלא. אבן לא נזרקת וקללה לא מושמעת. הפלשתינים הצעירים האלה מקבלים את הישראלים במאור פנים. תוך שניות מתערבבים אלה באלה. על יד הבתים ההרוסים ועל יד אהלי הצלב האדום, המשכן הארעי לקרבנות הפיצוץ, הם מבחינים היטב בין הישראלי המתגרה, המנשל, היורה וההורג, לבין הישראלי שוחר השלום המבקש לחיות לצידם ולכבדם. ומבלי שהדבר תוכנן מראש מניפים הישראלים את כרזותיהם בזכות שלום ישראלי־פלשתיני. וכולם, ישראלים ופלשתינים מביתא, צועדים יחד בכפר בתהלוכה מרגשת. אין צעקות ואין שום התלהטות יצרים. הכל מינורי ונראה לקות כאילו מעולם אחר. מין אי של שפיות וידידות בתוך לבה רותחת. עיתונאי זר שראה את המחזה אמר כי דבר מרשים כזה כבר לא ראה מזמן.

והפלשתינים הצעירים האלה, מדברים במין בגרות כזו. הם אומרים לישראלים, למה שלא תדברו עם הנציגים שלנו? תגמרו עניין עם אש"ף. יהיו שתי מדינות ונחיה בשלום. הם אומרים כי האינתיפאדה לא תיגמר עד שיסתיים הכיבוש. הם מספרים על היד הקשה של הצבא והמתנחלים, אלא שכל זה לא מחליש את רצונם לחיות תחת ריבונות שלהם. ככה הם אומרים. גם בני ה־16 וגם בני ה־20 וגם בני ה־30. והשיחות קולחות לחן לאורך מספר קילומטרים, כי המאחרים הפלשתינים החליטו ללוות את הישראלים עד לאוטובוס שחיכה בכפר אחר. ולפני שעולים לאוטובוס הולכים החבר'ה מביתא למכולת וקונים על חשבונם שתייה לכל הישראלים. והרמאדאן? אתם לא צריכים לסבול בגלל שאנו בצום... ונפרדים בידידות ובלהתראות. מי שבא בשלום, הם אומרים, גם מתקבל בשלום. תגידו את זה לישראלים, הם מבקשים.

יוסף מונדי | רשימות מן החבית

זוהי מלחמה, רבותי

בספרו האוטוביוגרפי של סטפאן צוויג, „העולם של אתמול", קיים פרק מאלף על תיאודור הרצל. צוויג מתאר את המפגש שלו עם תיאודור הרצל, שהיה עורך עיתון מכובד בווינה.

מעניין לראות עד כמה הבין צוויג את הרצל, למרות שלכאורה הבעיה היהודית לא הטרידה אותו, ורק לקראת סוף חייו „הוא אכל אותה בגדול" (כמו שאומרים אצלנו), כשנאלץ לעזוב את וינה האהובה עליו ולצאת לאותה גלות רוחנית בלתי נסבלת, שבסופה איבד את עצמו לדעת.

צוויג, שהיתה לו עין של נץ, קלט והבין כי גדולתו של הרצל לא באה לידי ביטוי בעבודתו כעיתונאי ידוע, אלא כמחבר ספרון של כמה עמודים בשם „מדינת היהודים". מעניין גם לדעת שבשורתו של הרצל נתקבלה בבוז על־ידי רוב יהודי אוסטריה וגרמניה, שהיו מבוססים מבחינה כלכלית וגם שאפו בכל לבם להתמזג עם הסביבה: רק יהודי פולין, רוסיה וצפון רומניה, שברובם היו עניים מרודים, קלטו את הקריאה הציונית והכתירו את הרצל כמלכם. מעניין גם שהרצל חשב בתחילה לפתור את הבעיה היהודית על־ידי הבאתם של כל יהודי וינה לכנסיה, כדי שיתנצרו, ורק אחר־כך הגיע למסקנה שהפתרון טמון במקום אחר בלבד — כאן בארץ־ישראל.

אם תרצו, לא תהיה זו אגדה, אמר הרצל, והנה אנחנו, חיים היום את האגדה הזאת, שהפכה למציאות כואבת וחסרת מוצא.

אם נבדוק לעומק את המצב הסוציולוגי של התושבים היהודים במדינת ישראל, נקבע במהירות שלכאן הגיעו ממש כמו בסיפורו של הרצל, רק העניים וחלק מסוים מניצולי השואה. העשירים והמבוססים חיים להם בנחת באירופה המערבית ובאמריקה. עד מלחמת ששת הימים רוב האוכלוסיה הישראלית חיה בעוני ובצניעות. לאחר הניצחון הגדול וניצול כוח עבודה זול מהשטחים, קמה בישראל שכבה גדולה של מתעשרים חדשים. וכידוע, לבורגנות מבוססת מדורי דורות יש דפוסי התנהגות מהוגנים, ואילו הנובו־רישים מצטיינים בבהמיות ובחייתיות, כיוון שהם מוכנים אפילו להרוג את זה המאיים עליהם מבחינה כלכלית.

בשעתי קראתי את כתביו של הרצל, כשם שלאחרונה קראתי את כתבי ז'בוטינסקי. למרות חושיו המעשיים, בכל זאת היה להרצל חזון אוטופי. זאת, משום שהוא לא לקח בחשבון את הבעיה הערבית, ואם כבר התייחס אליה בספרו „אלטנוילנד", הרי העניין הפך אצלנו למין אידיליה, ששייכת כנראה לסיפור אחר; לא למציאות של אז וכוודאי שלא לזו של היום.

כבר חמישה חודשים נמשכת „האינתיפאדה" הערבית. אין יום מבלי שמישהו לא יהרג בו או יפצע. ברור כשמש שהמנהיגות של העם הפלשתיני מגששת באפלה ואין לה כל תשובה נכונה ומעשית שתפתור או תרגיע. הימין הישראלי הבטוח בעצמו רואה רק פתרון אחד מעשי: הפעלת כוח מסיבי ודיכוי צבאי של האוכלוסיה המתמרדת. אני מציע לימין לשוב ולקרוא מחדש את אגדת הגולם, כדי שייזכר כי הסגידה לכוח פועלת כמו בומרנג. מצד שני, השמאל טועה בדבר אחד בלבד. בחוסר ההבנה הכמעט־מוחלטת, כי הערבי המתמרד בשטחים הכבושים הוא אויב אמיתי וחסר פשרות.

קראתי במקרה את התיאור של אבו־ג'יהאד על גירושו וגירוש משפחתו מרמלה. אם אורה על האמת, למרות הסבל הנורא שהם עברו, לרגע אחד לא הרגשתי רחמים ואפילו הבנה מינימלית. יש להזכיר לערבים שוב ושוב, שב־'48 הסכים הישוב היהודי לחלוקה, ואילו הם סירבו ובשרירות לבם נתנו יד לכל צבאות ערב שפלשו לכאן על מנת לרצוח ולגרש את האוכלוסיה היהודית. אל לנו גם לשכוח, ואפילו לשניה אחת, שהמופתי של ירושלים היה חסידם הנלהב של היטלר ושל חבר מרעיו. אף מנהיג ערבי (זולת סאדאת) לא השכיל להבין שלמעשה יש לערבים עסק עם עם פאראנויה, שלאחר השואה הנוראה חושש בצדק משואה שניה.

בניגוד למירון בנבנישתי, המככב בימים אלה תכופות בטלוויזיה הישראלית, אינני חושב שיש לתת לערבים מהשטחים זכויות שוות, כיוון שאם נרצה ואם לאו, בארץ קיימת מציאות חדשה. הנה לכם גישה אוטופית, משום שאף ערבית משכם, רמאללה או יריחו לא ירצה לקבל את הזכויות האלה. זאת, בטענה הצודקת כשלעצמה, שהוא רוצה לקבל אורחות ערבית ולא יהודית.

דווקא משום שאני חושב שיש להתייחס אל הערבי המתמרד כאל אויב אמיתי, אני מוכרחים לשבת ולדבר איתו כשווה אל שווה. אל לנו להכתיב לו מראש תנאים שלא יוכל לעמוד בהם.

אם למישהו מן המנהיגים הישראלים היה העוז לקום ולהכריז כי הוא מוכן לדבר עם מנהיגות אש"ף ואפילו עם יאסר ערפאת (כמובן, בתנאי המינימלי שהוא מכיר בזכות קיומה של מדינת ישראל, דה־פקטו ודה־יורה), אז כל המצב היה משתנה. זוהי מלחמה, רבותי, ובמלחמה אתה צריך לא פעם לנקוט טקטיקה נבונה כדי להשיג את השלום המיוחל.

אם לאחר הכרזה כזאת, יאסר ערפאת ושותפיו יסרבו לשבת ליד שולחן הדיונים, אז דמם בראשם. אבל כל עוד אתה משחק באידיאולוגיות משיחיות כדוגמת גאולה כהן, כני קצובר, דרוקמן וכו' וקחו למשל את פרשת ביתא: הם צעקו בטלוויזיה שהתושבים הערבים עשו להם פוגרום, כאילו היינו בקישינב בזמנו של ביאליק. קשה לשאת את ההתחסדות הזאת, שהרי איך אפשר לעשות פוגרום ביהודים, כשברשותך כור אטומי המסוגל להפיק למעלה ממאתיים פצצות אטום, המסוגלות לא רק לפוצץ את בירות ערב, אלא את כל כדור הארץ? — כן, כל עוד אתה רוצה לשלוט בכוח על עם אחר, כדי להפיק מעל לכל רווחים כלכליים (כי בכל־אופן בכל הסיפור הזה יש רווח מסוים, וחוץ מסוחרי הנשק, ישנם עוד כמה טיפוסים שבנו כמה וילות בהרצליה פיתוח ובסביון), המצב הגיהנומי הזה יימשך, ומה שחמור יותר, לא יהיה לזה סוף, חוץ ממלחמת עולם שלישית, אך במקרה זה יש להניח שכל כדור הארץ יילך פייפן.

החולשה של השמאל הישראלי נובעת מהעובדה שאינו מוכן להודות באותה אמת פשוטה, כי כל עוד הערבי לא יסכים בנפשו ובלבו, שיש לנו אותה זכות כמו שלו, לחיות בארץ הזאת, לא יהיה לו עם מי לדבר.

רק אם נראה את האמת עין בעין, ואף־על־פי־כן נחתור לקראת פתרון של הידברות וחלוקה אמיתית של הטריטוריה האומללה הזאת, רק אז יהיה סיכוי סביר להתרת הסבך הרגשי והמדיני.

עמידם כהן | על הפנים

אוצר החייל

המאזין לשפתם של צעירים בכלל וחיילים בפרט עשוי לחשוב שהאבולוציה של השפה העברית נעצרה היכנשהו בתקופה הניאנדרטלית.

בגלי צה"ל משודרת תכנית חביבה בשם „על הפנים", שיחות עם חיילים וחיילות המשרתים בכל מיני איישמים".

„על הפנים" הקליט מספר קטעים נבחרים משיח חיילות כזה, ששודר בשבוע שחלף במסגרת התכנית הזו. החיילות, כולן בוגרות תיכון, משמשות בתפקידים כגון מש"קיות תרבות, ת"ש, „חוויה", פקידות פלוגתיות כזה. מיטב הנוער, כאילו.

ענת, שלמה: „זה גדוד סבאבה...מה זה מיוחד...אני לא יודעת אם אני אעבור לגדוד אחר יהיה לי כל־כך כיף".

יעל, משקית חינוך: „...אני פו"מניקית בגדוד הזה והיה לי ממש כיף כאן עד הרגע הזה. ואפילו שאני עוזבת מאד כיף לי ומאד עצוב לי, ממש ממש, לעזוב. אנשים פה ממש ברמה וממש אנשים שאפשר לעשות איתם המון דברים פפיים וזהו. וחוץ מזה הבנות פה ממש אדירות כמו שאתם רואים וזהו".

אורלי, פקידה פלוגתית: „רציתי לציין משהו נורא מצחיק: כל הזמן שאני כזה מגיעה הביתה, חברות שלי כזה, כולן ג'ובניקיות, שואלות אותי: איך לא מצאתי כזה מישהו בגדוד, מכל הבנים שבגדוד כזה, זה כזה מצחיק, כי אתה רואה אותם בתור אחים שלי, אבל לא יותר מזה. אף פעם לא הסתכלתי עליהם בתור פרוייקט כזה...

„לפני הצבא היה, מה החלום שהיה לי, להיות בלהקה צבאית. הייתי כזה בבחינות וזה, אבל לקחתי את זה בכיף כאילו, כי זה היה שלב בחיים שעבר, וזהו. ואני מרוצה שהגעתי לכאן, זהו. הכי חשוב לצאת קצת מהמסגרת ואחרי הצבא אני רוצה מאד צילום".

סוזי: „אני רוצה להגיד משהו שנורא ינחמו תמיד כזה, אם כבר לעשות שנתיים בצבא, אז כאילו לעשות את זה שנתיים ממש ולהרגיש שזה צבא ולא להרגיש שזה סתם כזה, שיש כאילו טעם למה שאת עושה ולא סתם פקידה מצ'וקמקת במשרד עלוב, כאילו. היה לי שלב שחשבתי למה לא הצהרתי או שרציתי כאילו להתחתן כזה. אפילו שעכשיו היתה לי לפני כמה זמן תקופה נורא נורא מגעילה, אף פעם כזה לא חשבתי לעזוב את הצבא. כאילו אם תהיה לי הזדמנות לעזוב...

„בתור פקידה פלוגתית אני בתהליכי שביזות כזה, החיילים פה הם ממש אדירים ואני מתה עליהם ואני כזו שבוזה עכשיו, הולכת לביסלומט... אבל כאילו שהגעתי לצבא היתה לי רק שאיפה אחת להגיע לגדוד, כאילו לא כזה סתם חלום, כאילו התבקש אבל זהו...

„למדתי בחיפה בריאלי ולפני הצבא אני כבר ידעתי מה כזה אני רוצה לעשות. מאד רציתי לעבור עם אנשים וזהו. לכן הלכתי לקר"ץ חוויה וזהו. אחרי שהלכתי לקורס היה לי מאד ברור שאני רוצה להגיע לגדוד וזהו. ממש נהניתי. וזהו, ממש ממש כיף.

סוזי: „נורא קשה כי בתור פקידה פלוגתית אתה אמור כזה לחיות אוזן קשבת, כולם שופכים קצת בעיות, ולפעמים כזה אני חושבת, מה, אני לא בן־אדם? גם לי יש אותם רגשות. אבל בגלל שאת פקידה פלוגתית, אז זהו כזה, ואתה צריך להמשיך, ובפנים כזה אתה עצבנית או שבוזה וחברות לא מבינות אותי כזה, מה קרה לך היום?... אני באמת מבינה את הבנות כמה הם יכולות כזה לחכות ולחכות ובדרך כל הזמן צצים בחורים חדשים כזה, אז כל פעם נתלהבת מחדש אם הוא לא לידך כאילו להכיר לך כאלה..."

אורלי: „בוא נגיד שלפני הצבא כזה, יש לך את החברה שלך, את האנשים, בערך אותו ראש שלך... פשוט לא הסתדרתי להכיר אנשים שלא מהראש שלי, מישהו כזה שיהיה אותו סטייל כאילו. ואתה מגיע לצבא, אז אתה רואה כאילו שפתאום לא כולם אותו הראש שלך וכולם לא הסגנון שלך, זה מה שקרה לי לפחות בהתחלה. אתה פשוט צריך להתאים את עצמך לחברה. לא כמו שתמיד חשבתי, כאילו החברה תתאים את עצמה אלי כאילו, כמו שענת אמרה...

אתם הבנתם את זה, כוזין.

חוב של כבוד

„המבצר הנסתר", קולנוע לב, תל-אביב

בזמנו אמרו על סרטו של אקירה קורוסבה, „המבצר הנסתר" (סרט רענן בן שלושים, נוצר ב-1958), שמדובר בפרודיה על סרטי התלבושות היפניים, הידועים בכינוים „ג'ידיי גקי". אמרו שמדובר בעצם בסרט קליל, סרט שנוצר בקריצה, בידור, הרפתאות, סרט שבו מלגלג קורוסבה על אותו ז'אנר שהוא עצמו היה בין מעצביו הגדולים, ביחוד עם סרטו „שבעת הסמוראים" (1954), הנודע במדינות המערב. עד שהסרט הגיע אלינו באיחור כה רב, כבר אמרו שזהו סרט מינורי במכלול היצירה של הבמאי. למראה סרט מופת זה, מי יתן וירבו אצלנו עוד סרטים מינוריים שכאלה. לא פונקנו בעניין קורוסבה, וגם אם הוא הבמאי היפני המוכר ביותר כאן, הרי נותרו עדיין אין-ספור חללים שהגיע הזמן לכפר על העוול שבקיומם, הן בהקרנות מסחריות, ואולי כבוא היום גם ברטרוספקטיבה מקיפה בסינמטקים. ומדובר לא רק בסרטים היסטוריים, שיש בהם את מידת האקזוטיקה שאולי קוסמת למפיצי הסרטים, אלא גם באותם סרטים ראליסטיים של הבמאי (שמתוכם התגלגל לכאן רק „איקירו" כמדומני), יצירות מופת כמו „כלב עזוב" או „גבוה ונמוך" (1963).

מדובר בסרט הרפתקאות ברוח קומית, המרבה בתפניות עלילתיות, שלעתים אינן כל-כך מוסברות, אבל אצל קורוסבה הוא מכיל הרבה יותר. העלילה ממוקמת במלחמת האזרחים ביפן של המאה ה-16. ארבעת הגיבורים הם נציגי הפרולטריון — האיכרים, טאהיי (מינורו צ'יאקי) ומאטאקישי (קאמאטארי פוג'יווארה) — ונציגי האצולה — הנסיכה יוקיהימה (מיסה אוהארה, נסיכה בעלת נוכחות בוטה ותקיפה, לבושה בשורטס נועזים: מספרים שקורוסבה בחר בשחקנית מבין 4000 מועמדות), והמצביא, גנרל מקאבה (טושירו מיפונה).

טושירו מיפונה כגנרל מקאבה, נציג האצולה

בשני איכריו בוחר הבמאי לפתוח את סרטו. הם נודדים באיזור צחיח מוכה קרבות. בעיניים משתאות הם מתבוננים בחבורת סמוראים רכובה על סוסים המגיחה מהאופק וקוטלת תוך מרדף חייל נרדף. מהאיכרים הם מתעלמים, מניחים אותם לנפשם, לא כדאי לבזבז עליהם מאמץ. באיכרים בוחר קורוסבה גם כדי להוביל את העלילה. הצמד המגוחך רב כל העת, מעין לורל והארדי נוסח יפן. על-פי קורוסבה הללו הם מלח הארמה, אלה שישרדו בתום הקרבות שמנהלים ביניהם בני המעמד הגבוה, ממש כמו המסר שהעביר ב„שבעת הסמוראים". יחסו המזלזל כביכול של קורוסבה לעובדי האדמה, כפי שבא לידי ביטוי גם בסרטים כמו „יוג'ימבו" או „סנג'ורו", עורר ביפן זעם כלפי גישת הבמאי. האיכרים הם דמויות עממיות, טפשים, רמאים, חמרנים, ויחד עם זאת הם ניחנים באותה ערמומיות וחכמת חיים שתסייע להם להיוותר בחיים. טפשותם מביאה אותם למחנה מאסר, שם מעבידים אותם בפרך. במהלך מרד שפורץ בין העבדים הם נמלטים. בדרכם הם מגיעים לעמק חבוי, שבו הם מגלים מטילי זהב המוסתרים בתוך גיזרי עץ. זהב זה הוא בעצם אוצרה של הנסיכה. את תאוות הבצע של השניים מנצל הגנרל, שמחליט להיעזר בהם כדי להוביל למקום מבטחים את הנסיכה, שלה הוא נאמן באופן עיוור. הצוות, הכולל את האיכרים, הגנרל והנסיכה בתחפושת של נערה אילמת, יוצא להרפתקה רבת סיכונים באיזור השורץ צבא עוין.

הקומדיה של קורוסבה מתובלת בהבטים מקבריים ואכזריים. במקום אחד יקריב הגנרל את אחותו כדי להותיר את הנסיכה בחיים.

זה היה הסרט הראשון שבו השתמש קורוסבה במסך הסינמסקופ (ליתר דיוק, בשיטה שקרויה „טוהוסקופ", על שם החברה המפיקה „טוהו"). כאן, כמו בסרטים הבאים, הוא יוצר קומפוזיציות מלאות, בהשתמשו בממדים של התמונה הרחבה ובהניעו בתוכה את גיבוריו באופן וירטואוזי (עולה בזכרון גם „יוג'ימבו", עם מיפונה היושב בתווך ומביט בשתי החמולות היריבות המתקרבות משני צדי המסך). המסך הרחב משמש את קורוסבה לסצנות הדהירה המהירות, כשהרקע מטושטש, או להבלטת חזית התמונה עם דמויות ספורות, כשעיקר התנועה ברקע, כמו בראשית הסרט.

כל נושאי סרטי ההרפתקאות קובצו כאן (מה שיסביר גם את ההצלחה הגדולה שלה זכה הסרט בזמנו ביפן) — קרבות נאמנות וכבוד, נסיכה במצוקה, התחפשות, אוצר נסתר, נסיון לחמוק מהאויב. בתוך כל אלה משובצות סצנות מופתיות, כל אחת בפני עצמה: מרד העבדים על המוני ניצביו הזורמים, סצנת קרב החניתות (20 דקות תמימות) או סצנת פסטיבל האש המרשימה.

קוריוז מעניין המצטרף לסרט הוא העובדה שג'ורג' לוקאס ביסס את „מלחמת הכוכבים" על סרט זה. הוא נטל את הרעיון והדמויות והעבירן לגלקסיה הרחוקה שלו — גם אצלו מדובר במעין מלחמת אזרחים, נסיכה בצרה, מגינה האמיץ וגם שני חרובוטים כתחליף לאיכרים. עוד אומרים כי לוקאס רכש בזמנו את זכויות ההפצה של הסרט בארה"ב כדי שהקרנתו לא תחבל בסרטו. מאוחר יותר השיב לוקאס את החוב, כשיחד עם פרנסיס קופולה סייע לקורוסבה בהפקת „קאגמושה", כשזו נקלעה לקשיים תקציביים. כמובן שאין זו הפעם היחידה שקורוסבה שימש השראה לסרטים מערביים. ליאונה נטל את עלילת „יוג'ימבו" והפכה ל„בעבור חופן דולרים", „שבעת הסמוראים" היה למערבון „שבעת המופלאים", ואף „רשומון" זכה לגירסתו האמריקאית כ„משפט תקיפה" (פול ניומן כיכב, ומרטין ריט ביים). קורוסבה עצמו הודה בחובו למערבון וביחוד הביע הערצה לג'ון פורד.

עיר על בד

העיר חיפה — המוזיאון העירוני, בית האמנים, בית הגפן, חיפה

במוזיאון חיפה מוצגת תערוכת ענק בנושא העיר חיפה. במוזיאון העירוני עצמו מרוכזים הציורים והצילומים שנעשו על-ידי תלמידי שנה ב' של ביה"ס ויצ"ו חיפה, ואילו בבית האמנים הסמוך מרוכזות עבודות התיעוד על העיר על כל היבטיה. גם בבית הגפן מוצגת תערוכת ילדים המציירים את עירם, אולם שם לא הספקנו לבקר.

הפרויקט כשלעצמו גדול, רציני ומעורר עניין. אנחנו נתרכז כאן בפן המוזיאוני, כנושא הקונצפציה עשויה לעורר עניין רב: כיצד מצטיירת עיר לאורך השנים, כיצד היא משתנה על הבד על-פי תמורות הזמן, המשפיעות בהכרח על חזות העיר, וכיצד משתנה העיר המצוירת בעקבות השינויים הסגנוניים התקפים בכל תקופה ותקופה ועל-פי נקודת הראות האישית של כל יוצר.

הנושא, איפוא, מורכב ועשוי להעלות שאלות הן מתחום ההתפתחות הציורית בארץ והן מתחום ההתעניינות האובייקטיבית. הווה אומר, מה קרה לעיר מראשית המאה. גם העמדה החברתית והפוליטית, המתקיימת לאורך השנים, והשפעת הנסיבות הללו על מראה הציור, מעניינות. תערוכה שכזו, אם כן, חייבת להיבנות היטב על-פי רעיונות מוליכים. רעיונות עשויים לפי סדר כרונולוגי והבהרות נלוות, או לחילופין — תערוכה מובנית על-פי רעיונות ספציפיים (נוף, דמויות, היבטים פיגורטיביים ומופשטים וכו').

לצערנו, הדברים לא נעשו על-פי שלד רעיוני חזק, ועל כן העבודות המצוינות (ויש לאמר בצורה חד-משמעית שהבחירה עצמה טובה ואיכותית) תלויות כאילו באקראי, ויוצרות מעמסה חזותית גדולה העלולה לעייף את הצופה. אנו שוב חוזרים, במסגרת מדורנו, על חשיבותה של המוזיאולוגיה והאוצרות לשם קליטת תערוכה טובה והעשרת הצופה. העשרתו של זה היא חשובה מאוד. אין לרדת אל הצופה ברמה האמנותית, אלא להיפך, להעלותו על-ידי חינוכו. על כן הפן החינוכי הוא כה חשוב, אך דומה שהמוזיאונים בארץ לא מקדישים לכך משמעות.

כבר ציינו פעמים רבות שאולי כדאי שהאוצרים יעברו מספר קורסים במוזיאוני-חוץ כמו בנשיונל-גלרי בוושינגטון, או שלפחות ירבו לנסוע, לראות, לעכל ולממש.

התערוכה עצמה עשויה להתחיל בציורים הכה עדינים, המשלבים בתוכם מציאות חיצונית ומציאות אידיאלית, נוף ים-תיכוני ועשייה שמושתתת על חינוך אירופי מסורתי — ומדובר בהרמן שטרוק, א. ש. שור או מוריאל בנטוויץ'-מרשנבון (מספר ציורים מכשפים של האחרונה זכיתי לראות בביתה של הציירת רחל שביט, ומאוד כדאי שאחד המוזיאונים או אחת הגלריות יאספו את הציורים של אמנית לא נודעת זו וירכזום לתערוכה). שילוב של מזרח ומערב בצורה ארצישראלית כלבד — ניתן גם לראות בשנות העשרים והשלושים, כאשר האמנים בארץ רצו לצייר בצבעים בהירים התואמים לאווירת ארץ ישראל, ובעשייה הרוצה להעביר אולי את תחושת הראשוניות של הארץ, פשטותה ובסיסיותה.

ניתן מיד לראות את ההבדלים בין ציורים אלו לציוריהם של הקודמים, וזאת עקב ההתעלמות מהרישום המסורתי הטוב ומאפיונים אוריינטליסטיים שהביאו עמם האמנים כגון שטרוק מארצות מוצאם — איפיונים שכללו יסודות פנטסטיים, אקזוטיים, מעוגנים באווירה מסוימת. לעומתם, א. אבני, מוקדי, מנחם שמי ויונה צליוק זונחים את האמביוולנטיות (ציורי אווירה) ורוצים להתבסס על העין הרואה מתוך רעננות ואינסטינקטיביות. ובכל זאת, רשמי הזרמים באירופה מגיעים לתודעה, ועל כן יש לפעמים השפעות סזאניות, אימפרסיוניסטיות או קוביסטיות, החודרות את תוך העבודות. עם זאת, מה שכל-כך יהודי לתקופה זו הוא עיבוד הסימפטומים הציוריים מאירופה ופיתוחם דרך הפישוט. הפן הצורני אצל הצרפתים הושאל ועבר מכבש של פישוט, שבסופו של דבר תרם לתכנים החדשים, תכנים שתפקידם להעביר מסרים של טריות וחיים חדשים.

ניתן להמחיש את הדברים הללו אצל אמנים אחרים. כמו יוסף קוסונוגי, אשר מצייר את הבית במושבה הגרמנית בשמן על בד או מצייר נוף באקווארלים, כאשר השפעת הציור הצרפתי ברורה בחזות החיצונית של הצבע אך האפקט הסופי שונה בגין היסודות הקסומים, האגדיים ותחושת האמפטיה החזקה.

אמפטיה והתלהבות היא מנת חלקן של שנים נהדרות אלה, וכך ניתן להשתתף בתחושת האידיאליזציה של דמויות ערביות, המשויכות ללא כל היסוס לתוך מסגרת נופן, והדברים מודגשים תודות לחמריות הזהה, המציירת הן את הדמויות והן את הרקע הנופי ממנו צמחו.

את החדש שבארץ לא הביעו האמנים אך ורק באמצעות סינטזה של זרמים אירופיים ועשייה פשוטה, אלא הרבה פעמים אף בפשטות קווית הטומנת בחובה מיומנות רישומית וקלות עשייה מצוינת כמו העבודה בצבעי מים על נייר של נחום גוטמן (יש גיחוך רב בנטיה הקיימת אף היום — לבטל אמן ענק זה. דווקא בציורי המים שלו וברישומים ניתן לראות את הדברים ביתר בהירות — יש בו תימצות קווי של רשמים חיצוניים וקלות של העברת תמצית החוויות, כמו גם קומפוזיציה המובנית בצורה סכמטית ומושתתת על רציונליזציה. גוטמן מתאים לכל — לכל אוהבי הצבע והסיפוריות הקלה שעל השטח, ולכל אוהבי אסתטיקת הקו והכתם ויכולת סטרוקטורלית טובה).

נטיות לעבר התפתחות עתידית משתקפות כבר בעבודה המוקדמת של מאירוביץ (של קריית). מעין חזון אופקים חדשים המתחיל לבעבע בתוך יצירתם.

מקום נוסף הוקדש כמובן לאמנות הסוציאליסטית ששמה לה כיעד ביקורת על החברה — גרשון קניספל, משה בת ונפתלי בזם, המציגים ריאליזם פוליטי עם שימוש בשפה סימלית של כהות כנגד בהירות ופרופורציות גדולות כדי להעצים את האפקט.

יש גם אולם תצוגה טוב מהיבט האוסף על-פי חוט מחשבה מיוחד — זהו האולם שמאכלס את הציורים הדנים אולי בהיבט המיתי יותר — אבשלום עקשורי, אברהם אופק, אנשל גבאי, ישראל רבינוביץ, פנינה מגיל וצלילה מלניק.

באולם למטה — צילומים בהדרכת אברהם אילת. כבר ציינו לטובה בעבר את העבודה שעושה ביה"ס ויצ"ו חיפה בתחום הצילום. גם הפעם ניכרים הדברים. אילת מפתח בראש וראשונה רגישות, יכולת של הסתכלות, יכולת של מציאת השונה והמשונה, היפה והאמנותי של חיי היומיום, הנמצא בכל פריט. על-ידי העשרת הרגישות והעשרת העין, על מנת שתסתכל ותראה במלוא מובן המלה, חורש אילת את אדמת הפוטנציאל האמנותי של תלמידיו, ואכן התוצאות מבטיחות ומלבבות מאוד — הגישה של כל אחד היא ייחודית. יש מגוון פלורליסטי הנרקם הן מהיבט התכנים והן מההיבט הטכני, ובכל זאת המכנה המשותף המתקיים הוא הרגישות והייחודיות. עבודה ברוכה.

כדאי גם לגשת לבית האמנים על מנת לנשום את ההיסטוריה של העיר באמצעות תיעוד מקיף של כל היבטיה הפיזיים והרוחניים (סוגי נוף, שכונות, חינוך, הווי, דת). □

משה בת, ריאליזם פוליטי ושימוש בשפה סמלית

עורכת: יעל לוטן   עורך משנה: אילן שיינפלד

אחיעמו דוד המלך, פסל ברונזה מגן הפסלים בתפן, בעיר ורדים בגליל

האדם, התבנית, נוף המולדת

יעקב סימן-טוב

רות אלמוג: שורשי אויר, הספריה, הוצאת כתר, 1987

ההבחנה המטושטשת-כלשהו שמבחינה קבוצת סופרים ישראלים בין „ספרות עברית" לבין „ספרות ילידית", מוצאת המחשה מובהקת בספר שלפנינו. גם בלי לתמוך באבחנה זו, הנערכת טיפולוגיה משכנעת, אתה חש בין שורות ספר מיוחד-כמינו. זה זהות מלאה בין עולם הגיבורה, מירה גוטמן, ושורשיה המשפחתיים, לבין תבנית נוף מולדתה.

אינך יכול להשתחרר מרושם זה, לא רק בגלל שפעת תיאורי הנוף והצמחיה, המעמידים חטיבה אסתטית בפני עצמה ומאצילים לספר ולגיבורות הספר — וכן גם לשאר הנפשות — הלך-רוח מיוחד ועומק, אלא גם משום העובדה שכל אימת שמירה גוטמן נמצאת בחוץ לארץ — וליתר דיוק, רובו של החלק השני של הספר — יוצאים תיאורי הטבע קלושים, דלים, כאילו יד אחרת כתבה אותם ולא מחברת הספר הראשון, המתאר את ילדותה והתבגרותה של מירה גוטמן.

ראוי לשים לב שאחד הקונפליקטים העמוקים של מירה עם אמה הוא סלידתה של מירה מאופן התבטאותה של אמה על יפי הטבע וחילופי העונות — במילים גבוהות, פיוטיות, במין פאתוס תיאטרלי מרומם. ככל שהפנימה מירה את דמות האם בתוכה וככל שנלחמה לימים להשתחרר מדמות זו, תמיד-תמיד עמד נוף הארץ בתבנית נפשה של מירה בלא מיצועה ותיווכה של האם. אדרבא, מסעותיה הספרותיים בעקבות אמה, לחיפוש המחוז המטורפת והמסוכסכת שבתכונות המולדות בצאצאיו של אלחנן יהוסף לבדובי ולהבנתה, ועל ידי כך להשתחרר מדמות האם שנטמעה בתוכה, מסעות אלה רצופים בתיאורי נוף הארץ מימי העלייה הראשונה, בצחיחותו, בראשוניותו, בחשיפותו ואכזריותו, תיאורים אלה הם מן היפים והעומדים בפני עצמם ואינם מתוארים מאופן ותבונותו של איזושהו גיבור מגיבורי הספר. לאמור, גילוי נוף הארץ הופך לחלק בלתי-נפרד של מסעות הנפש של מירה גוטמן למימוש עצמאותה הנשית ולהשתחררות מדמות האם.

תיאורי הנוף של רות אלמוג הם מן החזקים והמפעמים שקראתי בספרות הישראלית, דווקא משום שהם קרובים כל כך לעולמם של הגיבורים וכמו משלימים את הימצאות האדם בתוכם ומגלמים את רב-צדדיותו. ולא כאן המקום לפרט בעניין זה.

החלק הראשון של הספר, „השיגעון הוא חוכמת היחיד", מורכב מעשרים-וארבעה פרקים, המשלבים לסירוגין פרק על גיבורת הסיפור החיה בהווה ופרק על סב-אמה של מירה, אלחנן יהוסף לבדובי, שהשאיר אחריו קונטרס מצהיב ושכוח הקרוי „חסר לאלחנן" ובו הוא עוסק בשאלה, „כיצד איפוא נכונן חיינו כאן בארץ?" וקובע: „ואם אל החרב פנינו, לא נמצא מנוח מפני הדם. על כן אמרתי, צדק צדק נרדוף תמיד. שימו אל ליבכם הדבר הנכבד הזה. אני עבדכם הזורתיכם."

ויושם נא לב ליכולת הלשונית של הסופרת לחקות את סגנונם ולהט נפשם של בני העלייה הראשונה.

שורשים — או קשר רופף

על רקע הוויית נוף הארץ, שמירה גוטמן חווה, ועל רקע הקונפליקט עם האם הכרוך בכך, בתוך תהליך התבגרותה והניכתה והפנמת תבנית נוף מולדתה באישיותה, נחשפת והולכת לפנינו אט-אט דמותו המוזרה של אלחנן לבדובי זה, ונחשפים שורשי נפשה של מירה גוטמן, נינתו, והנה מוזר — דרך חשיפת שורשיה הנפשיים של מירה וגילוי עולמו הוויטאלי והמיוחד של לבדובי, הולך ונרקם לפנינו אחד הרומנים הפוליטיים המובהקים ביותר שנכתבו בארץ. בעצם שמו של הספר מסתמלת האמביוולנטיות של זיקה לארץ — שורשים, או שמא קשר רופף וזמני. דווקא משום ש„השיגעון הוא חוכמת היחיד" יכול לבדובי להציב במלוא האימה והפיכחון את שאלות היסוד הקשות ביותר שהציבה הגירת היהודים לארץ ישראל עוד בתקופת העלייה הראשונה, שלבדובי נמנה עם אנשיה. ולא זו בלבד: הוא, לבדובי, מעמיד „על קצה הסיכה" את שאלת השאלות לגבי עצם אפשרותנו לקיים בארץ חיים מוסריים כלפי שכנינו. מעטות הדמויות בספרות הישראלית שהותירו בי רושם כה עמוק כדמותו של לבדובי זה. למקרא סיפור חייו, אהבותיו, שגעונו וסירוסו בידי עצמו, דומה היה עלי שנתנסה בלשון עברית מודרנית, עכשווית, סיפור מן המאה ה-19, על דמות מיוסרת ומוזרה, מין נזיר הנקרע בין חטא לתשוקה ותשובה, כדוגמת הנובלות של פלובר וטולסטוי.

בלבדובי שוכנים בכפיפה אחת שלושה יסודות סותרים הנוגדים: נזירות, ארוטיקה ותנאטוס (יצר המוות). כל חייו בארץ ובלבנון — שם היה מורה לבנו של הקונסול הרוסי והתנה אהבים עם אשת הקונסול — היו מאבק מר ובלתי פוסק בין שלושה היסודות הללו. מירה גוטמן, נינתו — שכל חייה הם תהליך של „סגירת-חשבון" עם הוריה, של השתחררות מדמות אמה שנטמעה בה ביחסי משיכה-דחייה, של דרך למצוא סיום כלשהו עם האב, שנטש אותה ואת אמה — מתרוצצים בה בכל אשר תלך שלושה היסודות הללו. תוך השלת קליפותיהן של עכבות ונטיות ותגוזרות מגברים, היא מגלה את נשיותה באמצעות ז'ק, מאהבה המבוגר, וכמעט מקפחת את חייה בהפגנה שנקלעה אליה בתפקידה כעיתונאית. מותו של יאן ידידה הצ'כי, במהלך הפגנה בפראג באביב הצ'כי של 1968, כמו משלים יסוד זה של תנאטוס המושקע בה. וכמו לבדובי, שצלל למעמקי שאלות היסוד של קיום היהודים בארץ ישראל, שוקעת מירה במצולות מהפכת הנוער והשמאל החדש של אירופה ב-1968.

הסיפור חוזר אל גרעינו

בדברי דלעיל, שענייננם אופן גילוי הנוף ויחסה של מירה גוטמן אל שורשיה המשפחתיים ונטיותיה בענייני הכלל (גם מאביה נטלה תכונה זו), אני עלול להחטיא את העיקר, והוא מלאכת הסיפור, יכולתה של רות אלמוג לתאר בני אדם, לברוא מצבים אנושיים ותנופות, להמחיש חיים ודרמים במושבה ארצישראלית, ולהעביר לנו את תחושת הזמן שבו הדברים מתרחשים. ומעל לכל, תבונתה במימוש הלשוני הבהיר והקולח של כל אלה.

במבנה השלם של הספר נוצרת מין תנועה מעגלית. דומה סיפורה של רות אלמוג לאבן המוטלת למרכז בריכה ויוצרת מעגלים מעגלים ההולכים ומתפשטים עד מלוא קוטר הבריכה ואחר כך חוזרים ומצטמצמים עד לנקודת המרכז במקום שבו נפלה האבן. או, במלים אחרות, הסיפור חוזר אל גרעינו. לפיכך, דבר שקראת עליו בהרחבה בשלב מוקדם בסיפור תמצא אותו הולך ומצטמצם עד לגרעין התחלתו. במקום ובזמן — ולהיפך.

להלן שני קטעים הכוללים מספר יסודות אופייניים בכתיבתה של רות אלמוג — הנוף, זיקת האדם אליו, סיטואציה ומשמעות מטאפיסית המואצלת עליו, תחושת הזמן. הקטע הראשון המובא כאן הוא מסיום החלק הראשון של הספר, המתאר את פרידתה של מירה מן המושבה ומעולם ילדותה, ערב נסיעתה ללמוד רפואה ברומא. (תבנית זו לא תתממש בשל נטיותיה הפוליטיות של מירה. היא תבחר לעסוק בעיתונות).

„פסעתי במורד שדרות הפיקוסים. עלים שנשרו בלילה פקקו בפסיעותי ושורשי האויר היו מתנודדים מעלי כנאדות ריקים, כמחלפות שיער ללא פנים — יכולתי לראות את עצמי כגיבורה של סרט הוליבודי מתוק ועצוב: נערה תמירה, לבושה בשמלת קיץ קלילה ופרחונית, נועלת סנדלים גבוהי עקב, שערה הצהוב קלוע לצמה כרוכה סביב ראשה כמו כתר..." „כשיצאתי בליל-אמש מבית אלכסנדרוני..." פוסעת במשעול האפל והלח, דורסת את העשב הקצר, ומשני עברי קדסים שבורים שיחי גזר-הבר הגבוהים שיבשו ברוחות החמות ומתוך מסולת קריסתם הזדקרו אלה שהחזיקו מעמד ועדיין זקופים היו, נושאים את הסוככים הלבנים, שביום חיפושיות שחורות מאכיקות את שחלותיהם, ועכשיו שכבר שקע היום התקפלו כלפי פנים ונסגרו ובאור הבהיר של הירח נראו כמירות סגלגלים, כשפסעתי שם, זיקית חורה נמלטה בין רגלי, רוח מאווחה בקוצים היבשים וכל מה שמסביב רווי אותה דומיה שהרחשים לא נפרדים ממנה, הדומיה המבושמת, הזורדת כל, האינגנבולית שאינה נחסמת אף לא בגבעות הרחוקות, או בים, הדומיה הזורמת עם אור הירח הנוסע ומתרחק, כשפסעתי שם... לא יכולתי שלא להגות באלחנן יהוסף לבדובי, אבי-סבתי, המטורף המשוגע, הנודד — אין מנוח לנפשי לעולם, ולשאול את עצמי אם ילך אתי בדרכי זו שבעתיד, זו שאין לי כל מושג על הכיוון או התכלית שלה, כדרך שהלך אתי עד הנה מיום שהחלה אמי לספר בו לראשונה."

מבט עיניה של מירה מן הצמחים ורחשיהם אל תנועת הירח מתמזג באחת באסוציאציה של נדודי הזקן לבדובי. אחר-כך מגיעה מירה לכיכר המושבה ליד הקיוסק של אלכסנדרוני, איש הכם וסגוף, החוקר את ההיסטוריה והפלורה של הארץ, ולימים תעזור לידו מירה במפעלו האנציקלופדי. מבעד לשמשה המאובקת של האוטובוס הנוסע תבחין מירה בדמותו של אלכסנדרוני נותן סירופ בכוס סודה, ולבה נכמר בה בהיפרדה מעולם ילדותה מלא הצער והמכאובים.

אור השמש המרושע

הקטע שלהלן בונה את דמותו של לבדובי דרך מראהו החיצוני ודרך הנוף מוכה השרב: „אותו יום היתה השמש כמו קשת של אש והיא ירתה בירושלים חיצים בוערים בלי הפוגה. חיצי האש ניתכו גם על שיירת עולי-הרגל שעשתה את דרכה במעלה הגבעה באכה שער יפו גם על המצורעים לובשי הסמרטוטים השרועים בצל הרל שאצל החומות... גם על תלמידי הישיבות שחורי-הגלימות מן הכותל, גם על הרועים שבאו אל העיר למכור חלב וגם על לבדובי שנמלט ממחשבותיו לשוטט בצל החומות, והחום כמעט בילע את דעתו. ואולי לא היה זה החום כי אם האור הלבן הנורא שצרב את מוחו, ובכל מקום שאליו הפנה את מבטו היה האור רודף אותו, חוזר אליו מאבני החומה ומאבני הדרך ומעלי שיחים דלים שצמחו פה ושם ומן הסלעים הורועים בהרים השוממים. אור מרושע ואכזר היה חורך את עיניו, את שמורותיו הלבקניות, את בתי נפשו ואת רעיונות לבו. ובכל מקום שאליו הביט שם היתה תקועה השמש בוערת כלהבת כחולה לבנה. והנה ראה מרחוק את תהלוכת עולי הרגל שהיתה משתרכת במעלה הגבעה אל בית הכנסת האורתודוקסי הרוסי... לבדובי, גבוה וכחוש, ניצב בצד הדרך והיה מתבונן במראה בעיניו התכולות שבתוכן דק אישון זעיר כחור סיכה. זקנו האדום ירד פרע על חזהו ופניו היו נעות בלי הרף, ולעיתים היה מעביר את ידו על עיניו כמי שמבקש לגרש איזה זבוב מציק או מחשבה טורדת."

עלילת החלק הראשון שרויה בתוך תחושת בדידותן של מירה גוטמן ואמה, היפה, התשנית, הנתקפת מפקידה לפקידה בהתפרצויות טירוף ונסיונות התאבדות. האם ובתה מוקפות בריקנות הבית הגדול העומד באפלולית הברושים והצמחייה העבותה, ומשמש בחודשי הקיץ בית-הארחה. אל תוך בדידותן פולש וולף, „הצועני", גבר יפה-תואר עולה חדש מפולין, עילג לשון, איש פשוט, סתם „זכר" כהגדרתו של אלכסנדרוני, ובסופו של דבר נושא את האם לאשה.

„הזולת הוא הגיהנום," אומר אחד מגיבוריו של סרטר, וקל וחומר הדבר במושבה ארצישראלית קטנה וגדולה בתוך עולמה. הרבה מאור מחיי הנפש של מירה גוטמן מוצג לנו מסביב לעניין נישואי אמה, ובעיקר התרסה של ילדה בודדה אל מול עוינות הציבור. אותה והמחשות החזקות של מצב זה ניתנת לנו בתיאור ריאליסטי מפורט של האווירה בחנות המכולת של אפרים ימפולסקי, שעה שמירה באה להזמין את הקרואים לחתונת אמה.

תחילה תיאור הצפיפות בחנות, הריח המעיק של דגים מלוחים, נרגנות הממתינים, ותנועותיו האיטיות של אפרים ימפולסקי היכולות להוציא אדם מדעתו, וכאילו הוא רוחש איזה בוז עמוק לכל הסובבים אותו. ובכל פעולותיו האיטיות — חיפוש הדג השמן בחבית, הרמתו, בחינתו בתוך נייר עיתון ובעוד גליון — הוא מרותק ושותק, כמו לא נותן לאיש לקרב אליו.

„לבסוף אזרתי עוז וצעקתי, כשבלבי אני אומרת לעצמי שאני מצפצפת על כולם צפצוף ארוך. ‚אפרים' צעקתי, ‚תשמע, אמא מתחתנת ביום שלישי והיא מזמינה אותך ואת צפורה ואת הבת בשעה חמש אחר הצהריים אצלנו בחדר.' מרוב מבוכה שכחתי את שם הבת.

„בחנות נשתרר לרגע שקט ואחר-כך התחיל לבעבע הגיהנום: ‚או מזה רוחמקה מתחתנת טוף-טוף עם הציגרינער' אמרה אחת האיכרות. ‚יופי, יופי, עכשיו יהיה לנו פה עוד זר אחד. האחד מושך את השני ועוד מעט יהיו לנו כאן יותר זרים מוותיקים. עוד מעט כבר לא נכיר בכלל את המקום שלנו', אמר אחד האיכרים. ‚מי יודע מיהו בכלל?' אמרה אישה אחרת, ‚אולי הוא פושע. הפליטים האלה כולם גנבים'." וכך נמשך והולך הגיהנום האנושי אל מול הילדה המתריסה.

גוף שלישי, בחו"ל

חלקו השני של הספר, הקרוי „אנטומיה של חירות", מתרחש רובו באירופה והוא שונה מן החלק הראשון תכלית השינוי. מבחינת אופי היחסים בין הנפשות והלך-רוחם הרי לפנינו רומן אקסיסטנציאליסטי. כאן מירה היא כבר אישה עצמאית, הבוחרת לעסוק בעיתונאות וזונחת את לימודי הרפואה. בעצם הימצאותה במוקדי ההתרחשויות הסוערות של „מהפכת הנוער" היא מממשת את בחירתה המוסרית לתרום למען מהפכה זו. בתהליכי הבחירה שלה בכל פעולה ופעולה, ביחסיה ובשיחותיה עם הקרובים לה, היא כמו מנסה להשתחרר מדמות האם ומתחושת את חסות האב שנטש אותה בילדותה. ז'ק, ברילובסקי, המלומד התמהוני, מעניק לה למירה גרעין של חופש ופראות, מחלץ אותה מתנכה אל אפשרויות חושיות, ובין השאר גם אפשרות של בחירה לחזור הביתה. באמצעות ז'ק היא מצליחה לבטא באוזני אלכסנדרוני את כל הכרת התודה העמוקה אליו, על יחסו החם אליה בילדותה ועל שכל מה שלמדה, ממנו למדה. יש במהלך סיפור החלק השני עניין סמוי שראוי לעמוד עליו: כל זמן שההתרחשויות הן בחוץ-לארץ, הסיפור כתוב בגוף שלישי, ואילו מרגע שמירה מגיעה לארץ יחד עם פרופסור ברילובסקי כדי להינשא בבית אמה, חלה תפנית נפשית והסיפור חוזר ומתייצב על רגליו ומסופר בגוף ראשון, חוויה בדומה לזו של יהודי ירושלמי החוזר ביום קיץ משפלת החוף לירושלים, וסמוך לגוה אילן מקביל את פניו משב-רוח רענן של ירושלים, והעולם נעשה קל והאוויר נעשה צלול. התפנית איננה רק בסיפור אלא גם בנפשות. מה פשר רצונו של ז'ק ברילובסקי להישאר במושבה ולנהוג שהרי כל כולו נדודים ותנועה והטור-מנות? כתם עייפות של גבר מזדקן, או שמא שיבה תת-מודעת הכוהנת? היש לכך קשר עם העובדה שאלחנן יהוסף לבדובי עיבד את

(סוף בעמ' 18)

ככה זה התחיל

ישראל שמיר

„לידתה של בעיית הפליטים הפלסטינאים 1949-1947",* מאת ההיסטוריון הישראלי והכתב הדיפלומטי של „ג'רוזלם פוסט", ד"ר בני מוריס, (קמברידג' אוניברסיטי פרס, 1988), הוא מן הסתם התיאור המפורט ביותר עד כה של ה„נכבה" — האסון הפלסטיני — שנתפרסם עד כה בלשון אירופית. בני מוריס אינו מסתפק בדיבורים כלליים, אלא מטפל בכל כפר וכפר מתוך 370 הכפרים הפלסטיניים אשר היו ואינם וכמה שקרה לתושביו בשנים הגורליות 1949-1947. מבחינה מסויימת, זהו „דרך א'" של ההיסטוריה הישראלית, לעומת „דרך ב'", שהוא „הישראלים הראשונים" מאת תום שגב. עקירת הפלסטינים ממולדתם, מתוארת באובייקטיביות מדעית, ביבושת, בלי מלים בוטות, אך גם בלי כחל ושרק.

דוד וגולית

המיתוס הראשון הנהרס בספר, הוא המיתוס של „מעטים מול רבים", של הישוב הקטן והחלש הנלחם מול אויב גדול ונורא. „הישוב (לקראת תש"ח) היה מבחינה צבאית ואדמיניסטרטיבית חזק פי עשרה מן הערבים הפלסטינים... הכפרים (הערביים) היו בעלי מנטליות הגנתית. תפיסת המתקפה, הדורשת נשק, תחמושת, אירגון ופיקוד, היתה זרה לפלאחין" (עמ' 10). בני מוריס מתאר חברה פלסטינית שלא היה לה שום סיכוי לעמוד בהתנגשות עם הישוב, ואשר גם לא ששה לעימות. לפלסטינים לא היתה תעשיית נשק, וכמעט שלא היתה לה תחמושת. כפר גדול כמו אל-חלסה (אשר על הריסותיו הוקמה קריית שמונה), בן אלפיים תושבים, מנה 40 אנשי משמר (מיליציה מקומית), ולכל אחד כ-60 כדורים (עמ' 21), לעומתם מפעלי ההגנה ייצרו בין אוקטובר 1947 ליולי 1948 כשלושה מיליון כדורים, מאה חמישים אלף רימונים ושישה-עשר אלף תת-מקלעים. במאי 1947 היו בשורות ההגנה 35,000 איש, וביולי 1948 63,000 איש — יותר מאשר בכל צבאות ערב השכנות גם יחד (עמ' 22). עוצמתו הצבאית היחסית של הישוב היתה כזו, שלפלסטינים פשוט לא היה שום סיכוי.

רוח הטראנספר

מספרו של מוריס עולה ש„גנדי" צדק כאשר הכריז שלא הוא אלא אבות מפא"י הגו את רעיון הטראנספר. „אנחנו חייבים לגרש את הערבים ולתפוס את מקומותיהם," — כותב בן-גוריון לבנו עמוס עוד ב-1937 (עמ' 25. כל הציטוטים תורגמו בחזרה מאנגלית לעברית — י.ש). „אני בעד טראנספר חובה (שלא ברצון), ואיני רואה בו פגיעה במוסר" — כתב ב"ג במקום אחר (עמ' 27). גם מנחם אוסישקין, אליעזר קפלן ואחרים תמכו בעקירת הפלסטינים וכגרושם.

„שני אנשים עמדו מאחורי רעיון הטראנספר ואחר כך ביצעו אותו. האחד היה יוסף וייץ, מנהל מחלקת הקרקעות של קרן קיימת. ציטוטים מדבריו של וייץ מופיעים תמיד בספרים על האסון הפלסטיני (כולל ספרו של תום שגב), אך מוריס הוא הראשון המתמקד באישיותו ופועלו. בעבר הוצג בדרך כלל כפקיד ותו לא, או כנציג המייצג את הישוב והולך רוחו. ואולם יוסף וייץ עשה יותר מכל למען הפצתו ומימושו של רעיון הטראנספר. כבר ב-1940 כתב וייץ: „אין מקום בארץ לשני העמים... לא נשאיר אף כפר, אף שבט" (עמ' 27). ובני מוריס מוסיף: „וייץ לא היה, כפי שאהב לתאר, רק דוברם של הישובים היהודיים — הוא היה מבצע, מוביל רעיוני וקובע מדיניות." (עמ' 55). וייץ היה הראשון שהחל בביצוע של הגירוש. עוד בפברואר 1948, משלא עלה בידו לקבל את אישור ההגנה לגירוש הפלאחין האריסים, הוא השתמש בקשריו האישיים במקום כדי לגרש את האריסים מאדמות דלית אררוחה וסביבות יוקנעם. בתיהם נהרסו ושדותיהם הושמדו בידי אנשיו של וייץ. וייץ מצטייר לאורך כל התקופה כרוח-החיה של רעיון הטראנספר הכפוי.

ואולם מאחורי וייץ מאתר מוריס דמות אחרת, גדולה יותר אך נחבאת אל הכלים בכל הנוגע לגירוש הפלסטינים — בן גוריון עצמו. מוריס כותב: „לעיני כל התרחק ב"ג בעקביות מהריסת הכפרים ומכל קשר עם גירוש הערבים. הוא דאג למקומו בהיסטוריה ולתדמיתו שלו ושל מדינתו, ואף ביומניו ניסה להטעות את ההיסטוריונים של העתיד." (עמ' 165). בעזרת תעודות אחרות, וקודם כל של ארכיון מפ"ם והקיבוץ הארצי, מגלה מוריס את בן-גוריון כ„יד המכוונת" של הגירוש.

מי פתח במלחמה

מוריס הורס גם את אמונתנו בהתקפה הערבית על הישוב בעקבות החלטת החלוקה. הוא מראה שההסכמה של הישוב לחלוקה היתה פחות מתמימה. „ב"ג תמך בהקמת המדינה היהודית בחלק קטן של פלסטינה... על בסיס ההנחה ש„כאשר נצבור די כוח אחרי הקמת המדינה, אנו נבטל את החלוקה ונתפשט בכל א"י." (עמ' 24). ארבעה ימים בלבד אחרי החלטת החלוקה

חיילים ישראליים מגרשים תושבים ערביים (1948)

רמז ב"ג שיש לשנות את המאזן הדמוגראפי: „יש לנקוט בשיטה חדשה," קבע (עמ' 28). וכבר בדצמבר 1948 הגיבה ההגנה בתגובה מסיבית על כל התפרעות ערבית. לדעת הבריטים, „ההתפרעויות הספונטאניות והלא-מאורגנות של הערבים היו מסתיימות, אלמלא הסלימו היהודים את המצב ופנו לנשק חם." (עמ' 32). למרות הטענות של ראשי הישוב, שהמופתי והערבים מנהלים מלחמת התקפה, הם ידעו ש„הערבים אינם מוכנים למלחמה. המופתי רוצה „בעיות', אך לא בסדר גודל זה." יתר על כן, מוריס מצטט את פנייתו של המופתי לתושבי מסמיה: לשמור על השקט ולא להלחם ביהודים. „כל עוד איננו בטוחים בסיוע של מדינות ערב, יש להמנע ממלחמה עם היהודים." — קבע המופתי אל חוסייני. איזורים כפריים היו „כנועים ולא-לוחמים." (עמ' 35).

אך „מעשי התגמול של ההגנה בחודשים ינואר-מרץ 1948 היו מופרזים ודחפו יותר ויותר ערבים למעגל האלימות. רק פעולות תגמול מסיביות, עזות, כך חשבו בהגנה, יפחידו וישתיקו את הערבים. אך פעולות התגמול, שפגעו בחפים-מפשע כבאשמים, גרמו לכעס ולרוח נקמה." במהלך החודשים הבאים היו „תגובות ההגנה יותר ויותר חריפות." (עמ' 36).

בכל זאת נעשו נסיונות להגיע לשלום: ילדים מעין שמר ביקרו בבית-הספר של חירבת א-סרקס, וילדי חר' א-סרקס נסעו לגן שמואל; בעמק חפר היהודים והערבים ערכו „ועידת שלום", בירושלים נכרתו הסכמי שלום בין היהודים לבין הכפרים קסטל, מלחה, סובה, דיר יאסין. סוברין וסינדיאנה ביקשו „להיכנע להגנה", ותושבי חיריה (פעם היה כפר באתר המובלה התל-אביבית) ניסו להשלים עם שלטונות הישוב. אולם היו גורמים בישוב שהעדיפו מלחמה וגירוש. „נתקשה להוכיח שלא היינו התוקפנים" — כתבו פלמון ודנין מהמחלקה הערבית. (עמ' 40).

בחיפה וביפו ניסו מנהיגים מקומיים להגיע להסכם עם הישוב, אך נדחו: „(ראשי ההגנה) הרגישו שחיפה ויפו נתונות בידי הישוב ואפשר להוריד אותם על הברכיים. בן-גוריון וההגנה התנגדו לשביתת נשק עם יפו, כי ההגנה היתה בעמדת עליונות ולא התכוונה לתת ליפו לחיות בשלווה." (עמ' 47).

הגירושים הראשונים

מוריס קובע את מקום התחלת הגירוש בסביבות ירושלים. השיטות היו דומות ברוב המקומות: השכונה או הכפר הותקפו או הופחדו, עד שהאוכלוסיה ברחה. כך, למשל, בשיח' באדר פוצצה ההגנה ביתו של המוח'תר, כעבור יומיים פוצצו 20 בתים ולאוכלוסיה ניתנה פקודה להתפנות. כעבור שלושה ימים „בזזו היהודים את שיח' באדר." (עמ' 50) רוב התושבים נמלטו, ואלה שנותרו גורשו בכוח. כך היה גם בקיסריה: חלק ברח בתחילת פברואר; עם כיבוש הכפר ב-15 בפברואר ברחו גם האחרים או שקיבלו הוראה להתפנות. רק 20 תושבים התעכבו מעמד, והם גורשו ב-20 בפברואר על ידי כוח פלמ"ח, אשר גם הרס בתים (עמ' 54). באפריל החליטה ההגנה לגרש את הפלסטינים לאורך הצירים ת"א-חדרה, ג'נין-חיפה, ת"א-ירושלים. הכפריים לא יכלו להתנגד לכוח שהופעל נגדם.

מוריס דוחה את התיאור המקובל, לפיו עזבו הערבים את ישוביהם בעקבות „פקודת המנהיגים". לאמיתו של דבר, כבר לפני עשרים-וחמש שנה סרק ארסקין צ'ילדרס את הקלטות השידורים הערביים מן התקופה ולא מצא כל פניה כזאת. מוריס חוזר מספר פעמים על קביעתו: „לא מצאתי עדות כלשהי שמנהיגי מדינות ערב, או המופתי, הורו על יציאת הערבים או עודדו אותה. במשך עשרות שנים מנהיגים ערבים פלסטינים קראו להיצמד לאדמת פלסטינה ולהתנגד לגירוש." (עמ' 66) „אנשי הוועדה הלאומית שללו את הבריחה" (עמ' 59). הוא מביא דוגמאות רבות המוכיחות שסיפור „הפינוי לפי הפקודה הערבית" אינו אלא מיתוס נפוץ.

על פי מוריס, ההנהגה הפלסטינית אשמה במחדל שלא התריעה נגד הבריחה מתחילתה. בשלבים הראשונים, כאשר רק העשירים והמשכילים יצאו את האיזורים המסוכנים, בירכה ההנהגה החוסיינית על עזיבת הנשאשיבים ונמנעה מלמתוח ביקורת על החוסיינים היוצאים. באפריל '48 הבין המופתי שהפלסטינים הפסידו במלחמה, ושמנהיגי מדינות ערב אינם מעוניינים להילחם למענם. לפיכך, אפשר שקיווה שמימדי הבריחה ידרבנו את מנהיגי ערב לפעולה. כך או אחרת, „באפריל ההנהגה שתקה. רק מתחילת מאי החלה ההנהגה הערבית לפעול נגד הבריחה ודרשה מכולם לחזור לבתיהם." (עמ' 68). „אולם המדיניות הכלל-ערבית מתחילת מאי, להחזיר את הפליטים או לדרוש מן הפלסטינים לא לזוז, באה מאוחר מדי." (עמ' 70).

נפילת הערים

החל מאפריל 1948 החלה ההנהגה הציונית להפעיל את תוכנית „ד", לפיה „יש לכבוש ולתפוס לתמיד, ליישב או להחריב כפרים וערים ערביים... תושביהם יגורשו מהמדינה." (עמ' 63). ב-8 באפריל מחליטה ההגנה לגרש את הכפריים מן הצירים המרכזיים ולהשאיר רק את אבו-גוש, פרידיס וג'סר א-זרקא. בערים סירבה ההגנה לנהל מו"מ לשביתת נשק. כך היה בטבריה: „הם דרשו רק כניעה." באותם הימים נפוצו שמועות על טבח כפריים בחר' נסר א-דין, מעל טבריה. „סירוב ההגנה להגיע להסכם פחות מכניעה מוחלטת היה הגורם שבגללו הערבים הרגישו שאין להם ברירה אלא לעזוב."

גם בתאורו את כיבוש חיפה, מוריס אינו דבק בסיפור המפורסם על היהודים שביקשו את הערבים להישאר, והערבים שנשמעו להוראות מנהיגיהם וברחו. חיפה היתה אמנם המקום היחידי בו קרה משהו מעין זה, והתיאור מופיע בעשרות ספרים ישראלים. אך מוריס מספר סיפור שונה במקצת: היו יהודים טובים שביקשו מן הערבים להישאר, אך באותו זמן ממש הונחתו הפגזות על שכונות המגורים הערביות של חיפה. „אנשי ההגנה ירו בלי הרף על כל הערבים שנעו בחיפה העתיקה ובוואדי ניסנס", „הפגזות מרגמות בבוקר 22 באפריל גרמה ליציאה המונית." (עמ' 85). מרגמות ההגנה שיכנעו את הערבים יותר מאשר הפניות הנדיבות. „בחיפה אמרה ההנהגה האזרחית דבר אחד, וההגנה עשתה דבר שונה בתכלית." (עמ' 90). חיילי ההגנה „ירו בלי רחמים על נשים, ילדים וזקנים", כותב מקור אנגלי (עמ' 86). „הקצינים הזוטרים והחיילים של ההגנה חשבו שבריחת הערבים „טובה ליהודים' וניסו לעודד אותה." (עמ' 92).

כך קרה בהרבה מקומות — ההגנה הנחיתה אש מרגמות על הכפרים והערים ודחתה כל פנייה חוץ מכניעה ללא-תנאי. כך, למשל, תושבי בלאד אל-שייח' ביקשו תנאים וגם הסגירו נשק, אך ההגנה הנחיתה עליהם אש מרגמות ומקלעים, למרות שהכפר לא השיב באש. סופו של דבר, אנשי בלאד אל-שייח' נסו על נפשם.

ביפו, שהיתה אמורה להיות חלק מן המדינה הפלסטינית, תקף קודם האצ"ל. במשך שלושה ימים הפגיזו ללא הרף את שכונת עג'מי, ומפקד האצ"ל בשטח, עמיחי פגלין, הורה לפיקודיו „לגרום ליציאה המונית של האוכלוסיה האזרחית." (עמ' 96). בצפת, לעומת זאת, לא רק פגזי „דווידקה" גרמו לבריחת הערבים — „בפקודתו של משה קלמן, שני חיילים מן הגדוד השלישי של הפלמ"ח טבחו כ-70 שבויים ערביים, כולל 37 צעירים מכפר עין זיתון." (עמ' 102). ערביי צפת יכלו לראות את השמדת עין זיתון מרחוק. אלה שלא תפסו את הרמז ונשארו — גורשו. חיילי הפלמ"ח מצאו בצפת כמאה ערבים זקנים. הם הועלו על משאיות וגורשו ללבנון. 34 נוצרים שנותרו בצפת גורשו לחיפה לחסדי המנזרים. למרות מאמציו של שרת, שרצה לשפר יחסים עם הנוצרים, הם לא הוחזרו לצפת.

פרשת משמר העמק

„הקרב על מגדל העמק התחיל כמגננה יהודית והסתיים כמתקפה בהתאם לתוכנית „ד'." (עמ' 115). כאן לראשונה אישר ב"ג במפורש גירוש ערבים מאיזור שלם של פלסטינה. לפי מקורות בריטיים, תושבי הכפרים הסמוכים לא השתתפו בהתקפה של „צבא ההצלה", ואף לא אהדו את לוחמי קאוקג'י. מוריס מביא את גירסתו של ב"ג, לפיה אנשי משמר העמק דרשו ממנו „לגרש את הערבים מהסביבה ולשרוף את הכפרים." (עמ' 116). ב"ג ומפלגתו עשו מסיפור זה הון פוליטי בוויכוח עם מפ"ם. „ב"ג האשים את מנהיגי מפ"ם בצביעות: „הם ראו את המציאות האכזרית, ראו רק דרך אחת — לגרש את הכפריים ולשרוף את הכפרים. והם עשו זאת, והיו ראשונים שעשו זאת." (עמ' 116). האשמה הזאת הועלתה פעמים רבות גם בשנים שלאחר מכן. מוריס אינו פוסק בסוגיה הזאת — האם באמת היו אנשי משמר העמק בראש המחריבים באזורם. בוודאי קוראינו יוכלו לספק את המידע החסר.

באופן כללי, מפ"ם יוצאת לא רע בספרו של מוריס. ברוב המקרים התנגדו אנשי מפ"ם לגירוש, גם אם לא בעקביות. אך בפועל, דעת המפלגה השפיעה מעט מאד על הטראנספר. בכפר עקיר, דרומה מרחובות, היתה קבוצת אנשי שמאל ערביים שהיו קשורים עם מפ"ם. כאשר כוחות גבעתי גירשו את אחרוני התושבים של עקיר, התנגדה מפ"ם בקול רם — אך ללא תועלת. אנשי מפ"ם היו כותבים ל„על המשמר" אחרי שהשתתפו באחת מפעולות הגירוש. כך, למשל, אחרי הגירוש מכפר זרנוקה, הופיע בעיתון תיאור כיצד חייל קצר בצרור אחד זקן, זקנה וילד, אחר-כך הם (חיילי גבעתי) העמידו את הערבים בשמש למשך כל היום... ולבסוף גירשו את כולם בכיוון יבנה." (עמ' 127).

לא עזרה לאנשי זרנוקה אפילו תמיכתם בישוב הציוני: הכפריים המגורשים אמרו „שמשלחים אותם אל יריביהם האנטי-ציוניים, להם לא נתנו דריסת רגל בכפרם, אך זה לא עזר, והם נאלצו לעזוב בבכי ובזעקות. הפליטים ניסו לחזור למחרת והיו עדים לשוד וביזה שביצעו מתיישבים יהודים מהאזור. בתי זרנוקה נהרסו ביוני, ובאוגוסט קב' שילר ביקשה לעצמה את אדמות זרנוקה." (עמ' 174).

אנשי מפ"ם גילו את הפעילות החשאית-למחצה של וייץ, ואף התנגדו לטראנספר ולהריסת הכפרים. בימים הגורליים של יוני 1948, כאשר בפעם הראשונה והאחרונה עמד העניין על סדר יומה של המדינה הציונית, דרשה מפ"ם להתיר לפליטים לשוב לבתיהם. „בן גוריון דחה את דרישתם: „איני חושב שעלינו לעודד את שיבתם,' אמר בתגובתו להחלטת מפ"ם לתמוך בשיבת הפליטים שוחרי-השלום עם תום המלחמה. „עלינו למנוע את שיבתם בכל מחיר, גם אחרי המלחמה." (עמ' 141). מפ"ם לא הסכימה, ובאמצע יוני קבעה את מדיניותה כלפי הפלסטינים: המפלגה התנגדה לגירוש וטראנספר וקראה לערבים להישאר. לגבי הפליטים, מפ"ם קראה לממשלה „להצהיר שבבוא השלום הם יחזרו לחיי שלווה, כבוד ותועלת... רכוש השבים יושב להם." אך המפלגה לא עשתה דבר כדי לממש את כוונותיה — היא לא פרשה מהממשלה, לא התקוממה; היא קיבלה את דין התנועה הציונית. בן גוריון, וייץ ואחרים יכלו להמשיך במדיניותם תוך התעלמות ממפ"ם. כאשר באוגוסט 1948 החליט ב"ג לערוך „בדיקה מחדש", בישיבה שהיתה „אבן מיל בדרך לקביעה סופית של עמדת ישראל בנושא שיבת הפליטים," אנשי מפ"ם פשוט לא הוזמנו. (עמ' 148). שרי מפ"ם היו מעלים את הנושא בדיוני הממשלה; ציזלינג דיבר נגד השמדת הכפרים: „ב"ג היה מכחיש כל ידיעה על הנעשה והדורש „יותר עובדות". כאשר ציזלינג אמר לו שאינו מאמין שב"ג אינו יודע מי החריב כפרים מסויימים, השיב לו בן גוריון: „האם עלי לשלוח שומרים לכפרים שהוחרבו?" (עמ' 164).

אנשי שער העמקים התנגדו להריסת כפר וביידאת שעימו היו בידידות. הם הצליחו לעצור את הבולדוזרים לכמה חדשים, אך לא השיגו אישור מן השלטונות להחזיר את הפליטים. בלי הכפריים היתה הריסת הכפר בלתי נמנעת. כאשר ההשתלטות על האדמות הערביות נעשתה שיטתית, התנגד יעקב חזן לתפיסת אדמות פלאחים, אך לא להתיישבות על אדמות אפנדים. אך קיבוצי „השומר הצעיר" ו„אחדות העבודה" רצו באדמות ויהי מה: לכן טבעה מפ"ם את המושג „אדמות מיותרות" — היינו, אדמות אותן ניתן להפקיע מבלי לפגוע באפשרות השיבה. כך הוקמו 32 ישובים על האדמות הערביות באוגוסט 1948 — בתמיכת מפ"ם. „תיאורטית היתה מפ"ם מתייסרת, אך למעשה היתה שותפה פעילה בהתישבות על אדמות הערבים." (עמ' 186). התנגדות מפ"ם לשיכונים של עולים חדשים בבתי הכפריים שגורשו: נבעה, לדעת מוריס, לא רק מסיבות אידיאליסטיות, אלא גם

(סוף בעמ' 18)

* Benny Morris. "The Birth of Palestinian Refugee Problem 1947-1949" Cambridge University Press 1988.

הספר יופיע בשנה הבאה, בהוצאת „עם עובד".

לאה גולדברג כותבת לילדים

א.ב. יפה

לאה גולדברג: בואו עננים, שירים לילדים; איורים: אורה איתן; עריכה לאה זוכבן; הוצאת ספרית פועלים, 1982

לאה גולדברג: עלה של זהב; ציורים: אורה איתן; ליקטה וביארה: לאה זוכבן; הוצאת ספרית פועלים, 1988

בימי חייה פירסמה לאה גולדברג רק שני קבצים של שירים לילדים („צריף קטן" ו„מה עושות האיילות"), ובתוכם כינסה ממיטב יצירותיה בתחום זה. אך בעזבונה נמצאו עוד עשרות שירים לילדים, שהיו מפוזרים בדפי כתבי-עת לבני-הנעורים, בעיקר ב„דבר לילדים" וב„משמר לילדים". לאה חובב עשתה עבודה טובה כשנטלה על עצמה לרשום את כל פזורי-שיריה של לאה גולדברג, ואף החלה בכינוסם במסגרת מפעל כתבי המשוררת בהוצאת ספרית פועלים. היא הביאה לדפוס גם מאותם חרוזים-לעת-מצוא שלאה גולדברג חיברה תוך כדי עבודתה העיתונאית השוטפת („אורי כדורי", „החמור הקטן") וגם חטיבות-שירים מתוך ספריה הקודמים של המשוררת: „מור החמור", „מסיפורי מר קשקש", „רב דובוני בן דובים", „בארץ סין". אך תרומתה החשובה ביותר להכרת תחום זה של יצירת לאה גולדברג הם שני הספרים שבהם הובאו שירים שנותרו בתוך כרכי השבועונים ולא כונסו עדיין: בספר „בואו עננים" — השירים לגיל הרך, שנכתבו החל באמצע שנות השלושים ועד שנות החמישים, ובספר „עלה של זהב", השירים לילדים בוגרים, לבני-הנעורים ולתלמידי הכיתות הגבוהות של בתי-הספר, שנבחרו מתוך מלאי של יותר ממאה ושישים שירים. ראויה לשבח בחירתה הטובה והקפדנית של העורכת, מידת הכבוד שהיא נוהגת בעזבונה הספרותי של לאה גולדברג, שכן אינה מתירה לעצמה לשנות ולתקן אלא את ההכרחי והמתבקש-מאליו, וראויות לציון אף המביאה-לדפוס והמאיירת (מירה מאיר ואורה איתן) ששיוו צורה נאה מאד לספרים.

הקריאה בשירים עצמם גורמת הנאה אף לקורא הבוגר שהוא בעל זיקה ליצירתה של לאה גולדברג ואף מוכנות לו הפתעות. בקובץ „בואו עננים" מצויים בעיקר שירים „פרגמטיים", חרוזים שימושיים לפעוטות ולילדי-הגן, אך לא רק „שירי משחק ושעשוע" תמצא כאן, אלא גם „סטיות לירויות" שונות, בעיקר כשהמשוררת כותבת על נושאי נוף וחילופי העונות, כשהיא רושמת הסתכלויותיה בבעלי-חיים, אם מתוך הכרתה שאלה תופסים מקום חשוב בעולמו של הילד, ואם מתוך זיקתה המשועשעת אל עולמם של בעלי-החיים הדומים במובנים מסויימים לבני-אדם. הקוף התינוק בגן-החיות, חושב לו, שכשאנשים באים לשם ומתגרים בו, כי בני אדם אלה אינם מנומסים, אך בעצם „די נעים הוא הקהל,/ כי האנשים יפים — / כן כמעט... כמו קופיפו" (עמ' 15).

תופעות הטבע מתוארות תמיד ברגישות, בדייקנות, בראייה פיוטית. השיטה המקובלת ביותר על המשוררת היא האנשה: ברדת המטר „האדמה — נשמה לרווחה." האילנות נרדמים ערב ט"ו בשבט בשמחת-צפייה ליום חגם... ועל פני כל השירים מרחפת רוח ההומור הטוב. ויש שירים שבהם ההומור שלוב באין-שחר (נונסנס) ואף ביסוד החלום האבסורדי:

מַעֲשֶׂה בְּפִיל בֶּן פִּיל
שֶׁחָלַם חֲלוֹם מַבְהִיל:
כִּי תָּעָה בְּהַר הָהָר
וּבָלַע אוֹתוֹ עַכְבָּר.

הַאֻמְנָם, הֲיִתָּכֵן?
הָעַכְבָּר כָּל פֶּה מִסְכֵּן,
הָעַכְבָּר קָטָן וָדַק
וְהַפִּיל אֵינוֹ חַיְדַּק!

בְּבִטְנוֹ שֶׁל הָעַכְבָּר
הַמָּקוֹם לַפִּיל כֹּה צַר,
וּבִכְלָל אֵינוֹ רָגִיל
כֹּה לְהִצְטַמְצֵם הַפִּיל.

הוּא אֲפִלּוּ הִתְבַּיֵּשׁ:
אֵין מָקוֹם לְהִתְעַטֵּשׁ.
אַךְ מֵרֹגֶז הוּא זוֹרֵר
וּלְפֶתַע — הִתְעוֹרֵר!

בספר „עלה של זהב" נמצא יותר אלמנטים מיוחדים מובהקים. ואין פלא, שכן שירים אלה מכוונים לילדים גדולים יותר, והמשוררת יודעת כי פה היא יכולה להתיר לעצמה גם להביע את עצמה כצורה לירית צרופה. כאן מקיימת לאה גולדברג את אשר הגדירה ברשימתה „קונצרט של הסברה" כיעודה של שירה משובחת לילדים, „בה מספר המשורר על דברים פשוטים ביותר: לפעמים על יערות ושדות, לפעמים על שקיעת שמש ורוח ערב, לפעמים על הרהורי ליבו. אין בה, בשירה הזאת, סיפור-מעשה, אך יש בה משהו אחר, יש בה קולו של העולם הגדול, משתקף במלים ובצלילים, בקצב ובחרוז, ובהלוך-נפשו של המשורר."

משהו מהלוך-נפש אישי נמצא בשיר „טחנת-רוח", שבו מעלה המשוררת זכרון-ילדות:

הַגִּבְעָה בְּצַמְּרוֹת הַבְּרוֹשִׁים מְעֻטֶּרֶת,
בְּשָׁמַיִם כְּחֻלִּים עֲפִיפוֹן תַּכְלִילִי,
אֲנִי מִשּׁוּם-מָה הַיּוֹם נִזְכֶּרֶת
בַּחֲלוֹם הַמָּעוֹף, בְּיַלְדוּת שֶׁלִּי.

בֵּין זָהָב וְיָרֹק הַדְּרָכִים נָחוּ,
מֵי-הַנַּחַל הִבְהִיקוּ כְּאוֹר הַפְּלָדָה,
עַל גִּבְעָה מִתְנוֹסֶסֶת מוּל יַעַר וָאָחוּ
טַחֲנַת-רוּחַ עַתִּיקָה עֲמוּדָה.

וְאֶזְכֹּר עַד הַיּוֹם אֶת זִמְזוּם הָרֵחַיִם,
כְּשִׁירַת תּוּכִּיָּה, כְּזֶמֶר עָצוּב:
„לָמָּה, לָמָּה נִתְּנוּ לִי כְּנָפַיִם
לְלַמְּדֵנִי שֶׁלֹּא אוּכַל לָעוּף?"

רגעי האושר הטובים ביותר מוצא הילד בחיק הטבע, כשהכל רגוע סביבו, השמש זורחת, הפרפרים עפים, בריכת המים שקטה, הגינה עומדת בפריחתה — „וגם הילדה מחייכת" (עמ' 26). חילופי-העונות מתוארים גם בנימה פילוסופית, כגלגל מסתובב בהכרח, כזמן חולף ומתחלף מקמילה לפריחה, מקרה לחום, מחשכה לאורה — ומקור האופטימיות נובע מתוך ההכרה כי „כל שנה ושנה אדמה מתחדשת/ ומלבין החצב, ומזהיב ההדר" (עמ' 6). יסוד ההאנשה מקיף עולם-ומלואו: השמש שוכבת לישון, הגשם רוקד הורה, הרוח נודד ואינו נח: „היה לו „מצב-רוח"/ והוא שבר הכל" (עמ' 8). מוטיב הראי, המצוי בכמה משיריה הליריים של המשוררת, והוא בעצם יסוד חשוב בפואטיקה שלה, מסתנן גם לשיר-לילדים: „עץ ישיש צמרתו בשמיים,/ ילחש לציפור: „ראי,/ ענפיי וקינך במים/ משתקפים כמו בראי" (עמ' 14).

בשיר „אחרי הגשם" מיטשטש הגבול בין מציאות לדמיון, בין חיים-ריאליים לראייה-שירית (עמ' 10). לאה גולדברג משתמשת בצורות-שיר שונות, מנוסח הבלאדה („שיר הירח", עמ' 16) ועד הליריקה הצרופה. אין כאן כלום מיסוד ה„מלאכה", המצוי בשירים המכוונים לפעוטות. המשוררת פונה אל קוראיה הקטנים לא מתוך התנשאות, היא מדברת אליהם כשווה-אל-שווה, מתוך אמונה כי הם מסוגלים להבין הרבה מאד, אם רק נאמרים הדברים בפשטות, בכנות, ובתוך המגבלות המציאותיות המחייבות פישוט מסויים של הלשון והתכנים. והרי לדוגמה שיר שנוצר בטבעיות, שאינו עשוי בכוונה-תחילה למען הקורא-הילד, ולולא „ויתורים" מסויימים שוויתרה המשוררת כדי לעשותו קצת יותר פשוט, היה יכול להיכלל באחד מקבצי הליריקה שלה:

בֵּיתִי בָּאָבִיב

לְבָנָה הַתִּקְרָה בֵּין יֶרֶק עָלִים
עֵץ הָדָר רַעֲנָן נִצְמָד אֶל הַשַּׁעַר.
וְהוֹלְכִים הַדְּרָכִים וְיוֹרְדִים הַשְּׁבִילִים
אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁשָּׁכַח אֶת הַסַּעַר.

וְיוֹצְאִים מִבֵּיתִי אַחַי הַקְּטַנִּים
וְעוֹמְדִים מִשְׁתָּאִים פֶּתַח הַדֶּלֶת:
גַּלִּים מְפָרְשִׂים וּבָרוֹם עֲנָנִים
וּתְכֵלֶת נוֹגַעַת בִּתְכֵלֶת.

איור מאת אורה איתן לספרה של לאה גולדברג „בואו עננים"

דבלין על דבלין

רופא-העצבים דבלין על המשורר דבלין

המשורר הנושא את שמי מוכר לי, כרופא, רק ממרחק רב מאוד. אם לדבר בכנות, בעצם אינו מוכר לי כלל. במזרחה של ברלין יש לי פעילות בינונית, לא גדולה מדי, בקופת-חולים. אני רופא עצבים ועבודה זו מעסיקה אותי די הצורך במרוצת היום. נטיותי הספרותיות אינן חזקות, ספרים משעממים אותי וכאשר לספריו של האיש שאתה טוען שהוא נושא את שמי, הם ניקרו בדרכי בבתי מכרים, אלא שמה שראיתי בהם זר לי לחלוטין וגם משאיר אותי אדיש בהחלט. הארון הזה באמת עושה רושם של בעל דמיון גדול, אבל כל זה ממני והלאה. הכנסותי אינן מאפשרות לי לערוך מסעות לא להודו וגם לא לסין. כן אינני מסוגל כלל לבדוק ולבקר את דבריו. חוץ מזה, אני מעדיף לקרוא דברים כאלה במקור, כלומר בתיאורי-מסע מקוריים, שאגב אני אוהב מאוד. ובכלל, יש לי קשיים גם עם סגנונו של הארון הזה, כלומר של הסופר הנושא שם הזהה לשמי. בשבילי הוא פשוט כבד מדי. אסור לדרוש מאנשים הטרודים מעבודה קשה לפלס להם דרך חתחתים כזו מרצונם החופשי. בהקשר זה הרשה נא לי להעיר הערה כללית, בעלת צליל פוליטי או אתי במקצת. יותר משנהירים לי ספריו של הסופר הזה, נהירות לי התבטאויותיו האקראיות המופיעות בעיתון שלי, שכמובן אני קורא בו. עלי להודות — האיש מביך אותי, מבחינה פוליטית וגם בכלל. התבטאויות אלו בהחלט לא מגבירות את תיאבוני להכיר אותו מקרוב. לפעמים נדמה שהוא עומד בהחלט בשמאל, אפילו שמאל מאוד, שמאל בריבוע. לפעמים הוא אומר משפטים שייתכן שנאמרו בהיסח-הדעת, דבר שלא-יסולח אצל אדם בגילו. או שהוא מעמיד פנים כאילו הוא עומד מעל המפלגות, ומצטחק ביהירות של משורר. בקיצור, אתה, אדוני העורך, שאלת אותי לדעתי על הסופר הזה, על האיש עם הוורדי הארום. הדמיון המקרי בשמות הוא שגרם לך לעשות זאת. אני כשלעצמי לעולם לא הייתי מתעניין בו, כשם שאינני מתעניין בשאר הסופרים הצעירים. אחזור על כך שנית, ובקיצור: הארון כמעט שאינו מוכר לי, הוא לא מעניין אותי, הוא לא קרוב שלי ולא מחוגי שלי, ואני מצפה בשלוות-נפש גמורה לגזר-הדין שהוא עומד לחרוץ עלי, שהרי הודעת לי שנודעתך גם לחקור אותו אודותי, והערותיו המבוחקות-לכאורה לא יפגעו בי.

● — ●

המשורר דבלין על רופא-העצבים דבלין

רב תהילה לך, אדוני העורך, על שהפנית אלי שאלה מהותית זאת, אף על פי שלקריאת המסמך, כפי שתוכל לתאר לעצמך על נקלה, אני סובל מגורש של משאלים וכיוצא באלה. תוכל להעשיר את ידיעותי בהיבט מסויים. כרגע אני שוקד על רומן ברלינאי, כלומר על יצירה אפית כתובה בשפת היום-יום, העוסקת במזרחה של ברלין, בסביבת כיכר אלכסנדר ושער רוזנטל. לפיכך, בקשתך לשמוע את דעותי על רופא-העצבים ששמו כשמי היתה עבורי רמז מעניין, אולי אוכל לשאוב מכאן קצת חומר נוסף, חשבתי לעצמי, בנוסף לחיל-הישועה, לחצרות הבהמות, ולתיקי החקירה של המשטרה. נסעתי, איפוא, אליו ואני מבקש לדווח לך. הארון עושה רושם עירוני ולא-רע דווקא. הייתי אצלו בשעת-קבלה, וישבתי בחדר-ההמתנה. חדר-המתנה שכזה הוא הסביבה המרתקת ביותר שאדם יכול לתאר לעצמו. כשהצגתי את עצמי לפני הארון, ואחרי שהצטחקנו — הואיל יודע שמוצאנו מאיזורים שונים ביותר — הוא סיפר לי סיפורים ארוכים, וברשותו רשמתי אותם לפני מיד. אין לקנא ברופאים אלה של קופות-חולים. חוויתי בעבודה המעייפה במיוחד שהיא מנת חלקו, וזאת עם חולים יוצאי-דופן. אני משוכנע שהוא לא נציג יחיד מסוגו בענף זה, אבל כשהוא עבר שם באלמוניותו הוא די מצא חן בעיני, הוא הניגוד הגמור שלי, חשבתי לעצמי בדרך אגב, כשראיתי אותו עובד ביסודיות, משוחח ומקשיב. אני — לעולם ריקן יהיר, מרימה דונג, כפי שפעם העיר המוריל שלי, הוא — וחייב אמור בצבא דומם. אני משוכנע שלא עשיתי על תאום-שמי רושם מיוחד. פעמים אחרות העביר את רוחי ממש כאשר התבונן בי במבט פסיכולוגיסטי. יש בי כל מיני פגמים, ובוודאי קומפלקסים, והאיש המנוסה חזה אל נכון ועינו אצלי משהו. אל-נא תכעס עלי אם אודה לפניך שמטעם זה לא העמקתי ביותר את ידיעותי ואת הכרותי עם תאום-שמי. למען האמת, ביושבי על הכסא, מולו, לא הרגשתי בנוח כל כך. בנסיבות כאלה אתה נזכר ביותר מדי דברים לא נעימים. אבל אני שומר לו לאיש הרצות, בעל הקומה הממוצעת, עם משקפי-הרופא שלו, זכרון נעים ובעצם הייתי שמח לו היית מגלה לי מה אותו אלמוני, שבוודאי לא ראה בי סופר אלא בן-אדם סתם, סיפר לך אודותי.

(תירגם מגרמנית: יעקב לורך)

חלון ראווה

דרכו של פאסט

הווארד פאסט: „מקס"
מאנגלית: מיכאל אביבן
הווארד פאסט: „האזרח טום פיין"
מאנגלית: אליעזרה און־זקובן
הוצאת זמורה־ביתן, 1988

אל התרגומים הרבים של ספרי הווארד פאסט הצטרפו בימים אלה שניים נוספים: תרגום חדש של הרומאן ההיסטורי „האזרח טום פיין" (הספר ראה אור לראשונה בארץ בתרגומו העברי של א. אמיר בראשית שנות החמישים) ותרגום ראשון של אחד הרומאנים האחרונים של המספר, „מקס".

שני אלה שייכים לשני הקצוות בכתיבתו של פאסט, לא רק מבחינת התקופות וזמן־היכתבם, אלא גם מבחינת רמתם האמנותית והחומר הסיפורי המועלה בהם.

„האזרח טום פיין", שנכתב לפני 45 שנה, שייך לחטיבה הראשונה ביצירתו של הווארד פאסט, כאשר כתב רומנים בעלי רקע היסטורי לרוב ומסר חברתי ברור. המכנה המשותף להם התרכז בעיקר בבעייה המצפונית, ששימשה מוקד של לבטים וחיפושים כאובים בעולמם הנפשי של גיבוריו. ב„חיים סלומון בן־חורין", ב„אחי גיבורי התהילה", ב„ספארטאקוס", מנהל הארם מאבק נואש, כשנישקו היחיד הוא דביקותו ברעיון, ויותר מזה הנאמנות למצפונו. טום פיין הוא דמות היסטורית בתולדותיה של ארצות־הברית. בן־עניים, אוטודידאקט, הוא היגר מאנגליה לפילדלפיה, בשנת 1774, ודרכו הפוליטית השפיעה על המהפכה האמריקנית. שמו נזכר לצד שמותיהם של בנג'מין פרנקלין — שלו הוא הביא מכתב־המלצה מאנגליה — תומאס ג'פרסון וג'ורג' וואשינגטון. יחד עם אבות האומה האמריקנית נכנס שמו להיסטוריה של ארצות־הברית כאחד המשפיעים על עיצוב ערכיה ההומאניים וזכויות־האדם. עובדה זו לא חסכה ממנו את גורל הגיבור הטראגי: הוא סיים את חייו בגיל 72, בשנת 1809, בודד ונשכח ואף שנוא על רבים, ואפילו לא ידוע היכן נחות עצמותיו אחרי שהוצאו מן הקבר ופוזרו.

אחרי פרידתו של פאסט מן המפלגה הקומוניסטית ומן האידיאולוגיה שלה — בספר „האל הערום" נתן ביטוי לאכזבתו מרעיון זה — חלו שינויים מהותיים גם בנושאי התעניינותו הספרותית. למרבה הצער, חל גם שינוי לרעה אף ברמת־כתיבתו. הדבר ניכר בצורה בולטת ביותר בארבעה רומאנים עב־כרס — טטרלוגיה — שפירסם בסוף שנות השבעים ובראשית שנות השמונים: „המהגרים", „הדור השני", „הממסד" ו„המורשה" (כולם תורגמו גם לעברית זמן קצר לאחר הופעתם במקור). זהו סיפורם של מהגרים שבאו לאמריקה כדי לגלות את העולם החדש לעצמם ולתועלתם — והמשך סיפור בניהם וצאצאיהם. לפחות כמה מהם מנצלים כל דבר וכל אדם, קרוב ורחוק, אינם נרתעים מפני דבר כדי לצבור עוצמה ולכצור לעצמם מעמד כלכלי וחברתי.

גם „מקס", רומאן שפורסם בארה"ב ב־1982 ומוגש עתה לפנינו בתרגום עברי, שייך לסוג „המהגרים". גיבוריו אינם לוחמים אידיאליסטים, כמו החשמונאים או ספארטאקוס, אלא ילדיהם של המציאות האמריקנית המתהווה, הדואגים לעצמם, להגשמת „החלום האמריקני" בכל מחיר. הגיבור הראשי של הרומאן, יהודי בשם מקס בריצקי, שנולד ב־1879 במשפחה עניה באיסט־סייד של ניו־יורק, עולה במרץ ובנחישות לצמרת־העסקים וההצלחה של עולם הזוהר האמריקני, הוליווד. הקפיצה הגדולה מימי הראינוע אל תעשיית־הסרטים המודרנית היא גם קפיצתו של מקס מן האלמוניות אל השליטה באנשים, בכסף, בנשים, ואל אלה מתלווים תככים, שחיתות, מתח ואנוכיות שאינה יודעת גבול.

ספר זה על הוליווד בראשית דרכה כתוב כתסריט הוליוודי טיפוסי, לרוחב, עם הרבה אפקטים שאינם עומדים בביקורת רצינית.

אנתולוגיה חדשה של ספרות ערבית־ישראלית בהוצאת ספרית מעריב/ספרי סימן קריאה/הוצאת הקיבוץ המאוחד

צללים חולפים

יהודה גור־אריה:
„תעודת מעבר", שירים
הוצאת עקד, 1988

עשר שנים מפרידות בין קובץ־שיריו החדש של יהודה גור־אריה „תעודת מעבר" וספרו הקודם, „שבתי קיץ"; ואילו ספרו הראשון, „זערורים — שירים בתכלת" הופיע ב־1966. במשך השנים הוא מפרסם משיריו — ותרגומי־שירה מיידיש, מרוסית ומרומנית — בעתונות הספרותית. נוסף לאלה הוא עוסק גם בתרגום פרוזה: שניים מספריו של עלי שכטמן ראו אור בתרגומו העברי.

קובץ־שיריו החדש „תעודת מעבר" נפתח בסימן החולף והנעלם והעצבות על כל אשר היה ואיננו, על מה שאין לאחוז בו לאורך־זמן. עוברת־האורח ברחובות מונמארטר בפריס נעלמה מכבר ורק הדי צעדיה נשמעים עדיין חלושות בזכרונות הרחוקים. הבושם שנותר אחרי האשה, שהיתה כאן, נמוג כאילו לא היה כלל. הסירה הותירה לרגע שובל לבן בים ונעלמה מעבר לאופק בלי שמישהו או משהו יוכלו להעיד כי היא עברה במקום. ענן תועה עבר מעל למדבר ולא הותיר אחריו דבר.

יהודה גור־אריה מביט סביבו בעיניים פקוחות, קולט רשמים ומראות, חושב ומרגיש. בצחוקה של בתו עולה הד ילדותו הרחוקה, בטיפות־המים מבעד לחלון משתקפת העיר בלילה, משתקפת בדידותו של המשורר, משתקפים חייו: פרפרים נמלטים מתוכו לכל עבר, יוצאים במחול בלתי־צפוי באוויר. ובכל עת הוא מקיים מגע עם הים, המדבר בלילה על לבו, פוקר אותו בצורה של חלומות־ים, שולח בו גלים ונותן בו אותות. והוא מהלך על החופים, רושם את עדותו על החולות, אוסף נוצה המוטלת על החוף וכותב בה שיר על החול. בעין פיוטית הוא רואה מחזה־ציד, שיש בו מוועדי־המוות: „הצפור נפלה בחטף / ירויה, / עוד בטרם הקול התנפץ / באבחה; / נחבטה אל הסלע / בקול עמום ורך. // וגבהו השמים לאין־שעור. / השמש זרחה והשיטה / נתנה ריחה. / ורק נוצה אחת / פרחה, / צונחת אט אט, / בתנועה ענוגה. / מי שלא ראה — / לא ראה מחזה נאה / מימיו. / מי שראה — / אבוי לעיניו."

מ. אבי־שלמה

אמריקאים בסין

ג'ון אריליכמן: „הקלף הסיני"
מאנגלית: אליעזר כרמין
מילכה, הוצאה לאור, 1988

כמובן שדברים לא היו מעולם. הכל — ועל כך מעיד המחבר בהרגשה רבה, אולי רבה מדי — פרי הדמיון. אולם, כמו בכל „פיקשן" אמיתי, נעים לחשוב שכך יכול היה להיות, שמנהיגי מעצמות כמו ארה"ב וסין לא תמיד מזיזים אותנו כפיונים על לוח שחמט. לעתים גם אותם מתמרנים כבובות בתיאטרון־אבסורד עולמי.

ג'ון ארליכמן, מי שהיה יועצו הקרוב של הנשיא ניכסון וישב בכלא על חלקו בפרשת ווטרגייט, מציג תסריט מעניין ואולי אף אפשרי: ראש ממשלת סין, צ'ו־אן־לאי, הנמנה על המנהיגים השפויים של ארצו, החליט שרצוי לה, למענה, לשפר את יחסיה עם האויבת האימפריאליסטית הגדולה, ארה"ב, עד כדי פריצת־דרך. כל זאת, עת מלחמת וייטנאם היתה בשיאה וטאיוואן עדיין ישבה במועצת הביטחון כמייצגת מיליארד סינים.

צ'ו־אן־לאי נעזר במשפטן אמריקני צעיר — העובד במשרד עורכי הדין של ניכסון, אז מועמד לנשיאות — שגדל כילד בסין, ומהמר על הקלף הניכסוני. ניכסון, המושפע יותר ויותר מעצותיו של אותו משפטן בענייני המזרח־הרחוק, מהמר על הקלף הסיני, המוליך אותו, לאחר בחירתו לנשיא, למסע ההיסטורי לסין, המסע של פריצת הדרך. תזכירייו של המשפטן, כמו גם עצתו לצ'ו־אן־לאי להזמין לסין את נבחרת הפינג־פונג האמריקנית, סללו את הדרך למפנה היסטורי חשוב זה.

בהתחשב בכך שארליכמן היה אחד מיועציו הקרובים של ניכסון, ואחד מעושי דברו העיקריים גם בתחום הציתותים שנחשפו בפרשת ווטרגייט, מעניינת התייחסותו לאישים שהיו בתמונת אותה תקופה. ניכסון, הנשיא שנאלץ להתפטר, קיבל את תפקיד האיש הטוב: ישר, בעל מעוף מדיני, נשיא שהיטיב לארצו ולעמו. את תפקידי הרעים קיבלו קיסינג'ר ואלכסנדר הייג — אז ראש המועצה לביטחון לאומי ועוזרו. יש לזכור שאלה היו שני אנשי הממשל הכמעט יחידים שלא דבק בהם כמעט רבב מפרשת ווטרגייט ולא נסחפו לביב שפתח ריצ'ארד ניכסון. ארליכמן, כך נראה, מנסה לתקן את המעוות. אותם השניים, התמבים ולא נאמנים, הם שפתחו במסכת הציתותים, כמובן ללא ידיעתו של הנשיא ניכסון.

ויש גם — איך לא — סיפור אהבה בלתי־אפשרי, בין תומפסון, אותו יועץ לענייני חוץ, לבין לאי פאה, עוזרתו היפהפיה של צ'ו־אן־לאי. סיפור שלא מתממש לידי מעשה אלא בסיומת של הפרשה, לאחר הפיצוץ הגדול והנתק בין תומפסון לבין מנהיגיו, ניכסון וקיסינג'ה, ובינו לבין האיש שניתב אותו, צ'ו־אן־לאי.

לאי פא היא המחיר, התשלום שמקבל תומפסון עבור שתיקתו — או אולי, מהצד האחר, המחיר שהוא משלם עבור אותה שתיקה.

רוברט סטיוארט נתן: הנמר הלבן
מאנגלית: דוד פרידלנדר
הוצאת „מטר", 1988

ושוב סין. כל ספר מתח, רומן, רומן היסטורי או סתם ספר מסעות העוסק בסין, צפוי להיות מותח. הארץ כל־כך רחוקה, המנהגים כל־כך שונים והחברה הקומוניסטית של 40 השנה האחרונות כל־כך מיוחדת, שמכל צד שלא ניגע בנושא, יתגלה לנו מן מעניין וחדש.

„הנמר הלבן" הוא רומן בלשי. ישנו הבלש וישנו הנרצח. אך הקרבן הוא פקיד קומוניסטי רם־מעלה, מאלה שליוו את מאו צה־טונג בימי בראשית של המהפכה האדומה בסין העממית, מאנשי שלומו שלחמו עימו כתף אל כתף. מצד שני, הבלש הוא בנה של משוררת לאומית שסר חינה, גם היא ממקורבי מאו הוותיקים. מנגד עומדת „הנמר הלבן" — אחת הלוחמות הנועזות לצידו של מאו. כל זאת — 40 שנה אחרי המהפכה ההירואית, 10 שנים אחרי מהפכת התרבות ושנים ספורות לאחר מות מאו צה־טונג ומשפטם של „כנופיית הארבעה".

זוהי מלחמת ירושה אך גם מלחמת הישרדות, שמקורה באירועים שקרו בזמן הקרבות עם היפאנים מצד אחד ואנשי צ'אן קאי שק מצד שני. כולם — ווה היה המיתוס שחיו לאורו 40 שנה — היו אידיאליסטים, אבלו אידיאולוגיה לארוחת בוקר ואת מרקס ולנין לארוחת ערב.

ואותה חבורה שאו, לפחות למראית־עין, היתה כה מלוכדת, נחלקה לאחר שנים לאלה שטיפסו במדרגות השררה ואחרים שנשארו בכפריהם הישנים, חיים על זכרונות ותולמים על השינוי החברתי שהובטח ולא בא. אצלנו הם היו נקראים המשפחה הלוחמת.

ואז החלו אלה, שהיו ערים למעשיהם של אחרים, למות. אחד אחר השני, כאילו ללא קשר. ורק לו הונג, הבלש ביחידה לביטחון הציבור, שאיבד את האיש שאותו העריץ, החל לחשוד. החשד הוביל לחקירה וזו עוררה מתים מתרדמתם. לו הונג הפך מרודף לנרדף, רדפו אותו רוחות העבר והעריצים של ההווה.

רוברט סטיוארט נתן, כמו אמריקנים אחרים הכותבים על סין, אומר לנו למעשה שהמהפכה נכשלה. זה המסר — המשטר רקוב, הפקידות הבכירה חיה על חשבון המון העמלים, הקומוניזם פשט את הרגל וקורץ לעבר הקפיטליזם.

לא צריך להיות קומוניסט כדי לקבל את כל זה בערבון מוגבל.

אפי לנדאו

ככה זה התחיל

(סוף מעמ' 16)

מהתנגדות הקיבוצים להתישבות עולים בכפר בכלל, מחשש שמא יפגעו במעמדם של הקיבוצים.

מפ"ם התנגדה גם לגירוש ההמוני מרמלה ולוד שביצעו יגאל אלון ויצחק רבין. מאיר יערי הזכיר „מי פעל באמצעים האלה נגד עמנו בימי המלחמה." מוריס מצטט את הפקודה המקורית: „יש לגרש מיד את תושבי לוד בלי להתחשב בגיל, בכיוון בית נבאלה. על החתום: יצחק רבין." (עמ' 207). מעניין להיזכר בכך בימים אלה.

לקחים היסטוריים

מספרו של מוריס עולה לקח חשוב אחד — אין טעם בשיתוף פעולה. כפרים רבים שיתפו פעולה עם הישוב הציוני וגורלם היה כגורל הכפרים העוינים. לחירבת סרקס היו יחסים טובים עם קיבוץ עין שמר, ילדיהם היו מבקרים אלה אצל אלה: קיסריה הערבית לרגע לא חדלה לספק תוצרת חקלאית ליהודים: עקיר ויחסיה עם מפ"ם, זרנוקה עם מסורת התמיכה ביהודים, חוג' שתושביה הכרזו רשמית כ„משתפי־פעולה נאמנים" — בכל זאת כולם גורשו, ולמרות עזרתם ותמיכתם של שיטרית ושמעוני, גם להם לא הירשו לחזור. ע'וביה ואבו שושה, לייד משמר העמק, שקיימו יחסי ידידות עם הקיבוץ, נ'י"...ו. כפר ג'עונה היה שכן טוב של ראש־פינה מאז קמה על אדמותיו. חלק מתושביו לא ברחו במלחמה, אך ביוני 1949, דיווח „על המשמר", הם הועלו על משאיות „בברוטאליות, במכות, קללות ובעיטות" (כתב אליעזר פרי) וגורשו. אנשי חיסאס וקייטיה עזרו ליהודים לרכוש אדמות ערביות, ומשנת 1937 עברו בשרות המודיעין של ההגנה. למרות זאת, הם גורשו בקיץ 1949 — על אף זעמה של מפ"ם ומאמר־מערכת ב„הארץ".

תיאורים קשים

בספרו של מוריס מופיעים דיווחים מזעזעים על טבח בדוואימה ועין זיתון ועל רצח ברמלה ולוד בשעה שהיו בשליטת חייליו של רבין. גם הסכמי הפסקת אש והשגחת האו"ם לא הועילו לכפרים בדרום הכרמל — ג'בע, עין ע'זל וטירה — שם נשארו רק 28 גוויות שרופות: רצח המוני התרחש בסעסע, למרות כניעת התושבים: בספסף נורקו 52 בני־אדם לבור: בסליחה 94 איש ואישה נהרגו בתוך בתיהם שפוצצו. מעשי חוועה גרמו לגל חדש של פליטים תרש שחלו לברוח צפונה, ללבנון, דרומה לרצועה, מזרחה לגדה. אלה שלא ברחו — גורשו וחלקם נהרגו. מכל התושבים הפלסטינים של השטח שהיה למדינת ישראל נותרו 10% בלבד.

אסונם של הפלסטינים ובעיית הפליטים נותרו כמצע פתוח עד היום. „בעיית הפליטים היא המפתח לשלום" — כתב אז שליחו של הנשיא רוזוולט, מארק אתרידג'. הוא נבעת ממה שנראה לו כגזענות שצמחה בארץ: „דעות של ישראלים דומות לאלה ששמעתי מהיטלר בגרמניה ב־1933 — מין אנטישמיות נגד ערבים." (עמ' 257). ובאמת, אמירות גזעניות נשמעו ברמה בוויכוח באותן השנים: „לא ניקח אף ערבי, אף גוי," הכריז ח"כ כרמלי, „אני רוצה מדינה יהודית ליהודים בלבד." בן גוריון שידע להביע אמירות גזעניות ביחס ליהודי המזרח, היה עוד יותר חריף ביחס לערבים: „כולם רוצחים, זה עם בלי איינשטיין."

ספרו של בני מוריס מלמד כיצד כל זה התחיל. את הפיתרון לבעיה עדיין איננו רואים אפילו באופק.

האדם, התבנית

(סוף מעמ' 15)

סבתו של ז'ק, דריה ברילובסקי, חולת הקרחת, ערב נסיעתה עם בעלה חזרה לאירופה?

יש הרבה סמליות בעובדה שרוחמה גוטמן, שהצליחה לבסוף להתאבד, נקברה במקום שאליו היתה מירה נמלטת בילדותה. ויש הרבה עוצמה בעובדה המזורה שאלכסנדרוני מממש את אהבתו המרוכאת רבת־השנים אל רוחמה, במעשה־אהבה עם מירה בעצם ימי השבעה על אמה.

היו שטענו כי דמותה של מירה גוטמן עוצבה על־פי ליוויה רוקח, סופרת „דבר" ברומא, שנישאה לפרופסור איטלקי ידוע, ופעלה בחוגי השמאל האיטלקי וסופה שהתאבדה. על־פי עדותה של רות אלמוג בראיונות השונים עמה, מירה גוטמן איננה ליוויה רוקח. אבל גם בלא עדותה של הסופרת ואף בלי להכיר את ליוויה רוקח, כל המכיר את מירה גוטמן ב„שורשי אויר", לא יוכל שלא להודות כי מירה גוטמן יש רק אחת.

- לענייו תאורי הטבע בספרות וזיקתם לתודעת גיבורי היצירה, אני ממליץ לקרוא את מאמרו של יוסף אורבוך בקובץ המאמרים על יצירת ש. יזהר, עם עובד, 1972, עמוד 155 וכן מאמרו „מפרשת גוגול לפרשת הדיאליזים" ב„אורלוגין" 6.

הופיע הספר:
„בקש שלום ורדפהו"
מאת אליהו בילצקי
מתוכנו:
עם הפנים אל השלום!
בגזירת גורלנו המשותף — היהודי־הערבי
בהזמנות נא לפנות למחבר טל: 08-748842

תל־אביב

אסתר
בלש צמוד
שישי 10.00
מוצ"ש 7.30 ,9.45
חול 5.00 ,7.30 ,9.50

אורלי
מוכת ירח
שישי 10.00
מוצ"ש 7.30 ,9.30
חול 5.00 ,7.30 ,9.30

בית ציוני אמריקה
גברת מס הכנסה
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול (מלבד ד') 5.00 ,7.30 ,9.45
קדמת עדן
שבת חצות
התפוז המכני
יום ה' בחצות

בן יהודה
חיזור גורלי
שישי 9.35 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

גת
שאלה של שפיות
שישי 10.00 ,12.15
מוצ"ש 7.30 ,9.45

גורדון
המאבק לבגרות
מוצ"ש 7.30 ,9.45
חול 5.00 ,7.30 ,9.45

דקל
משדרים חדשות
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.00 ,9.45

דרייב אין
נשואה לשניים
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.45 ,9.45
סקס
חצות

הוד
נשואה לשניים
שישי 9.45 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

לימור חדש
פסיכיאטר ליום אחד
שישי 10.00 ,12.00
שבת 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.30 ,9.30

פאר
מועדון לגברים בלבד
שישי 10.00
מוצ"ש 7.30 ,9.30
חול 5.00 ,7.30 ,9.30

מוזיאון תל־אביב
עיניים שחורות
מוצ"ש וחול 7.00 ,9.30

פאריס
ליידי איב
שישי 10.00 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30
הייס – קולנוע חופשי
בהשתתפות חשחקן
שבת חצות

חן 1
וול סטריט
שישי 9.50 ,12.15
מוצ"ש 7.30 ,9.55
חול 4.50 ,7.25 ,9.50

חן 2
זר שומר עלי
שישי 9.50 ,12.15
מוצ"ש 7.30 ,9.55
חול 5.00 ,7.30 ,9.55

חן 3
הקיסר האחרון
שישי 10.00
מוצ"ש 6.40 ,9.40
חול 12.30 ,3.30 ,6.30 ,9.30

חן 4
אמפריית השמש
שישי 10.00
מוצ"ש 6.30 ,9.40
חול 11.00 ,2.00 ,6.30 ,9.30

חן 5
מעקב צמוד
שישי 10.00 ,12.15
מוצ"ש 7.30 ,9.50
חול 11.00 ,2.00 ,5.00 ,7.30 ,9.50

שחף
חנה סנש
שישי 9.40
מוצ"ש וחול 6.15 ,9.30

תכלת
הקיסר האחרון
מוצ"ש וחול 6.30 ,9.30

תל־אביב
בראדוק
שישי 10.00 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

טיילת 1
שם המשחק
שישי 9.45 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

טיילת 2
עדות במבחן
שישי 9.45 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

טיילת 3
מוכת ירח
שישי 10.00 ,12.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

חיפה

רון
מוכת ירח
מוצ"ש 7.00 ,9.15
חול 4.30 ,7.00 ,9.15

קרן אור המחודש
הזאב בדלת
מוצ"ש 7.00 ,9.15
חול 5.00 ,7.00 ,9.15
אבל
מוצ"ש חצות
ראסטי גיימס
יום ה' חצות

אמפריה
גברת מס הכנסה
מוצ"ש 7.30 ,9.45
חול 5.00 ,7.30 ,9.45

חן
תרגילים בחיזור
שישי 10.00
מוצ"ש 7.00 ,9.15
חול 4.30 ,7.00 ,9.15

פאר
וולסטריט
שישי 10.00
מוצ"ש 6.45 ,9.15
חול 4.30 ,6.50 ,9.15

אורלי
עשבי פרא
מוצ"ש וחול 6.30 ,9.15

רב אור 1
הקיסר האחרון
שישי 10.00
מוצ"ש 6.00 ,9.15
חול 5.00 ,8.15
חגוניס
שבת 11 בבוקר

רב אור 2
שאלה של שפיות
שישי 10.00
מוצ"ש 7.00 ,9.15
חול 4.30 ,7.00 ,9.15
במבי
שבת 11 בבוקר

רב אור 3
זר שומר עלי
שישי 10.00
מוצ"ש 7.00 ,9.15
חול 4.30 ,7.00 ,9.15
מהזובים באהבה
שבת 11 בבוקר

אורה
פסיכיאטר ליום אחד
שישי 10.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 4.30 ,7.00 ,9.15

עצמון 1
צ'ק נוריס הוא בראדוק
(מבצע בעורף האויב 3)
שישי 10.15
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 4.30 ,7.00 ,9.15

עצמון 2
חיזור גורלי
שישי 10.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 4.30 ,6.45 ,9.00

עצמון 3
חנה סנש
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 6.00 ,9.00

הרצליה

חיכל
סגור

גבעתיים

הדר
מוכת ירח
שישי 10.00
מוצ"ש 7.30 ,9.30
חול 5.00 ,7.30 ,9.30

ירושלים

אדיסון
נשואה לשניים
מוצ"ש 9.50
חול 4.30 ,7.15 ,9.30

אורגיל
וול סטריט
מוצ"ש 9.15
חול 4.30 ,6.50 ,9.15

עדן
בראדוק
מוצ"ש 9.30
חול 4.30 ,7.15 ,9.30

מיטשל
חנה סנש
מוצ"ש 9.00
חול 6.00 ,9.00

כפיר
מוכת ירח
מוצ"ש 9.30
חול 4.30 ,7.15 ,9.30

סמדר
חופשה בכפר
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.30 ,9.30

רון
משדרים חדשות
מוצ"ש 9.15
חול 4.15 ,6.45 ,9.15

אורנע
עיניים שחורות
מוצ"ש 9.00
חול 4.30 ,7.00 ,9.15

בית אגרון
שישי
14.30 שירותים אישיים
16.30 שם הורד
שבת
16.00 שובו של הג'די
18.15 שירותים אישיים
20.00 שמעון בחלל
21.45 שם הורד
24.00 נשק קטלני

תיאטרון ירושלים
להתראות ילדים
שישי 2.00
מוצ"ש וחול 7.00 ,9.30

עפולה

מופתרון
החולמים
מוצ"ש וחול 9.00

רמת גן

אואזיס
עדות במבחן
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.30 ,9.45

לילי
שם המשחק
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.30 ,9.30

רבן גן 1
וול סטריט
שישי 9.50 ,12.15
מוצ"ש 7.30 ,9.55
חול 5.00 ,7.30 ,9.55

רב גן 2
שאלה של שפיות
שישי 10.00 ,12.15
מוצ"ש 7.25 ,9.50
חול 5.00 ,7.25 ,9.50

רב גן 3
מעקב צמוד
שישי 10.00 ,12.15
מוצ"ש 7.30 ,9.50
חול 5.00 ,7.30 ,9.50

רב גן 4
הקיסר האחרון
שישי 10.00
מוצ"ש 6.30 ,9.30
חול 6.15 ,9.15

נתניה

שרון
מאנון
מוצ"ש 7.00 ,9.30
חול 5.00 ,7.00 ,9.30
מהנה קיץ
חול בשעה 5.00

באר שבע

חן
בראדוק
שישי 10.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

בת־ים

עצמאות
בראדוק
שישי 10.00
מוצ"ש 7.30 ,9.30
חול 5.00 ,7.30 ,9.30

חולון

ארמון
יופיו של החטא
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.30 ,9.30

סבוי
בראדוק
שישי 10.00
מוצ"ש 7.30 ,9.30
חול 5.00 ,7.30 ,9.30

מגדל
וול סטריט
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 7.30 ,9.40

ראשל"צ

רון 1
מוכת ירח
מוצ"ש 7.30 ,9.30
חול 6.45 ,9.30

רון 2
חנה סנש
מוצ"ש 7.00 ,9.40
חול 6.45 ,9.30

פתח תקוה

חיכל 1
בראדוק
שישי 10.00
מוצ"ש 7.15 ,9.30
חול 5.00 ,7.15 ,9.30

חיכל 2
חנה סנש
שישי 9.45
מוצ"ש 6.00 ,9.15
חול 6.15 ,9.10

חיכל 3
הקיסר האחרון
שישי 9.45
מוצ"ש 6.00 ,9.15
חול 6.15 ,9.10

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר, מוצ"ש, 14.5
סאלח שבתי: 21.00
גן ריקי – בבימרתף: 21.00
חדיבוק – בת. ירושלים 21.15

צוותא — התרבות המתקדמת

„צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת 13.5.88 שעה 22.00 שם־טוב לוי בתכניתו – „שוחר". עמו על הבמה: אבי סינגולדה – גיטרה, אייל קליין – קלידים, ישראל נחום – תופים, יואי אורון – בס, שם־טוב לוי מנגן בפסנתר וחליל.

שבת, 14.5.88 שעה 17.30 הצגה לילדים בגיל 3־8. „חתנין, תעציץ ופטל בלי מיץ". משתתפים: ישה גלינסקי, יערית שפטל ורוני עקריש.

יום רביעי, 18.5.88 שעה 20.00 הצגה ביידיש – „אז מילעבט, דערלעבט מען"... בביצוע יעקב בודו.

ליל שבת, 20.5.88 שעה 22.00 לשיר בצוותא עם יורם שחר. עמו על הבמה: חחלילן – יואל חוד.

„צוותא" חיפה
יום שני, 16.5.88 שעה 21.00 ד"ר אוליה דינור על ספרו של סופר השואה – ק.צטניק – יחיאל דינור – „צופן אדמע" מסמך אוטוביוגרפי מהמם המספר כיצד נחלץ מסיוטי אושוויץ בעזרת ל.ס.ד. מנחה הצייר־חפסל: גרשון קניספל.

יום רביעי, 18.5.88 שעה 21.00 גלוי עריות במשפחה פנל בהשתתפות: הפסיכולוגית חגב' ד"ר עפרה איילון, גב' עדנה וויסמן, יועצת חינוכית למניעת פגיעה מינית בילדים ושמואל כהן.

„צוותא" רמת־השרון
ליל שבת, 13.5.88 שעה 22.00 דני רובס בתוכניתו – „פנים ושמות".

יום רביעי, 18.5.88 שעה 20.30 שירי מולדת ושירי מחאה בשירת העבריות החדשה עם: אשר רייך, רוני סומק ומיקי גבריאלוב בשירים ישנים וחדשים, ושיחה עם הקהל על שירי מחאה.

ליל שבת, 20.5.88 שעה 22.00 גלי עטרי בתכניתה „צעד אחד לפני הנהר". מלווים: איתמר ארז – גיטרה חשמלית, קובי נעים – קלידים, צביקה דרכמן – גיטרה בס, אלכס פולק – גיטרה מובילה, סמי אבזרדל – תופים.

„צוותא" נהריה
יום שלישי, 17.5.88 שעה 21.00 „חיימים ימי קציר חיטים..." מאיר שלו – תנ"ך עכשיו, לקרוא את התנ"ך בעיניים חילוניות...

שבת, 21.5.88 שעה 11.00 בבוקר שחרית של קונצרט קלסי לכל המשפחה עם שלישיית עדי. עמוס יובל – חליל, דני גורן – צ'לו, יעקב דגן – גיטרה.

„צוותא" קרית־חיים
מוצאי שבת, 21.5.88 שעה 20.30 ערב עם דרורה חבקין. בחלק הראשון תספר דרורה חבקין את סיפורה האישי ויראיין אותה העתונאי והסופר – יחזקאל המאירי. בחלק השני שירים מפרי עטה בהשתתפות הפעולה של הקהל.

„צוותא" ירושלים
שבת, 14.5.88 שעה 11.00 בבוקר קונצרט בוקר עם פייר חנרי קסוארב – ויולה ושלישיית צייקובסקי.

מוצאי שבת, 14.5.88 שעה 20.30 יוקרן הסרט „העד".

יום רביעי, 18.5.88 שעה 20.30 „מדינת ישראל – ארץ ישראל" – דיון בעקבות הספר „מדינת ישראל – ארץ־ישראל" בעריכת אדם דורון בהשתתפות פרופ' צבי לם, פרופ' אבי רביצקי, ומר משה עמירב. מנחה – פרופ' בנימין נויברגר.

יום חמישי, 19.5.88 שעה 20.30 ביופידבק: פיתוח שליטה עצמית בעזרת כוח רצון והמחשבה. שיטות הרפיה והתמודדות עם מתחים לשיפור איכות החיים בעזרת הביופידבק.

„צוותא" בית־אליעזר (חדרה)
יום רביעי, 18.5.88 שעה 17.00 „פרפרים בראש" הצגה לילדים עם השחקנים עפרה ואיציק וויינגרטן.

בימים שישי־שבת, 3־4.6.88 יתקיים בגבעת־חביבה
סמינר לפעילי „צוותא"
המעוניינים להשתתף בו מתבקשים להירשם אצל רכזי „צוותא" במקום מוקדם

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: בלפור — בלפור 9.
חולון: אסותא — סוקולוב 4.
ירושלים: אל חיאת — בית חנינא. טול מהנה נווה יעקב
נתניה: הנשיא — שד' ויצמן 36.
פתח־תקוה: קופ"ח — חיים עוזר
רמת־גן: רמת יצחק — שד' ירושלים 96.
תל־אביב: בס — פרישמן 66.
יפו: — שד' ירושלים 70, יפו.
חיפה: מירוגו — הרצל 29.

שבת
בת־ים: קופ"ח עין יהב 2, חולון.
— חבינה רייק 20.
חולון: קרית בן־גוריון — לנדאו 16.
ירושלים: קופ"ח — מרפאת רוממה — המ"ג 28.
נתניה: מקסים — סלומון 2.
פתח־תקוה: קופ"ח — חיים עוזר.
רמת־גן: סינצר — חיבת ציון 43.
תל־אביב: הבימה — דיזנגוף 17 (מוצ"ש).
כול — כול 25 (מוצ"ש).
חיפה: — הנביאים 97.

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100. אילת – 244. חדרה – 22444.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב - בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים - כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב - בימים א', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא - כל המחלקות - כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים - כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ - ילדים, פנימית, עיניים, ביקור חולים - נשים, א.א.ג. שערי צדק - כירורגית. הדסה הר"צ - אורטופדית.
שבת
ביקור חולים - ילדים, א.א.ג. הדסה ע"כ - פנימית, נשים, עיניים. שערי צדק - כירורגית. הדסה הר"צ - אורטופדית.

יד ביד – אוזן קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ירושלים – 02-243358
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04-229488 (11.00-20.00)
גליל מערבי – 04-922222
קו פתוח לחורים במצוקה
בימי ב' ו־ד' – טל, 232782.
„קו פתוח" – אוזן קשבת לילדים ובני נוער 03-228723 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד המוסד לרפואת שיניים בישראל
בתל־אביב — בימים א'—ה' בין השעות: 21.00—23.00. בלילות שבת וערבי חג בין השעות: 18.00—24.00. בשבתות וחגים בין השעות: 13.00—21.00.
הכתובת: רח' ברנבנא 49, טל' 284649.
בחיפה: רחוב הנביא 26, קומה ג', טל: 525566, פתוחה מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00-9.00. אחרי חצות בתאום טלפוני בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) קומה א', טל: 294869, 03-285822.

מרכז סיוע לקורבנות אונס
לדיעוגה ואיזור השרון, טל' 052-32432 בימים א'—ה' בשעות 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02-227171.
ער"ן תל־אביב — טל' 03-5461111.
ער"ן ילדים ונוער — טל' 03-261111.
ער"ן חיפה — טל' 04-672222.
ער"ן כרמיאל (גליל מערבי) — טל' 04-988410.
ער"ן נתניה — טל' 053-335316.
ער"ן כפר־סבא — טל' 052-913999.
ער"ן באר־שבע — טל' 057-418111.

סילוק מיטורים
מוקד עת"א למקרים דחופים — טל' 106.

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים — טל' 781111. רמלה – טל' 054-21023. עפולה – טל' 53333. קרית־גת – טל' 051-881333. באר־שבע – טל' 057-74767. אשדוד – 055-21333. שח"ל כורש רג, טל' 03-330848.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה:
בימים א'-ה': 16.00
בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני־ברק וירושלים
א'-ו': 7.00
מתל־אביב לחיפה:
בימים א'-ה': 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00.

מתל־אביב לנהריה:
בימים א'-ה': 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00.

מחיפה, בת־גלים, לתל־אביב:
בימים א'-ה': 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.05, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 16.30, 16.30, 17.30, 19.30.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30.

מנהריה לחיפה ותל־אביב:
בימים א'-ה': 6.30, 9.05, 10.40, 14.35, 16.33, 18.38.
בימי ו' וערבי חג: 9.05, 10.35.
* הרכבת תופעל בימי א' בשבוע ויום אחרי חג בלבד.

מכבי ת"א – אלופה בפעם ה־29; ניצחה בדרבי השלישי – 91:99

תודה, על כל מה שנתתם!

סיום מרשים של הליגה הטובה עד כה ● למרות הפסדה ראוייה הפועל ת"א למחמאות על לחימתה העיקשת ● בארלו כוכב המשחק – 31 נקודות ● דניאל שיתק את טאונס ● דלזל הבריק במחצית הראשונה לעומת חבריו העייפים ● מיקי: בפעם הראשונה שהאליפות היתה קשה יותר מגביע־אירופה

שחקני מכבי ת"א צוהלים אחרי זכייתם אמש באליפות הכדורסל (תצלום: אריה קנפר)

בשולי המשחק
בארלו סחט את הפועל

ישראל פז

הליגה הטובה עד כה נסתיימה סוף־סוף אמש לעיני קהל מריע בהיכל־הספורט ביד־אליהו. מכבי ת"א זכתה בכתר בפעם ה־29, ה־19 ברציפות. אבל למרות הפסדה ראוייה הפועל ת"א למחמאות. היא היוותה יריב נאות בשלושת משחקי־הגמר. רק חוסר הכושר הגופני גרם אמש שכרעה מול יריבתה השאפתנית, הנמרצת, היעילה יותר.

מכבי ת"א הכתיבה את הקצב ברוב השלבים. היא שלטה יותר בכדור. היתה מסובכת יותר. אולם גם כשיצרה הפרשים, במיוחד במחצית הראשונה, ידעו שחקני הפועל ת"א להפוך אותם, או להקטין. היו דקות שנדמה היה שמכבי ת"א תשטוף את יריבתה במטר־סלים, כמו בפתיחה 9:17. הפועל ת"א לא נבהלה והפכה ל־24:25 לטובתה. במחצית השנייה סחפה מכבי ת"א ל־68:77, ושוב צימקה הפועל ת"א – 78:79. אז ספגה את הנוק־אאוט. 12 נקודות רצופות, וסוף פסוק.

הפועל ת"א ניסתה ללחום, אולם העייפות הכניעה את שחקניה. היו כדורסלנים, ודווקא שחקני־מפתח, שלא עמדו על הרגליים. כך, למשל, לאוואן מרסר התקשה להגיע לכדורים החוזרים ובהתקפה כמעט שלא תרם מאומה. קארל איימוס, שפתח בצורה מבטיחה, נעלם, ומחליפו הוואר לאסוף היה טוב בהרבה. לינטון טאונס נוטרל ע"י מוטי דניאל וחיים זלוטיקמן, גיבור המשחק השני, "נכנס לכושר" רק בסיום.

מי שראוי לשבח בהפועל היו ג'ונתן דלזל, שיחד עם עמוס פרישמן, החזיקו את קבוצתם בתמונה.

מול הפועל ת"א העייפה, שסבלה מחולשתם של שחקני־הפנים שלה, התעלו במכבי ת"א שני כדורסלנים, שהגיעו לשיאם. האחד קן בארלו, שהיה ללא ספק הכדורסלן הטוב במגרש, עם 31 נקודות ו־12 כדורים חוזרים. הוא ניצל עד תום את חוסר־האונים של גבוהי הפועל ת"א.

השני שהפתיע לטובה היה מוטי דניאל. היה זה הימור מצויין של המאמן רלף קליין להפקיד אותו לשמור על לינטון טאונס. מוטי חצר את תנועתו של הקלעי המצויין שבדקות רבות נעלם כליל. גם כשהשתחרר ממנו היה בלחץ והחטיא.

וילי סימס, קווין מאגי, דורון ג'מצ'י ומיקי ברקוביץ ידעו להסתער על סל הפועל ת"א, ולהשיג סלים קלים יותר מאשר היריב.

המאמן משה וינקרנץ איבד לא פעם את שלוות־רוחו. הוא ניסה בחילופים לעורר את חבריו. אילו הייתי במקומו לא הייתי מחליף את עמוס פרישמן במחצית הראשונה, הטובה שלו.

בסיכום, היה זה מאבק של ממש. הוכח שאין תחליף לדרבי. אני חושב שמכבי ת"א צריכה "לדאוג" שגם הפועל ת"א תהיה חזקה, אחרת אין טעם למאבקי־הפיסגה בכדורסל. נראה אולי אבסורדי, אבל אף קבוצה לא היתה מסוגלת להיות יריב מכובד ושקול יותר מאשר הפועל ת"א.

אני חושב שאת המשפט המשקף ביותר את הפליי־אוף אמר מיקי ברקוביץ בתום המשחק: "בפעם הראשונה שהאליפות היתה קשה מגביע־אירופה". ואם מיקי אומר הוא ודאי יודע.

● יום ספורט ארצי מטעם ארגון הספורט של החירשים בישראל ייערך מחר ב־10 בבוקר במכון וינגייט לציון חגיגות 40 שנה למדינת ישראל. התחרויות ייערכו בכדורסל, כדורגל, טניס־שולחן ואתלטיקה.

יצחק וישהוף

"זו הפעם הראשונה שהאליפות היתה קשה ממשחקי גביע־אירופה. גם אז לא הייתי בשגעון כזה. חבל שכבר השנה לא שיחקו את הטוב מחמישה משחקים" — משפטים אלו שייכים למיקי ברקוביץ, קפטן מכבי תל־אביב, בשעל כתפיו רשת אחד מסלי היכל־הספורט ביד־אליהו.

הרבה זיעה ניגרה ומאמץ אדיר השקיעו שחקני מכבי ת"א עד שזכו לראות את האליפות ה־19, הרצופה שלהם. הגורם הישיר למאבק האדירים היתה הפועל ת"א שגם אמש, למרות עייפות שחקניה, לא הניפה בקלות דגל לבן. רק בשלהי המשחק הצליחה מכבי ת"א לזכות בנצחון — 91:99, לאחר יתרון מועט בהפסקה — 52:53.

במכבי ת"א לא האמינו כי הזכייה באליפות תהיה רצופה במאבקים כה קשים. אבל היו מי שדאגו להכין מספריים לחיתוך רשתות הסלים בסיום.

ערימת השחקנים בצהוב, בסיום המשחק, והדהירה אל קהל האוהדים המסור של מכבי ת"א, שהרעיד והרעיש את היכל־הספורט במרבית דקות המשחק, היו שוות לפחות 8 נקודות למכבי ת"א. לא לשווא אמר חיים זלוטיקמן, גיבור הדרבי השני, ואמש החל להתבלט רק בעשר הדקות האחרונות: "באולם שלנו, באוסישקין, לא היינו מפסידים. עשינו את המירב אך מכבי ת"א, בזכות שחקני־הפנים שלה, שקלעו 53 נקודות, ניצחה".

קבוצות עם אופי

ואכן, קן בארלו, ביכולת קליעה מצויינת, עם 31 ו־12 כדורים חוזרים, היה "האס" של המשחק. אולם מי שהיווה את הסוס־השחור והיה המפתח לנצחון, ולזכייה באליפות, היה מוטי דניאל. רלף קליין הימר עליו כשחקן המישיה: "דניאל שיחק מעולה. הוא שיתק את חיים; עשה עבודה נהדרת בשמירה, עם וילי סימס, על לינטון טאונס. כמו־כן היה בארלו יוצא מהכלל. הוכחנו כי אנו מספר 1 בארץ, למרות שהיינו קרובים להפסד מאחר שהפועל ת"א הוכיחה כי היא קבוצה לא פחות טובה מאתנו".

מוטי דניאל, שזכה לראשונה בקריירה שלו באליפות, התהלך כחתן (אולי הכנה טובה לקראת נישואיו בסוף החודש): "שלושה ימים שאני לא ישן. עכשיו אולי אישן. מתנה אחת גדולה כבר קיבלתי — אליפות".

עמוס פרישמן יצא מחדר־ההלבשה של "האדומים" מאוכזב: "לא שיחקנו את המשחק הרגיל שלנו. ההתקפה לא היתה טובה, וקיבלנו סלים בהגנה. אני כלל לא

כדורסל

עייף. בשנה הבאה הפועל ת"א לא רק שתהיה מסוגלת להגיע לאותו מצב שהיתה בו העונה, אלא אף תשיג הישגים כמו אליפות או גביע. בסך־הכל עשינו עונה יפה. חבל שאנשים איבדו פרופורציה, הרי מדובר רק בספורט.

במחצית הראשונה נדמה היה כי המשחק מהווה המשך ישיר למאבק השני, שהיה המשך למשחק הראשון... מהפכים מלהיבים (לא פחות מ־15 מהפכים בתוצאה במחצית הראשונה). הפועל ת"א הוכיחה כי היא קבוצה עם אופי. שחקניה, למרות שלא גילו את אותו משחק יעיל, כפי שהיה במשחקים הקודמים, לא נשברו ותמיד נמצא שחקן שהצליח לקלוע, למחוק את יתרון מכבי ת"א להצעיד את חבריו להפרש.

שוב נדנדה

לאחר יתרון ראשון של הפועל ת"א — 2:3 (2), החל משחק־הנדנדה. מכבי ת"א הוליכה — 9:17 בדקה ה־6, כעבור ארבע דקות כבר היה יתרון להפועל ת"א — 24:25 (10), הרבה בזכותו של ג'ונתן דלזל שהביא לתנופה כשחקן־כדורסל ושקלע עד להפסקה 19 נקודות, ללא החטאה. אולם דלזל לבדו לא יכול היה להושיע מול בארלו (18 נקודות במחצית) ומאגי (14) במחצית הראשונה. בדקה ה־13 הוליכה מכבי ת"א — 33:34, ורק בדקה ה־18 הצליחו דלזל וחבריו להשוות — 46:46, להוליך 51:52 ולרדת בפיגור — 52:53 בהפסקה.

במחצית השנייה המשיכו מרסר (רק סל בודד במחצית זו) וחבריו לאכזב. חיים זלוטיקמן החל לצבור נקודות (14 נקודות במחצית השנייה לעומת 0 בראשונה), אך ייתר חבריו לא היו במשחק. לעומתם שיחקו בארלו, דניאל, מאגי, ג'מצ'י, ברקוביץ וסימס ביעילות והגיעו ליתרון־שיא — 91: 78 בדקה ה־34. כשנדמה היה כי מכבי ת"א צועדת לנצחון קל צימק זלוטיקמן ל־86:92, כשנותרו שתי דקות ו־29 שניות. סל של ג'מצ'י, לעומת שלוש קליעות עונשין של זלוטיקמן, קבעו נצחון למכבי ת"א — 91:99.

מי שכמעט הסכים עם דבריו של קווין מאגי היה משה וינקרנץ, מאמן הפועל ת"א: "היינו בלחץ. מכבי שיחקה טוב ונכון יותר, ולכן ניצחה. אני רק יכול להצטער כי לא הצלחתי לשתות מהבאר. נכשלנו בדברים פשוטים. אחוזי קליעה נמוכים. לינטון וחיים היו מתחת לרמתם. אלו הסיבות".

משפט הסיום שייך בכל זאת לרלף קליין: "בארץ אף פעם לא הפסדתי אליפות. לא רציתי להיכנס להיסטוריה כמאמן שהפסיד אליפות למכבי ת"א. לכן הסיפוק הוא רב. הפועל ת"א הוכיחה כי אם היתה תופסת יום — היתה מנצחת. לשמחתי אנו היינו טובים יותר הערב".

בסיום היו לחיצות ידיים בין עסקנים ושחקנים משני המחנות אנשים שרק כמה ימים קודם־לכן היו מוכנים "לטרוף" אחד את השני הפכו לידידים.

מכבי תל־אביב 99 (53)

שם	קליעות שדה	3 נק'	עונשין	סה"כ	ריבאונד: הגנה	ריבאונד: התקפה	אסיסטים	איבודים
בארלו	21–12	1–1	6–4	31	8	4	2	2
מאגי	14–8	1–1	4–3	22	7	2	–	1
סימס	7–4	1–1	2–2	13	2	–	3	1
ג'מצ'י	5–2	4–2	1–1	11	2	–	1	1
דניאל	5–4	2–0	4–2	10	1	1	3	1
ברקוביץ	4–4	3–0	–	8	–	–	2	1
ארואסטי	3–2	–	–	4	–	–	–	1
	59–36	12–5	17–12	99	20	7	11	8

הפועל תל־אביב 91 (52)

שם	קליעות שדה	3 נק'	עונשין	סה"כ	ריבאונד: הגנה	ריבאונד: התקפה	אסיסטים	איבודים
דלזל	6–6	2–0	9–9	21	–	–	2	2
זלוטיקמן	3–1	6–2	7–6	14	3	5	2	3
טאונס	10–3	4–2	2–2	14	4	2	–	–
לאסוף	6–5	–	2–2	12	5	–	–	–
פרישמן	7–4	3–1	1–0	11	–	–	2	–
מרסר	9–5	–	–	10	6	3	–	1
איימוס	8–3	–	5–3	9	3	2	2	2
	49–27	15–5	23–22	91	21	12	8	8

כפר־סבא בבלומפילד ושמשון בנתניה
מאבקי בית להפועל ת"א ולמכבי נתניה

לאומית

קבוצות הפועל ת"א ומכבי נתניה ימשיכו מחר במאבקי האליפות בליגה הלאומית בכדורגל. שתי הקבוצות שנותרו בודדות במירוץ לכתר יקיימו במחזור ה־4 בפליי־אוף משחקי־בית. הפועל ת"א תארח את הפועל כפר־סבא ומכבי נתניה תתמודד עם שמשון ת"א.

שני משחקים נוספים בפליי־אוף העליון, ייערכו בחולון, בין קבוצות הפועל צפרירים חולון והפועל באר־שבע ובבלומפילד, בין בית"ר ת"א והפועל פ"ת.

המשחקים מחר הוקדמו בגלל שידור גמר הגביע האנגלי, בין ליברפול ווימבלדון ב־5. שלושה משחקים ייערכו ב־11; שניים ב־1 והמאבקים, בהם מעורבות שתי הראשונות, ב־3.

● קבוצת הפועל ת"א תארח ב־3 באיצטדיון בלומפילד את הפועל כפר־סבא. כדורגלני השרון איבדו כבר את "שני העולמות", ליגה וגביע. למרות זאת חייבת הפועל ת"א להיזהר ממעידה נגד יריבתה, שתשחק בצורה משוחררת במטרה להפתיע. במשחקי הליגה ניצחה כל קבוצה במגרשה: הפועל ת"א בבלומפילד — 0:2; הפועל כפר־סבא באיצטדיונה — 0:1. ישפוט: אריה פרוסט.

● באותה שעה תתמודד מכבי נתניה, באיצטדיונה, עם שמשון ת"א. השמשונים ינסו לכפר על משחקם המרושל בשבת בבלומפילד, כן נוצחו 2:0 ע"י הפועל ת"א. שמשון מסוגלת, ביום טוב, להקשות על הנתנייתים אולם תהיה זו הפתעה אם תחזור לת"א עם משהו מהנקודות. בליגה נוצחה שמשון בבלומפילד 2:1, אך ניצחה בנתניה — 1:3. ישפוט: יאיר טילינגר.

● הפועל צפרירים חולון, שטרם ניצחה בפליי־אוף העליון, תשתדל לנצל מחר ב־11 את ביתיותה ולגבור על הפועל באר־שבע, השלישית בטבלה. שתי הקבוצות כשלו השבוע ברבע־גמר הגביע. השתיים יוכלו לשחק בצורה משוחררת. בליגה סיימו 0:0 בחולון, בעוד שבבאר־שבע ניצחו המארחים — 0:2. ישפוט: בני כהן.

● במשחק מוקדם בבלומפילד (1) ייפגשו קבוצות בית"ר ת"א והפועל פ"ת. מאבק מסקרן, מפגש בין שתי קבוצות שקולות ושאפתניות, החשובות יותר על הגביע מאשר על הפליי־אוף. בליגה ניצחה הפועל פ"ת במגרשה 1:2, ואילו בגומלין ברמת־גן היתה התוצאה שקולה — 1:1. ישפוט: שלמה שחר.

הפליי־אוף העליון

1.	הפועל ת"א	29	21–37	56
2.	מכבי נתניה	29	32–49	52
3.	הפועל ב"ש	29	18–27	45
4.	שמשון ת"א	29	28–33	44
5.	הפועל כפ"ס	29	27–32	44
6.	בית"ר ת"א	29	28–36	40
7.	הפועל פ"ת	29	37–38	39
8.	הפ. חולון	29	31–28	34

משחקי השבת

● הפועל ת"א – הפועל כפ"ס
● מכבי נתניה – שמשון ת"א
● הפועל חולון – הפועל ב"ש
● בית"ר ת"א – הפועל פ"ת

האלופה נגד סגניתה מחר בפליי־אוף התחתון

קבוצת מכבי ת"א, מחזיקת הגביע, שסילקה ביום שלישי היבה להצי־הגמר, תנסה להמשיך בדרך הנצחונות מחר ב־1 באיצטדיון בקרית־אליעזר, נגד מכבי חיפה. מאבק בין שתי קבוצות טובות שנקלעו במפתיע לפליי־אוף התחתון.

שתי הקבוצות השתפרו לקראת הסיום. הן יבקשו להוכיח מחר כי מסוגלות לגלות משחק בעל איכות, הגם שאין שום אתגר מאחוריו. ישפוט: אריה ולף.

שתי היורדות, מכבי פ"ת והפועל לוד, יתמודדו מחר ב־11 באיצטדיון הפועל פ"ת. שתי הקבוצות ריענו את הרכביהן. ישפוט: רחמים שאשו.

● המאבק השלישי בפליי־אוף התחתון יהיה ב־11 בשכונת־התקוה, בין קבוצות בני־יהודה ת"א ובית"ר ירושלים. האלופה נגד סגניתה בעונה שעברה. מיפגש־מתוסכלות שהיו אשתקד בחודשים וכיום בשפל. ישפוט: דאוד סוהיל.

הפליי־אוף התחתון

9.	מכבי חיפה	29	33–42	41
10.	בני־יהודה	29	22–25	38
11.	מכבי ת"א	29	31–42	36
12.	בית"ר י־ם	29	41–36	36
13.	הפועל לוד	28	62–17	18
14.	מכבי פ"ת	28	47–16	14

בטורניר הנשים
איטליה הביסה את ישראל 41:95

נבחרת הנשים של ישראל בכדורסל, המשתתפת במשחקי אליפות אירופה דרגת ב', בקסגנו, איטליה, נוצחה אמש גם במשחקה השני, והפעם ע"י איטליה המארחת — 95:41.

הנבחרת הישראלית סבלה מנחיתות בגובה מול האיטלקיות הענקיות. זיוה רון קלעה 15 נקודות לישראל.

היום תשחק ישראל נגד שבדיה, ומחר נגד פולין.

● האבקות: אליפות ישראל בסגנון יוונו־רומי תתקיים מחר ב־10 באולם הפועל נס־ציונה.

יצחק רבין בכנס היערכות לבחירות; המאמצים מופנים להתכתשות פנימית

שלמה סלוצקי

מפלגת העבודה ערכה אתמול כינוס ראשון להיערכות לבחירות בנובמבר בהשתתפות שר הביטחון יצחק רבין, חברי־כנסת ופעילים של המפלגה. את הכינוס שנערך ברמת־אפעל הנחה ח"כ אברהם שוחט, ראש עיריית ערד ויו"ר מטה האירגון לקראת הבחירות.

היותה של מפלגת־העבודה בשלבים מתקדמים בבחירות הפנימיות פגעה בענייניות המפגש, שהפך במידה רבה לבמה לקידום עניינים פרטיים של מועמדים לכנסת. אברהם שוחט אמר בכינוס, כי מערכת הבחירות לא תהיה קלה ואף קריטית וגורלית למפלגה ולמדינה. עם זה ציין, כי מפלגת־העבודה אינה נמצאת המעם באופוזיציה כפי שהיתה בבחירות הקודמות.

השר רבין מתח ביקורת על שרים וחברי כנסת שתורשים מעטים לפני הבחירות עוסקים בביקורת אחד כלפי רעהו. הוא רמז בדבריו לשרים ויצמן ונבון וליו"ר ועדת החוץ של הכנסת אבא אבן. השר רבין התריס בדבריו גם נגד המזכ"ל עוזי ברעם באומרו, כי מי שהיה בעד דמוקרטיזציה בבחירת המועמדים לכנסת חייב להיות אחראי למצב, שבו רוב המאמצים מופנים לשיכנוע חברי המרכז לתמוך באיש זה או אחר, במקום לשכנע את הציבור בעמדות המפלגה.

ח"כ עוזי ברעם הביע תמיהה על זילזול החברים בעצמם בדברם על הדמוקרטיה שהונהגה במפלגה. יש פגמים במפלגת־העבודה, אך אי־אפשר להגיע לטוב יותר בבת־אחת. ברעם הביע תקווה שסיום תהליך הבחירות הפנימיות בחודש הבא יהיה נקודת מפנה עבור מפלגת־העבודה.

המפכ"ל: נפעל

(סוף מעמוד ראשון)

המפכ"ל אמר, כי כ־3,300 שוטרים ואנשי משמר־הגבול מאבטחים את האירועים בהר־הבית עם סיום חג הרמדאן שתחילתו בתפילת ליל אל־קאדר. אמש נערכה תפילת ליל אל־קאדר במיסגדים, אולם השתתפו בה רק כעשרת אלפים מתפללים והיא עברה בשקט.

3 נפצעו בשכם

שלושה צעירים מהעיר שכם נפצעו אתמול קל מאש חיילי צה"ל. בשעות הצהרים התפתחה תקרית אלימה בין קבוצת צעירים מקומיים לחיילי צה"ל והכוח ירה כמה יריות לעבר המפגינים. מאש החיילים נפצעו כאמור קל שלושה תושבים.

נלכדו חוליות ברצועה

כוחות הביטחון חשפו בימים האחרונים עוד שתי חוליות מחבלים ברצועת עזה. שתי החוליות היו אמורות להטיל רימונים אל כלי־רכב של כוחות הביטחון ושל אזרחים ישראלים ברצועה.

קצין משמר הגבול נפצע בראשו אמש, על־ידי המפגינים המוסלמים בהר־הבית. המפגינים השליכו אבנים על נקודת המשטרה הצפונית בהר הבית. שוטרי היחידה למלחמה בטרור נכנסו לתוך שטח ההר, ופיזרו את המתפרעים בכדורי גומי.

צה"ל סגר אמש את רצועת עזה, מחשש להפרות סדר אלימות ביום ו' — הוא "יום שישי הגדול" של סיום חודש הרמדאן. אישור לכך ניתן משר הבטחון, יצחק רבין. האזור הוכרז שטח צבאי סגור. ההסגר יימשך 24 שעות לפחות.

אסון כבד היה עלול

(סוף מעמוד ראשון)

ספורים אחרי הישוב עידן. שלמה אוולאי, נהג משאית הגיע למקום התאונה דקות ספורות אחרי שהתרחשה, ובעצמו נפגע משאיפת גז.

עשן אדום ומשאית הפוכה

הוא מספר: "ראינו עשן אדום ומשאית הפוכה. רצתי למשאית ונכנסתי אל הקבינה של הנהג. ניסיתי לעזור לו, אבל אי־אפשר היה לנשום. שמתי לעצמי חולצה על הפנים, וכיסיתי גם את הפנים שלו כדי שלא ינשום גז. לקח שלושת־רבעי שעה עד שהגיעה עזרה. הייתי אתו כל הזמן, ניסיתי לדבר אתו אבל הוא כל הזמן הלך ונחלש".

"הרגשתי בתוכי שריפה"

גם זיו עמרני, ששמר על השדות ועל הציוד החקלאי ראה את התאונה מרחוק. "באתי לשם בריצה. כשהגעתי כבר היו שלושה נהגי משאיות שניסו לחלץ אותו, ופתאום עלה ענן של כימיקלים באוויר. הגז התפשט על האדמה ואף אחד לא הצליח להתקרב ולהוציא את הנהג. הרגשתי בתוכי שריפה של הכימיקלים כאילו אני נושם משהו רותח. ניסינו שוב ושוב לחלץ אותו עד שלא יכולנו לנשום ומסוק פינה אותנו לבית־החולים". הנהג ישראל טייב נפטר מפצעי התאונה ומשאיפת הגז כעבור שעה. גופתו חולצה רק אחרי ארבע שעות. מהר מאוד התברר שלא מדובר בתאונה רגילה.

התושבים פונו

המכולות שהיו על המשאית נפלו ונסדקו, הברום השתחרר, וענן צהוב רעיל החל להתאבך מעל למקום. הרוח המזרחית עוררה חשש שהענן ינוע לכיוון חצבה, וכל תושבי המקום פונו למושב עידן הסמוך. צה"ל והמשטרה חסמו את הכביש לתנועת כלי־רכב. סמנכ"ל התיפעול של מפעלי ים־המלח, שלמה אדלר, היה מן הראשונים שהגיעו מצויידים לניטרול החומר, למרות שהמשאית היתה שייכת למפעל תרכובות ברום. "ראינו מה קרה, והחלטנו שצריך מערכות נשימה סגורות, אמצעים להרמה וציוד מכבי כבר". סיפר אדלר.

לנטרל את הברום

"הבאנו ציוד והתחלנו בנסיונות לנטרל את הברום. ברום, כשהוא בכמויות קטנות לא מזיק, אבל בכמויות גדולות יכול לגרום למוות".

גורמי איכות הסביבה מתריעים זה שנים על הסכנה הגדולה הטמונה בריכוז של מפעלים כימיים כברום. האחראי על איכות הסביבה במחוז הדרום מטעם משרד הפנים, אריק בר־שדה, אומר כי אם היה מתרחש אסון דומה בבאר־שבע, היו נפגעים מאות אנשים ופעולתם של צוותי החילוץ היתה קשה הרבה יותר.

ההרוג — אב לשלושה

ישראל טייב, הנהג שנהרג, היה אב לשלושה. אריק (7) אורטל (5) ושירן בת שבעה חודשים. לפני זמן קצר פרש ממפעלי תובלה במסגרת הקיצוצים, ולפני ימים ספורים החל לעבוד אצל קבלן באשדוד. הוא התהפך במשאיתו אחרי שנהג לילה שלם מאילת צפונה.

בבית"ח סורוקה מאושפזים עדיין ששה מנפגעי התאונה. מצבם קל עד בינוני, אולם מנהל בית־החולים, הד"ר יצחק רומם, אומר כי מדובר בפגיעה כימית בריקמת הריאה שתוצאותיה לא ברורות, ולפיכך יישארו החולים במעקב.

גז רעיל ביותר

רונית מורגנשטרן

ד"ר שמואל ברנר, מנהל המכון לחקר בריאות הסביבה במשרד הבריאות, אמר אתמול לכתבתנו כי גז הברום, כשהוא מצוי בריכוזים גבוהים, הוא רעיל ביותר ועלול לגרום למוות. בריכוזים קטנים, כמו שהיו, כנראה, במקרה התאונה, הוא פוגע בקרום הרירית של העיניים, במערכת הנשימה ובעור. הברום הורס את הקרומים שבגוף, וגורם לבצקת חמורה.

פסטיבל י־ם ייפתח במוצ"ש

יצחק שור

פסטיבל ירושלים החמישי ייפתח במוצאי־שבת בשעה 21.15 בשלושת האולמות של המרכז לאמנות הבמה. בתיאטרון ירושלים יוצג "הריבוק" על־ידי "הבימה", באולם קריאון תופיע תזמורת קאמרית מפרנקפורט בתוכנית עם יצירות מוצרט וסאלייריו, באולם רבקה קראון תופיע להקתה של רנה שיינפלד.

הפתיחה האטרקטיבית של הפסטיבל, להמונים, תיערך ביום א', מוצאי־יום ירושלים, במופע "ירושלים של אור", שיתקיים על חומות העיר, מעל לבריכת השולטן.

מהנהלת הפסטיבל נמסר כי עד כה נמכרו למעלה מ־80,000 כרטיסים, ונותרו למכירה עוד כ־40,000. בפסטיבל יועלו כ־80 מופעים ב־250 הצגות, שלוש מהן גם בתל־אביב, אשדוד וחיפה, ואף יגיעו חד־פעמיים לצמח ולקיסריה.

חגיגה דרום־אמריקנית ביער בן־שמן · מחר

דני בירן

למעלה מ־20 אלף איש שעלו מדרום אמריקה ב־50 השנים האחרונות יתגנו מחר בפארק מקסיקו שביער בן שמן, את יובל ה־50 לעלייה מדרום אמריקה. בשנים אלו עלו מיבשת זו יותר מ־70 אלף יהודים מרכיתם מארגנטינה, מקסיקו וצ'ילה. גאולה חבקין יו"ר מטה החגיגות, מסרה כי הסרת התסות מצד ההסתדרות הציונית בגלל קיומו של האירוע בשבת, גרמה לתסיסה רבה בקרב חברי התאחדות עולי דרום אמריקה שהודיעו על השתתפותם באירוע.

שרי ממשלה, חברי כנסת ואורחים רבים הבטיחו גם הם את בואם.

נשברה

(סוף מעמוד ראשון)

בחירות" הוא התייחס בכך להסכמה שהושגה לפני ימים מספר, לפיה נקבע ששמיר ייבחר לראשות הרשימה לכנסת, ובתמורה יובטח מעמדו של דוד לוי לאחר הבחירות.

האשמות הדדיות

חוגים מקורבים לדוד לוי טענו באוזני כתבנו שבחירתו של וינצקי היתה חייבת בהכרח להביא לפיצוץ, ויש להתפלא על כך שאב בית־הדין לא לקח זאת בחשבון. למול הטענות של מחנה לוי, אומרים חוגים מקורבים לראש הממשלה שמיר, כי "כל אשמתו של וניצקי היא בכך שהיה מעורב בחשיפת אירסרים שניסה לבצע מחנה לוי לקראת כינוס הוועידה לפני שנתיים. שבירת ההסכמה, אם אכן איום זה של לוי יתממש עלולה להכניס את "חרות" למשבר חדש.

ג'ואן באאז תשיר

(סוף מעמוד ראשון)

ועימם גם הח"כים דדי צוקר (ר"צ), וגדי יציב (מפ"ם).

בשיחה אמרה הזמרת המפורסמת כי היא מיטיבה לדעת שמשני הצדדים היריבים בסכסוך יש גורמים המעוניינים בדיאלוג ומאמינים באי־אלימות. "באתי לתמוך בשתי הקבוצות משני הצדדים".

תשיר את "יורים ובוכים"

ג'ון באאז הודיעה כי בקונצרטים שלה תכלול את שיר השלום וכן את שירה של סי הימן "יורים ובוכים", שנפסל לשידור בגל־ישראל וגלי צה"ל. ג'ואן באאז נועדה גם עם אנשי המרכז לחקר אי־האלימות בראשותו של ד"ר מובארק עוואד הכלוא בכלא איילון.

כתבנו מעיר כי הקשר בין תנועת "שלום עכשיו" לבין הזמרת, נוצר בפגישה מיקרית בטיסה בדרום צרפת. במקום זה היא פגשה את פרופ' ירמיהו יובל ורעייתו ובשיחה שהתגלגלה נולד הרעיון לשבץ שתי הופעות בישראל בסיסמה "למען השלום".

ביקרה במחנה ג'ילזון

הזמרת ביקרה אתמול גם במחנה הפליטים ג'לזון שליד רמלה, ושמעה מפי התושבים על תלאותיהם בימי העוצר. היא הגיבה על דברי התושבים, על פי מקורות ערביים, באומרה איך אפשר להפסיק לתושבים הספקת מים וחשמל ולתת להם לחיות בתנאי מצור.

גינוי אמריקני לישראל

וואשינגטון. משרד החוץ האמריקני גינה אתמול את ישראל על מעצר עיתונאי "אל־פג'ר". "אנו מתנגדים בתוקף לצעדים שמטרתם להגביל הבעה חופשית של השקפות בעיתונות" — אמרה דוברת המשרד, פיליס אוקלי. והוסיפה: "אמצעי התקשורת הפלשתיניים במזרח ירושלים ממלאים תפקיד חשוב בהבעת דעות הפלשתינים ובאספקת מידע".

עורכי העיתון ושלושה מעיתונאיו נעצרו ביום ו' על־ידי שלטונות צה"ל ל־15 יום, מבלי שהועלו האשמות נגדם ובלי לתת להם אפשרות לערעור.

● ראש אגף התנועה בעיריית ת"א, יוסף גבעול, מתריע על כך שמשרד־האוצר מונע את קידומו של פרויקט הקרונועים בת"א.

מתה אמו של אריק שרון — דבורה (ורה) מכפר מל"ל

ניצה רימון

בבית חולים מאיר בכפר סבא נפטרה אור ליום חמישי דבורה (ורה) שרון, אמו של השר אריק שרון, בת 88 היתה במותה. ורה שרון, מוותיקות כפר מל"ל בשרון, תובא למנוחות היום בשעה 11 בבית העלמין ברמות השבים. "עד ימיה האחרונים היא נאחזה בחיים ובאדמה בעקשנות ובגאווה" — סיפר עליה יוסי מרגליות, סופר ועיתונאי מוותיקי הכפר.

ורה שרון סירבה שיקראו לה "אמא של אריק שרון" — מספרים בכפר מל"ל, היא חשה כי היתה אישיות ראויה בפני עצמה. ומנהגה היתה האשה היחידה בכפר מל"ל, שהחזיקה מעמד בתפקיד חברת ועד המושב עשרות שנים ודאגה לצרכי הכפר. למרות שהתאלמנה לפני 30 שנה, ניהלה בעצמה את המשק החקלאי עד לשנים האחרונות.

ורה שרון נולדה בשנת 1900 ברוסיה, היא למדה רפואה עד שהכירה את שמואל שיינרמן (שרון), שהיה ציוני ועלתה עמו לארץ ישראל בשנת 1923, לאחר שנישאו התיישבו בכפר מל"ל. שמואל שרון, אביו של אריק, היה אגרונום ורעייתו ורה צעדה לצידו בניהול המשק ובחינוך הילדים, שנולדו בכפר: הבכורה יהודית (63) המתגוררת בארצות־הברית ואריק (61). לפני שלושים שנה נפטר שמואל ממחלת לב, ומאז נטלה ורה את ניהול המשק. בגיל 60 למדה נהיגה, כדי להשתלב על עבודות המשק, ובמשך למעלה מעשר שנים נהגה בו.

ורה שרון, מאחרוני המייסדים של הכפר, תיטמן היום בחלקת כפר מל"ל בבית העלמין ברמות השבים.

זכו בפיס

בהגרלת רבי־פיס של מפעל הפיס מס. 19/88 שהתקיימה ביום 12/05/88

בסך 250,000.00 — 16,668.00 ש"ח זכה המספר: 882398.
בסך 15,000.00 — 1,668.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 82398.
בסך 1500.00 — 168.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 2398.
בסך 160.00 — 18.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 398.
בסך 15.00 — 3.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 98.
בסך 3.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 0;5;8.
רק הרשימה הרשמית הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

ההזדמנות האחרונה של טבריה — מחר בקרית־חיים

ארצית

אפשר שכבר מחר יקבעו שתי העולות לליגה הלאומית בכדורגל, או לפחות אחת. במחזור ה־4 בפליי־אוף העליון בליגה הארצית, נצחון הפועל ירושלים, בימק"א, על הפועל חדרה, יעלה סופית את קבוצת הבירה, בעוד שמאבק המוקד יהיה בקרית־חיים, כשהפועל חיפה תארח את הפועל טבריה.

● כדורגלני הפועל טבריה יבואו ב־3 לקרית־חיים למשחקם עם הפועל חיפה בידיעה שרק נצחון ישאירם בתמונת המאבק. כל תוצאה אחרת תקדם את יריביהם מהפועל חיפה לעבר הליגה הלאומית. הטבריינים יצטרכו להתאושש מתסכול הפסדם בשבת, במגרשם, להפועל ירושלים 3:0, וזה קשה. ישפוט: רחמים רינצ'י.

● כדורגלני הפועל ירושלים יתמודדו באותה שעה בימק"א עם הפועל חדרה. כל תוצאה, לבד מנצחון ירושלמי, תיחשב כהפתעה. ישפוט: רני קורן.

● בשני משחקים נוספים בפליי־אוף העליון מארח הפועל יהוד את מכבי שעריים (5), והפועל רמת־גן תתמודד עם מכבי יבנה כבר ב־11.

● בפליי־אוף התחתון בליגה הארצית יש חשיבות רבה לכל שלושת המשחקים שייערכו מחר ב־5, לגבי שתי היורדות: הפועל עכו תארח את מכבי רמת־עמידר; מכבי יפו תשחק במגרשה עם בית"ר נתניה והכח רמת־גן תארח את הפועל בת־ים.

הפליי־אוף העליון

1.	הפ' בת"ים	29	29–56	64
2.	הפועל חיפה	29	17–30	59
3.	הפ' טבריה	29	41–59	54
4.	מכבי יבנה	29	25–34	49
5.	הפ' חדרה	29	39–47	43
6.	מכ' שעריים	29	40–36	39
7.	הפ' רמת־גן	29	32–27	37
8.	הפ' יהוד	29	42–38	33

הפליי־אוף התחתון

9.	מכבי יפו	29	32–32	37
10.	הפ' כת"ים	29	37–31	31
11.	הכח ר"ג	29	33–26	30
12.	מכ' עמידר	29	42–31	30
13.	בית' נתניה	29	44–27	27
14.	הפ' עכו	29	43–22	24

הסיום בליגה א' — מחר

משחקי ליגות א' בכדורגל יסתיימו מחר כאשר ייערך המחזור ה־30. הראשונות, מכבי טמרה בצפון ובית"ר רמלה בדרום, ישתדלו לשמור על המקום הראשון ולעלות לארצית, בעוד יריבותיהן, הפועל בית־שאן והפועל ראשל"צ, ינסו לנצח ולצפות למעידת הקבוצות המקדימות אותן.

למכבי טמרה צפוי משחק־חוץ קשה נגד הפועל קרית־שמונה (בסיבוב הראשון — 1:1) והפועל בית־שאן תקיים משחק־דראיוס עם הפועל בני־נצרת (0:1).

בתחתית הוכרע גורלן של הפועל בני־טמרה והפועל רעננה לירידה.

שאר המשחקים בצפון: בית"ר חיפה — הפועל טייבה (3:1); מכבי אח"י נצרת — הפועל טירת־הכרמל (0:0); מכבי חדרה — הפועל טירה (0:1); הפועל בני־טמרה — מכבי עפולה (5:1); בית"ר נהריה — הפועל רעננה (1:0); מכבי עוספיה — הפועל קרית־אתא (0:1).

המובילה הדרומית, בית"ר רמלה, תארח את הפועל אור־יהודה (0:0), בעוד שהשנייה, הפועל ראשל"צ, תשחק בחולון, נגד לזרום (0:0).

בתחתית חמור מצבן של הפועל רמלה והפועל רמת־השרון, אבל גם מכבי הרצליה, הפועל אזור והפועל מרמורק עדיין בסכנת ירידה.

שאר המשחקים בדרום: הפועל קרית־אונו — הפועל רמת־השרון (0:2); הפועל אשלון — הפועל דימונה (2:1); הפועל אשדוד — הפועל בית־שמש (3:1); מכבי קרית־גת — הפועל רמלה (0:1); הפועל מרמורק — הפועל קרית־מלאכי (1:2); מכבי הרצליה — הפועל אזור (0:0).

טורניר לזכר איתן רותם

טורניר כדורמים בין־לאומי לזכרו של איתן רותם, שחקן הפועל גבעת־חיים ונבחרת ישראל, שנפל במלחמת לבנון, יחול היום ומחר בקיבוץ גבעת־חיים.

המשחקים יתחילו היום ב־3.30 אחה"צ וימשכו מחר ב־9 בבוקר. ישתתפו שתי קבוצות מהונגריה: ספרטקוס וסנטש וקבוצות הפועל גבעת־חיים, הפועל קרית־טבעון, מכבי קרית־אונו ואס"א ת"א.

● טניס שולחן: טורניר על־שם לוסיאן לוי יתקיים מחר מ־9 בבוקר באולם הספורט של המתנ"ס ברמת־השרון.

● סיוף: אליפות הפועל ברומח לגברים ולנשים תיערך בשבת ב־10 בבוקר במכון־וינגייט.

ליברפול ווימבלדון בוומבלי

שבח בן־גבריאל

האם תזכה ליברפול מחר, בפעם השנייה תוך שנתיים, ב"דאבל," או אולי תצליח וימבלדון, בהופעת־הבכורה שלה באיצטדיון וומבלי, לחולל סנסציה ולנטול את הגביע האנגלי בכדורגל, וללכת בעקבות קובנטרי שעשתה זאת בהופעתה הראשונה בגמר? אשתקד גברה קובנטרי, בגמר, על טוטנהאם (2:3).

וימבלדון לא נכללה זה עשר שנים בארבע הליגות המקצועניות באנגליה. לפתע הפכה לאחת הקבוצות המדוברות.

את ההצלחה של הקבוצה מדרום לונדון, איזור הידוע בעיקר במגרשי הטניס שלו, יש לזקוף לזכותו של דייב באסט, שהעלה אותה מהליגה הרביעית לליגה הראשונה, תוך חמש שנים. את מקומו של באסט תפס לפני 11 חודש, בובי גולד, שיחד עם דון האו, מנהלה לשעבר של ארסנל, הצליחו להצעידה לגמר הגביע האנגלי, ולסיים במקום השביעי בליגה. כוכבה של וימבלדון הוא ג'ון פאשאנו, בן ה־30.

מול וימבלדון תתייצב קבוצת־הפאר של הכדורגל הבריטי בעשור האחרון, ליברפול. בפעם האחרונה זכתה ליברפול בדאבל ב־1986, והיתה לקבוצה הרביעית שנטלה את שני התארים.

במשחק הליגה האחרון שלה, נגד לוטון, נפצעו שניים מכוכביה: המגן גילספי והקשר ספאקמאן, ששיתופם מחר מוטל בספק. ליברפול זכתה בגביע שלוש פעמים.

משחק־הגמר באנגליה ישודר מחר מ־5 בטלוויזיה הישראלית.

* גם בסקוטלנד ייערך מחר משחק־גמר הגביע, וכו תנסה סלטיק לזכות ב"דאבל". באיצטדיון המפדן פארק בגלאזגו תפגוש האלופה, סלטיק, את דנדי־יונייטד, שטרם זכתה בגביע הסקוטי. סלטיק כבר זכתה בגביע פעמים רבות, ולאחרונה זכתה ב"דאבל" בשנת 1977.

מכבי ראשל"צ לליגה הלאומית עם מינוס של שתי נקודות

יצחק וישהוף

ועדת המשמעת של איגוד הכדורסל החליטה אתמול שמכבי ראשון־לציון תופיע בעונה הבאה בליגה הלאומית, אך היא תחל את משחקיה עם מינוס של שתי נקודות.

אתמול הרשיעה ועדת המשמעת את מכבי ראשל"צ בחריגות של שני כוכביה ג'ון ויליס וטודיס גלטון מתקנון התשלומים.

אותה ועדה הפחיתה בזמנו ממאזנה של מכבי ראשל"צ 4 נקודות ליגה בפועל, אך אתמול החליטה על פיצול עונש הפחתת 4 הנקודות: שתי נקודות יורדו ממאזן הקבוצה עתה, ואילו שתיים נוספות כשהקבוצה תחל את משחקיה בליגה הלאומית.

ועדת המשמעת קנסה את מכבי ראשל"צ גם ב־5000 שקל.

דרבי בטניס

דרבי תל־אביבי, בין מכבי והפועל, יעמוד היום במוקד משחקי הליגה הלאומית בטניס.

ייתר המשחקים: מכבי הצפון ב' — מועדון הכרמל; הפועל ת"א ב' — מכבי נתניה; מכבי הצפון א' — אס"א ת"א.

מחר יהיו המשחקים: הפועל ת"א — מכבי הצפון א'; אס"א ת"א — מכבי רחובות; מועדון הכרמל — הפועל ת"א ב'; מכבי ת"א — מכבי הצפון ב'.

נכשלה יוזמת האחדות של מיטראן
רוקאר הרכיב ממשלה סוציאליסטית

רוב השרים כיהנו כבר בממשלה שלפני האחרונה □ מעריכים שמיטראן יפזר את הפרלמנט כדי לממש את התחזיות המנבאות רוב לסוציאליסטים בבחירות חדשות □ גם הימין יכול עתה להפיל הממשלה ללא קושי □ שר ההגנה — אחד מראשי הלובי הערבי — פייר שוונמה

ארנון יפת (צרפת)

הנשיא מיטראן מינה אתמול ממשלה של טהרת הסוציאליסטים. התיחדות למרכז נכשלה. במשך שתי יממות ניסה ראש הממשלה החדש מישל רוקאר לשכנע את מנהיגי המרכז להצטרף לממשלה אך תנפיטויות העלו חרס. 16 שרים חזרו למשרות שנטשו לפני שנתיים.

רולאנד דיומא, מנאמני מיטראן קיבל חזרה את תפקיד שר החוץ. הוא מקורב למשטרים ערביים אך רקם יחסים טובים במשך כהונתו הקודמת עם ישראל. מינויו אינו מסמן שינוי במדיניות במזרח התיכון ובמדיניות הירידות לישראל. כשעתו נכשל כשיתרור בבי־ערובה מ„חיזבאללה". ליונאל ז'וספאן, מזכיר המפלגה הסוציאליסטית מונה לשר החינוך והמדע והמחקר בסמכות של סגן ראש ממשלה. רק שני אישים שערקו ממפלגות הימין מונו לשרים. מישל דוראפור שהיה שר תחת ז'יסקאר מונה לשר המנגנון הציבורי והתעשיין ז'אן סורו מונה לשר התעשיה.

תרגיל של מיטראן

לפי הערכות מינה מיטראן מנהיגים סוציאליסטים שנואים על הימין והמרכז, שאינם מייצגים את הפתיחות החדשה, על מנת לאלץ את מפלגות הימין להצביע אי־אמון בממשלה החדשה להפילה ולהוליל בחירות חדשות לאסיפה הלאומית. ראש הזרם השמאלני במפלגה הסוציאליסטית פייר שוונמה, אחד מראשי הלובי הערבי, מונה לשר ההגנה. מינוי מפתיע. הצבא כבר מתוסכל, ויקבל אותו בזעם. באליזה הציגו ממשלה זו כממשלת מעבר. ראש הממשלה רוקאר הבטיח שהרכבה, במדיניותה תשקף את רצון 54 אחוז שבחרו בעד מיטראן. מהם לפחות 10 אחוז בוחרי ימין ומרכז. במשטרה גם לא שמחים. פייר ז'וקס חזר לכהן בתפקיד שר הפנים, לפני שנתיים וקומם נגדו את המשטרה. להיפך הכריזו כי ממשלת רוקאר זו תכפיל את קולות החזית הפאשיסטית שלו. ז'אק לאנג קיבל חזרה את התרבות והתקשורת. הוא אחד מהאישים הפופולארים בממשלה זו.

סיוור הפרלמנט

אוליביה סטרן, יהודי שכיהן כשר בממשלה הימנית והצטרף אל הסוציאליסטים לפני הבחירות, יכהן כשר השטחים מעבר לים.

מקורב ותיק אחר, מוריס פור ששימש מתווך בינו לבין מנהיגי המרכז קיבל את משרד השיכון. שר האוצר והכלכלה הוא פייר ברגוואה. מעריכים שתוך כמה ימים מיטראן יפזר את הפרלמנט ויכריז על בחירות חדשות כדי להשיג את מטרתו להקים ממשלת שמאל־מרכז. צופים כי הסוציאליסטים יקבלו רוב מוחלט בבחירות בשל שיטת הבחירות האזורית.

שבועון יוני: יצחק פרדי — אכן היה סוכן המוסד

„עד כה לא עזב איש בשם זה את יוון"

ז'אן כהן (אתונה)

השבועון היווני הסאטירי „טוקלאמי" טוען, כי יצחק פרדי שנעצר לפני כמה שבועות בחשד בניסיון לרצוח את עיסמאת סאברי היה סוכן של המוסד. השבועון טוען, כי הבחורה שהיתה עימו ביוון חברה אף היא במוסד ושמה דליה איל.

השבועון טוען, כי השניים תיכננו לרצוח את עיסמאת סאברי מראשי אש"ף באתונה משום שנחשב לראש הזרוע הצבאית של אש"ף ביוון ואחראי להעברתם של מחבלים ממדינות ערב לאירופה לביצוע פעולות טרור.

העיתון, המסתמך על מקורות במודיעין היווני אמר, כי סאברי שיקר כשסיפר שגילה את פרדי ליד ביתו וזה אמר לו, כי הוא מתכוון לרצוח אותו וכי שיקר כשסיפר שעקב אחרי פרדי.

העיתון כותב כי סאברי ראה את פרדי מצלם את ביתו מתוך מכוניתו ורשם את מספרה. עוד טוען השבועון, כי הבחורה עימה שהה באתונה דליה איל, סגנית לראש המוסד באתונה כשהבחינה, שפרדי נעצר בנמל התעופה. סוכני המוסד באתונה הזעיקו את אנשי המודיעין היווני, שפעלו לשיחרורו של פרדי. השבועון טוען עוד, כי בבדיקה שערך בנמל התעופה באתונה התברר לו, כי עד־כה לא עזב את יוון איש בשם יצחק פרדי.

האינטרנציונל הסוציאליסטי מגנה את ישראל והתקפות הטרור

רפנה ורדי (מדריד)

מועצת האינטרנציונל הסוציאליסטי קיבלה אתמול פה אחד החלטה המביעה תמיכה מלאה במאמצי המפלגות החברות מישראל, מפ"ם ומפלגת העבודה, להביא למשא־ומתן שיביא לפתרון פוליטי על בסיס עקרונות סוציאליסטים.

ההחלטה מביעה דאגה מהידרדרות המצב במזה"ת, הסבל האנושי בשטחים, והכשלון במציאת פתרון פוליטי לסכסוך במזה"ת. ההחלטה קוראת „לאוכלוסיה היהודית והערבית באיזור להמנע מאלימות ומפעילות הסותרות את החוק הבינלאומי וזכויות האדם". מועצת האינטרנציונאל „מגנה בחריפות את אלימות הצבא הישראלי ומגנה בחריפות התקפות טירור של פלשתינים או אירגונים אחרים על מטרות ישראליות אזרחיות שגם הן מחמירות את המשבר".

המועצה הביעה שוב את תמיכתה בוועידה בינלאומית. „בוועידה כזו יש לאפשר לפלשתינים לבחור את נציגיהם. צריכים לשאוף להבטחת ביטחון המדינות הקיימות, וכהן ישראל, וליישם את זכויות העם הפלשתיני להגדרה עצמית.

מועצת האינטרנציונל הביעה הערכה ליוזמתו של שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ, ומקדמת בברכה את כוונתה של ברית־המועצות למלא תפקיד קונסטרוקטיווי במאמצים למצוא פתרון.

המועצה גם הביעה תמיכה בנסיונות הפלשתינים להשיג מו"מ חיוני לשלום, אך ציינה, כי „אש"ף יכול להביא תרומה חיובית לתהליך השלום אם ישנה את האמנה שלו ויכיר בישראל".

ההחלטה התקבלה לאחר דיון סוער שכלל גינויים חריפים של המנהיג האיטלקי בטינו קרקסי, והשוודי אינגבר קרלסון. מנהיג המפלגה הספרדית אלפונסו גרה, לחץ לשכך בהחלטה קריאה לנסיגת של ישראל מהשטחים, הכרה באש"ף, וגינוי מדיניות ישראל בשטחים.

אריה יפה ממפ"ם וישראל גת ממפלגת־העבודה, הביעו שביעות רצון מהחלטה שהתקבלה.

מובארק עשוי להפגש עם קדאפי ביוגוסלביה

עתים־מזרח

ריאד. — העתון הסעודי „אלשארק אל־אוסט" מוסר, כי בטריפולי נפוצו שמועות על האפשרות, שמובארק עשוי להפגש עם קדאפי ביוגוסלביה.

שמועות אלו נפוצו על רקע ביקורו של נציג לוב בליגה הערבית עבד אלעאטי אלעבידי, במדינות ערביות. יש הסבורים, שהוא קשור ליחסי מצרים לוב. הנציג הלובי ביקש, בין היתר, בסודאן המתווכת בין מצרים ללוב. הטלוויזיה ציטטה בעילום־שם, אישים מסודן, שהביעו פליאה על חוסר התגובה מצד מצרים על קריאתה של לוב להתפייס. ידיעה זו שודרה בטלוויזיה הלובית בעת ביקורו של עבידי בחרטום.

גם בלוב הביעו תמיהה על חוסר היענותה של מצרים להצעת קדאפי לפתוח את הגבול ולהתיר חופש תנועה לאזרחים, בין 2 המדינות.

● הקולחוזים הסובייטים מרטיבים את התבואה, כדי להגדיל את משקלה ואת מכסות הייצור ולכן ייתכן מאוד שסיכומי יבול הדגנים ל־1987 מוגזמים — טען השבועון הסובייטי „ליטראטורנאייה גאזטה".

● משמרת הודו עצרה אתמול את הכהן הגדול הסיקי יאסביר סינג רודה, בעת שהתעקש להכנס למקדש הזהב באמריצאר, שעליו הטילו כוחות הביטחון ההודיים מצור.

● מועצת התעופה האזרחית הערבית, המקיימת כאן מושב שלא מן המניין מאז יום ב', אישרה החלטה הקוראת למדינות ערב להעניש בחומרה כל מעשה פיראטיות ופגיעה בבטיחות התעופה האזרחית.

● הבית הלבן הודיע ביום רביעי על מינוי ג'ון מקארתי, דיפלומט ותיק בשירות החוץ האמריקני, כשגריר החדש של ארה"ב בלבנון.

בהודעת הבית הלבן נאמר, כי מקארתי יבוא במקומו של השגריר היוצא ג'ים קלי. המינוי טעון עדיין אישור של הסנט.

מכשפי בריטניה בוחרים יורש למלכם, שנשמתו פרחה השד יודע לאן

רויטר

לונדון. — היום לפנות בוקר יידע העולם מיהו המלך החדש של ציבור המכשפים והמכשפות המאורגנים בבריטניה ובעולם כולו.

במקום סתר, אי־שם בבריטניה, התכנסה מועצת המכשפים והמכשפות, כדי לבחור ביורש לכהן הגדול ורביאס, שמת בשבוע שעבר לאחר תקופת שלטון בת 25 שנה.

מלך המכשפים, שעל־פי המסורת חייב להיות גבר, הוא המנהיג הרוחני של כ־100,000 מכשפים ומכשפות בבריטניה וכמיליון חברים נוספים של הארגון הבינלאומי „ויקקא", אחד משלושה הזרמים של מלאכת הכשוף.

„המלך החדש חייב להיות אדם בעל תכונה, נסיון, אוהב ומצוייד בכוחות מאגיים" — אמר דובר הארגון, כהן במלאכת הכישוף בייגיל בורן. רוב המכשפים היום הם בני הגזע הלבן, ומשתייכים למעמד הבינוני, ביניהם פרקליטים, רואי חשבון, סופרים, אמנים, עובדי ציבור ואפילו פוליטיקאים.

הסכמה על הפרטים הטכניים לסילוק הטילים לטווח בינוני

אי.פי

ז'נבה. — פקידים אמריקניים וסובייטים הגיעו אתמול להסכמה על הפרטים הטכניים שעיכבו את אישורו של הסכם סילוק הטילים לטווח בינוני שחתמו בוואשינגטון מנהיג בריה"מ מיכאיל גורבצ'וב ונשיא ארה"ב רונאלד רייגן. חילוקי־הדיעות האחרונים נסבו סביב הסדרי הפיקוח על ההסכם.

מימשל רייגן מבקש לאשר את ההסכם עוד לפני הפיסגה בין מנהיגי בריה"מ וארה"ב שתתקיים בעוד כשלושה שבועות במוסקווה. עדיין לא ברור אם יאות הסנט לאשר את ההסכם למרות סיכומי הפקידים הסובייטים והאמריקניים בז'נבה. שר החוץ של ארה"ב ג'ורג' שולץ סרב למתוח ביקורת על הסובייטים בעניין המשא־ומתן ואמר, כי חילוקי־הדיעות נבעו מהפרטים הרבים שבהסכם. היום ייצא שולץ לבריסל וידווח למזכרי נאט"ו על הסיכומים שהושגו.

המימשל מתכוון למכור לכווית מטוסי F־18

דליה רפאל (וושינגטון)

המימשל האמריקני מתכוון למכור לכוויית מטוסי אף 18 — מסר אתמול העיתון „וואשינגטון פוסט" מפי מקורות במשרד החוץ ובמשרד ההגנה. לדברי העיתון הממשל יודיע בקרוב לקונגרס על כוונתו לבצע את העסקה. פקידים במחלקת המדינה מסרו, כי כוויית מעוניינת לרכוש 40 מטוסים מן הדגם החדש, שטרם נמכרו למדינה ערבית כלשהיא. עיסקה זו אם תתבצע תהיה שלב חדש בקשרים המתהדקים בין ארצות הברית לכוויית. שווי העיסקה עשוי להגיע לכ־שש מאות ושמונים מיליון דולר. דוברת מחלקת המדינה פיליס אוקלי אישרה אתמול, כי התקבלה בקשה של כוויית לרכוש מטוסי אף 18 וכי הממשל שוקל את הבקשה.

עומאן רוצה טילי סטינגר

שגריר ארצות הברית בעומאן פנה לקונגרס, באישור הממשל, לשקול מכירת טילי סטינגר לעומאן — מסר אתמול העיתון „ניו־יורק טיימס". הפניה באה ארבעה חודשים בלבד לאחר שהקונגרס אסר מכירת נשק זה למדינות המפרץ מחשש שיגיעו לידי ארגוני טרור ובהם אש"ף. שגריר ארצות הברית בעומאן אמר, כי הממשל תומך בעיסקה ויעשה מאמצים להתגבר על חששות הקונגרס כדי להשיג את אישורו. דוברת מחלקת המדינה אמרה, כי מכירת טילי סטינגר לעומאן משקפת צורך הגנתי לגיטימי של מדינה זו והוסיפה, כי עדיין לא התקבלה החלטה בעניין.

רייגן הודיע על תמיכתו במועמדות בוש לנשיאות

דליה רפאל (וואשינגטון)

לאחר שמונה שנים של נאמנות מוחלטת לנשיא רייגן זכה „ג'ורג'" בוש בהכרזתו הרשמית של הבוס. בלא התלהבות ובקיצור נמרץ הכריז הנשיא רייגן על תמיכתו בסגנו כמועמד המפלגה הרפובליקנית לנשיאות. הנשיא לא הרחיב מעבר לקריאת רשימת התפקידים שמילא בוש בעבר: חבר קונגרס, שגריר ארה"ב בסין ובאו"ם, ראש ה־סי.אי.איי ויו"ר המפלגה הרפובליקנית. הוא התייחס אליו בגוף שלישי, משך רוב הדקות שהקדיש לסגנו. הנוכחים בארוחת הערב המפוארת של 3000 תורמים רפובליקנים גדולים היו נבוכים נוכח השבחים המעטים כל־כך שבחר הנשיא לומר לטובת בוש. בכל זאת, אמר הנשיא רייגן כי הוא מתכוון „לעבוד קשה ככל יכולתו למען „ג'ורג'" בוש.

עומר אמד תווילו (מליט פניו), אזרח לבנוני החשוד בקשר עם הצבת מכונית התופת סמוך לשגרירות ישראל בניקוסיה, מובל לביהמ"ש שם הוארך מעצרו ב־8 ימים

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 12.5.1988

	יחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1			1.7056	1.7268	1.7165
דולר אמריקני	1	1.52	1.59	1.5563	1.5757	1.5673
מרק גרמני	1	0.91	0.95	0.9272	0.9388	0.9310
לירה שטרלינג	1	2.87	3.01	2.9212	2.9576	2.9434
פרנק צרפתי	1	0.26	0.28	0.2732	0.2766	0.2745
ין יפאני	100	1.23	1.28	1.2476	1.2632	1.2574
גילדן הולנדי	1	0.81	0.85	0.8252	0.8355	0.8301
פרנק שוויצרי	1	1.09	1.14	1.1098	1.1237	1.1191
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2653	0.2686	0.2668
כתר נורווגי	1	0.25	0.26	0.2535	0.2567	0.2549
כתר דני	1	0.24	0.25	0.2410	0.2440	0.2428
מרק פיני	1	0.38	0.40	0.3884	0.3932	0.3911
דולר קנדי	1	1.24	1.30	1.2619	1.2776	1.2716
דולר אוסטרלי	1	1.15	1.24	1.1911	1.2060	1.1995
ראנד דר' אפריקני	1	0.42	0.84	0.7068	0.7157	0.7118
פרנק בלגי	10	0.43	0.46	0.2890	0.4484	0.4450
שילינג אוסטרי	10	1.29	1.35	1.3150	1.3314	1.3243
לירה איטלקית	1,000	1.22	1.30	1.2439	1.2595	1.2509

ילד נהרג כששיחק בטי"ל לאו בדלית אל כרמל

יואב אביב

עינן חיכמת חלבי בן 9 מהכפר הדרוזי דלית אל־כרמל שעל הכרמל נהרג אתמול בצהריים בתוצאה מהתפוצצות טיל לאו עימו שיחק.

הפיצוץ שאירע סמוך לשעה 12.30 בצהריים החריד את תושבי הכפר הדרוזי. הילד שיחק עם הטיל בחדר ביתו, במרחק של כ־100 מטר מבית־הספר התיכון בכפר. התלמידים יצאו מהכיתות למשמע ההתפוצצות וגילו את גופתו של הילד.

למקום הפיצוץ הגיעו כוחות משטרה בפיקודו של מפקד המרחב, תת־ניצב יעקב חביב. בתחילה היתה סברה כי מדובר בפיצוץ גז, אולם משהתברר כי מדובר בהתפוצצות טיל הוזעקו גם חבלני המשטרה.

טרם הוברר כיצד הגיע הטיל לידיו של הילד. מפקד המרחב ביקש מתושבי הכפר לבדוק את החפצים בהם משחקים ילדיהם ולהזעיק את חבלני המשטרה אם יגלו חפצים חשודים.

בשבועיים האחרונים גילתה משטרת מרחב חיפה חומרי חבלה ואמצעי לחימה רבים ברשותם של ילדים באיזור. לפני שבועיים התגלה פגז מרגמה שהביא נער בן 13 למופע לציון 40 שנה למדינה בבית־הספר התיכון בקרית־חיים. נער אחר מסר למשטרה בעקבות חקירה רימון רסס צה"לי שהחזיק ברשותו. בחצר ביתם של שני הנערים מצאו החוקרים מחבואים בהם הוסתרה תחמושת רבה.

המשטרה בודקת את הנסיבות בהן הגיע טיל לאו שבשימוש צה"ל לידיו של הילד שנהרג אתמול.

תושב ראש העין נהרג בפיצוץ רימון במלטשה בפתח־תקוה

עתיים

תושב ראש־העין, יעקב ירון, נהרג שלשום סמוך לחצות בהתפוצצות רימון רסס צה"לי במלטשת יהלומים בפתח־תקווה.

הפיצוץ אירע בעת שירון ניהל דו־שיח עם עובד המלטשה, והמשטרה סבורה כי מדובר בסיכסוך על רקע פלילי. עובד המלטשה נעצר לחקירה על־ידי המשטרה.

על נסיבות המקרה נמסר, כי יעקב ירון ביקר מספר פעמים באותו יום במלטשה, בחפשו את עובד המלטשה. סמוך לחצות הגיע פעם נוספת ופגש את העובד, שעבד אותה שעה במשמרת הלילה. השניים שוחחו וכעבור כמה דקות נשמע פיצוץ. יעקב ירון נפצע באורח אנוש, והועבר לבית־החולים „בילינסון" ושם מת על שולחן הניתוחים.

המשטרה חוקרת כיצד הגיע הרימון הצה"לי לשימוש אזרחי.

5 שנות מאסר לרס"ר משטרה לשעבר שנטל שוחד מאסירים

עתיים

מרדכי שרף (45) מראשון לציון, רס"ר לשעבר במשטרת ישראל, שהיה ממונה על העסקת אסירי עבודה בבית המעצר באבו־כביר, נידון אתמול בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב לחמש שנות מאסר, לאחר שהורשע בנטילת שוחד משני אסירים, תמורת מתן חופשות שלא אושרו על־ידי נציבות שירות בתי־הסוהר.

בכתב־האישום נאמר, כי הנאשם, ששרת כקצין תעסוקת אסירים, היה ממונה על הענקת חופשות לאסירי העבודה במועדים שנקבעו על־ידי שירות בתי־הסוהר, זאת לאחר קבלת אישור מנציבות שירות בתי־הסוהר ובתיאום עם הנציבות.

במשך תקופה של כשלוש שנים דרש הנאשם וקיבל מהאסיר משה גור סכומי כסף שונים ומוצרים שונים, ביניהם אוהל קמפינג, מוסטר אובן, סיר טיגון, מחשב, מציתים אלקטרוניים ועוד. מהאסיר עאזל אשור דרש הנאשם וקיבל כסף כמימון לקניית מכשיר וידאו.

בתמורה העניק הנאשם לאסירים אלה חופשות חריגות והאריך במקרים אחרים את שעות החופשות שניתנו להם מעל ומעבר לשעות החופשה שהוענקו להם כדין.

התביעה טענה, כי הנאשם השחית את טוהר המידות בהן מצווה איש משטרה בעל תפקיד בכיר, מעל באמון מעבידיו והפר את האמון שהציבור נותן בשוטרים שומרי החוק והצדק.

פרקליטו של החשוד אמר, כי הנאשם לא עמד בפיתויים שהוצעו לו וייתכן כי המניע למעשיו היתה משכורתו הנמוכה.

בגזר־הדין ציין השופט אריה סגלסון, כי כלפי פנים היה הנאשם מושחת ורקוב עד היסוד ואילו כלפי חוץ, המעשה שעשה עלול לערער את אמון הציבור בטוהר המידות של המשטרה ושל כל המערכת המופקדת על השלטת החוק והסדר במדינה.

השופט קבע, כי החליט עם זאת להתחשב במצבה הבריאותי החמור של אשת הנאשם, וכן בנסיבות אישיות מקילות, ולא לגזור עליו את העונש החמור לו היה ראוי.

מאסר וקנס לרופא מרדים שגרם נזק ברשלנות למנותחת

ניצה רימון

שישה חודשי מאסר, שיומרו בעבודה לשירות הציבור, ו־15 אלף ש"ח קנס גזרה אתמול שופטת בית־משפט השלום בפתח־תקוה, שרה פריש, על ד"ר מוריס פרידמן בן 78 מתל־אביב, רופא מרדים שהורשע ברשלנות ובגרימת נזק מוחי בלתי הפיך ולנכות של 100 אחוז למנותחת פנינה גיבורי מחולון.

השופטת ציינה בגזר־הדין, כי אין ספק שלא יהיה באמצעי ענישה כלשהו או פיצוי כספי כדי להפחית או להקהות מהסבל שהוא מנת חלקם של פנינה גיבורי ובני משפחתה.

פנינה גיבורי אושפזה בנובמבר 1977 בבית־החולים „השרון" בפתח־תקווה לצורך ניתוח. ד"ר פרידמן הרדים אותה והחולה בתוך הניתוח אך בשלב מסויים, כאשר נמסר לו כי אשתו ממתינה בחוץ, יצא את חדר הניתוח. מיד לאחר מכן חדלה מכונת התרדמה המספקת את החמצן למנותחת לפעול ועד שד"ר פרידמן אותר נגרם לפנינה גיבורי נזק מוחי. היום היא רתוקה לכסא גלגלים והקשר עימה הוא באמצעות מצמוץ בעיניה.

בשעתו תבעה משפחת גיבורי את קופת־חולים וקבלה פיצויים גבוהים.

במהלך המשפט טענה התביעה, כי יש להוקיע את תופעה של יציאת רופאים מחדר הניתוח בזמן הניתוח, שהפכה לנורמה.

השופטת הורתה למזכירות בית־המשפט להעביר את תוכן ההחלטה של גזר־הדין לשירות המבחן כדי להתוות תוכנית עבודה שתהלום את כישוריו של הרופא המרדים, ובית־המשפט יתכנס שוב ב־12 ליולי להמשך הדיון בהשלמת גזר־הדין.

מניות מזון וטבק עלו ב־4.45 אחוזים השבוע

אלחנן הורוביץ

מדד המניות הכללי ירד אתמול ב־0.16%. המניות הרשומות ירדו ב־0.48%, בעוד שמניות ההסדר עלו ב־0.01%. בסיכום השבועי עלה ערך השוק של כל המניות ב־0.85%, המניות הרשומות עלו ב־0.89% ומניות ההסדר — ב־0.02. העלייה הגדולה ביותר נרשמה במניות מזון וטבק, שעלו ב־1.11% אתמול וב־4.45% השבוע, הירידה הגדולה ביותר היתה אתמול ב־1.07% במניות השקעה בתעשייה, השבוע היתה הירידה הגדולה ביותר במניות חיפושי נפט וגז, שירדו ב־3.33%.

שבוע המסחר נסתיים אתמול במעבר ממימוש רווחים בעליות למימוש רווחים בירידות. „שערים". במניות החופשיות הסתכמו הביקושים ב־1.7 מיליון ש"ח וההיצעים — ב־6.1 מיליון ש"ח. מהן עלו 89 שערים, לעומת 177 שירדו ו־182 שנשארו בלי שינוי. המחזור בהן הגיע ל־10.8 מיליון ש"ח.

גלגלי הבורסה

מגמת העלייה במניות מזון וטבק מוסברת בהשפעת הייקור של המצרכים המסובסדים.

במניות ההסדר הסתכמו אתמול הביקושים ב־680 אלף ש"ח וההיצעים — ב־407 אלף ש"ח. משעריהן עלו 4, ירדו 3 ו־11 נשארו בלי שינוי. המחזור בהן עלה ל־2.7 מיליון ש"ח.

בשוק איגרות החוב התקרב המחזור ל־9.6 מיליון ש"ח. מזה 3.7 מיליון ש"ח מסוג „שגיא" ו־2.7 מיליון ש"ח בסוג „גליל" 4.26%.

ערך השוק של הממשלתיות הצמודות למדד עלה ב־0.03%, הצמודות לדולר מסוג „רמון" עלו ב־0.12% אתמול וב־8.12% מתחילת השנה ומסוג „גלבוע" עלו ב־0.19% אתמול וב־7.14% מתחילת השנה.

במלוות קצר מועד נעו התשואות החודשיות בין 14.9% ל־16.73%, תוך מחזור של כ־30 מיליון ש"ח.

סל המטבעות ירד אתמול ב־0.08% ל־1.7165 ש"ח, בעוד ששער הדולר היציג עלה ב־0.15% ל־1.5673 ש"ח. דולר נוסעים לחו"ל — 1.858 ש"ח.

טלקס

● **היתר להבאת עובדים מהונגריה**

משרד־הפנים התיר להביא לארץ עובדים זרים מהונגריה, והבאתם מותנה בהיתרים המקובלים להבאת עובדים זרים.

הצעה לספק עד 1,000 עובדים הונגרים לישראל הגיעה מחברת כוח־אדם הונגרית, באמצעות הסוכן שלה בגרמניה, לחברת „גפן משאבי אנוש", ונמסרה לבדיקת משרדי החוץ והפנים ולשירות התעסוקה. משרד־הפנים הורה תחילה להקפיא את הטיפול בהצעה, והסיר את ההקפאה בתחילת השבוע, ביום בו הגיע שר־החוץ, שמעון פרס, לביקור בבודפשט. (שע"ח)

● **ילדים מאנגליה לתוכנית חינוכית בצרעה**

קבוצה ראשונה של ילדים בגיל 11 הגיעה השבוע מאנגליה כדי להשתתף בתוכנית חינוכית ניסויית שתתקיים בקיבוץ צרעה.

התוכנית נערכת בחסות התק"ם וההסתדרות הציונית ביוזמתם של חיים סקירבל, ראש המחלקה לחינוך ותרבות בגולה, וסטיבן הלמן, מנהל בית־הספר בקיבוץ צרעה.

הילדים משתייכים לשכבות המעמד הבינוני והגבוה וזהו פרק חינוכי במסגרת חיותם בקרב בני־מצוות. הם ישהו בקיבוץ במשך שלושה שבועות ויעסקו בנושאים הקשורים ב־40 שנות מדינת ישראל.

דני בירן

● **„אותם השמים אותה אדמה" — בניו־יורק**

במוזיאון היהודי בניו־יורק הוקרן אתמול הסרט „אותם השמים אותה האדמה".

הסרט, שהופק על־ידי צוות הווידיאו של הקיבוץ הארצי, בויים על־ידי קרלוס ירושלמי מקיבוץ מצר וצולם על־ידי יוסי כרמון ממענית שנילוו לפני כשנה למסעה של משלחת השומר הצעיר לפולין.

החקרנה נערכה בהשתתפות ח"כ חייקה גרוסמן, ממנהיגות המרד בגטו ביאליסטוק, צפורה חורבין, ניצולת מחנה מיידנק שמופיעה בסרט, וההיסטוריון אריאל חורביץ.

דני בירן

שירות מנהל הקולטורה

[illegible]

● **משקפי מגן נגד איידס**

רופאי השיניים בישראל רכשו מאות זוגות של משקפיים המיועדים להגנה על העיניים והמונעים הידבקות באיידס.

המשקפיים קלים מאוד, שקופים וגמישים ומספקים הגנה מקסימלית לעין מפני מגע אפשרי עם ניתזי דם ורוק.

המשקפיים מיוצרים בארה"ב ומיובאים לארץ על־ידי חברת „מופרה". הם יוצגו לראשונה בישראל בשבוע הרפואה ה־6, „מדקס 88", בירושלים בבנייני האומה בשבוע הבא. ניתן לרכוש אותן במבצע ב־20 ש"ח לזוג.

רוית מורגנשטרן

טכנאים סינים יציבו הטילים בסעודיה

דליה רפאל (ארה"ב)

— צוותי מהנדסים וטכנאים סיניים ירכיבו ויציבו טילים מסוג סי.אס.אס־2 [illegible] סין. הם גם ידריכו את הצוותים הסעודיים כאשר להפעלתם. מסרה סוכנות [illegible] בלעדי. עוד נמסר כדיווח כי הממשל האמריקני לא הופתע מקיום [illegible] בידיו פרטים מדוייקים לגבי היקפה ומועד ביצועה. [illegible] העיסקה. לדברי מקור אחר, מסרו מקורות מודיעין [illegible] סיניים, על מנת להתאימם לצרכים [illegible] רצון. הסעודים בקשו מן [illegible] סיניות, באופן שיהפכו.

[illegible] בכיר[illegible] נחקרים בפרש[illegible]

יואב אביב

ארבעה עובדים בכירים מעיריית קרית־ביאליק נחקרו עד כה בפרשת הזיוף והמרמה שהתגלתה בעיריה ובשבוע הבא ייחקר ככל הנראה גם ראש העיר דני ז'ק.

לכתבנו נודע, כי לחצים פוליטיים מופעלים על צוות החקירה המיוחד שמונה במשטרה. בפרשה זו נעצר בשבוע שעבר ראש אגף התרבות לשעבר בעיריה ומנהל המתנס"ים העירוני, שלמה ירושלמי בן 52.

באחרונה חלה התפתחות בחקירה והמשטרה חושדת כי בכירים נוספים בעיריית קרית־ביאליק ידעו על הפרשה.

בידי המשטרה קבלות על ציור שרכשה העיריה אולם הציור עצמו לא נמצא. כך, למשל, יש בידי החוקרים קבלה על רכישת אופני כושר לאחד מאולמות הספורט בעיר, אולם אופניים לא נמצאו.

הכניס בת 15 להריון כדי שתינשא לו

עתיים

צעיר בן 28, המואשם שהכניס את חברתו בת ה־15 להריון במטרה להינשא לה, לאחר שניצל את גילה הצעיר ורמתה השכלית הנמוכה כדי לקיים עימה יחסים, נעצר אתמול עד תום ההליכים המשפטיים נגדו בפקודת בית־המשפט המחוזי בתל־אביב.

הנאשם, שמעון ארבל, פקח בעיריית חולון, מואשם בבעילת קטינה ובנסיון לאונסה בנסיבות מחמירות. בכתב־האישום נאמר, כי הנאשם לקח את חברתו לבית־מלון בבת־ים ושם בעל אותה.

יחסיהם המיניים של השניים נמשכו גם לאחר אירוע זה וכל זאת למרות שחברתו ביקשה ממנו שירפה ממנה.

ביום 23.4.88, נאמר בכתב האישום, ניסה הנאשם לאנוס בכוח את חברתו, אולם היא התנגדה, שרטה אותו ואף נשכה אותו בכתפו. כשלא עלה בידו לבצע זממו החזירה הנאשם לביתה.

במהלך הדיון המשפטי התברר, כי חברתו של הנאשם נמצאת בחודש השני להריונה והנאשם הודה באהבתו ואף טען שעשה זאת כדי שהנערה תינשא לו.

בהחלטתו קבע השופט אליהו מצא, כי אין בעובדה שהנערה הרה ללדת, וכן ברצונה להינשא לנאשם, כל השפעה על ההכרעה בבקשת המעצר.

המשטרה: הנהג הקטלני היה תחת השפעת סמים

עתיים

יחזקאל אפרים (36), נהג המכונית שגרם לתאונה הקטלנית בה נהרגו החייל רון גאמן (19) ושני התיכוניסטים ניר נבות ומירה כצנלבוגן (18) מרמת־השרון, היה נתון בעת הנהיגה תחת השפעת סמים — טען אתמול בא־כוח המשטרה בבית־משפט השלום בתל־אביב, בעת הדיון בשחרורו של הנהג בערבות.

מכונית ה„ביואיק" בה נהג יחזקאל אפרים והתנגשה ב־2.4 במכונית ה„אודי" בה נסעו שלושת הצעירים בדרכם לשדה התעופה בן־גוריון. מעוצמת ההתנגשות נמחצה ה„אאודי".

נציג המשטרה אמר בדיון, כי הנהג נחקר ומסר את גירסתו לנסיבות המקרה ומכיוון שחקירתו הסתיימה, אין למשטרה התנגדות לשחרור, בתנאי שיציאתו מהארץ תעוכב והוא יפקיד את דרכונו. עם זאת טען החוקר, כי אפרים נהג תחת השפעת סמים בעת התאונה הקטלנית.

השופטת שרה גרות הורתה לשחרר בערבות של 2,000 ש"ח ובתנאים שהציבה המשטרה.

חשודים בפריצות נעצרו בהוראת ביהמ"ש העליון

עתיים

שופטת בית־המשפט העליון שושנה נתניהו החליטה לקבל את הערר שהגישה המדינה על שחרורם של יוסף זוהר וחברתו כרמלה יחיא, החשודים בביצוע סידרת גניבות תיקים והתפרצויות לבתי־מגורים.

השופטת הורתה לעצרם ל־15 יום.

החשודים נעצרו בסוף חודש אפריל בידי חוקרי מחלק הבילוש של היחידה המרכזית במשטרת תל־אביב, לאחר שברשותם נמצא תיק שנגנב מבוטיק בתל־אביב. בחיפוש שערכו השוטרים בדירתם התגלה רכוש רב החשוד כגנוב.

בית־משפט השלום בתל־אביב הורה לעצור את החשודים ל־6 ימים, אולם משביקשה המשטרה להאריך בשנית את מעצרם, לא נעתרה השופטת שרה גרות לבקשה והורתה לשחררם בערבות.

השחרור עוכב כ־24 שעות על מנת לאפשר למשטרה להגיש ערר לבית־המשפט המחוזי, אולם השופט המחוזי אבדר־יזרי דחה את הערר. חוקרי מחלק הבילוש לא אמרו נואש ופנו בערר לבית־המשפט העליון.

השופטת נתניהו קבעה, כי ההחלטה לשחררם לא היתה מוצדקת כיוון שהחקירה טרם מוצתה ומדובר בשני עבריינים נמלטים שצברו רכוש רב שחיקתו טרם הוברר.

לשרה גצל ומשפחתה

משתתפים באבלכם במות האח

שלמה בייר ז"ל

קיבוץ מרחביה